תלמוד ירושלמי · מפרשים · פני משה על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

פני משה על תלמוד ירושלמי מעשרות

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני משה על תלמוד ירושלמי מעשרות

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-משה-על-תלמוד-ירושלמי-מעשרות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 8
הלכה ג 13
הלכה ד 15
הלכה ה 23
פרק ב 25
הלכה א 25
הלכה ב 32
הלכה ג 34
הלכה ד 38
פרק ג 44
הלכה א 44
הלכה ב 53
הלכה ג 56
הלכה ד 59
פרק ד 66
הלכה א 66
הלכה ב 69
הלכה ג 73
הלכה ד 73
פרק ה 76
הלכה א 76
הלכה ב 83
הלכה ג 89

פרק א

הלכה א

מתני' **כלל אמרו במעשרות**. כל המעשרות וכן התרומה נכללו בכלל הזה לענין החיוב והפטור:

כל שהוא אוכל. למעוטי ספיחי סטים וקוצה שהן ממיני צבעים וכדפרישית לעיל בפ"ק דפאה בהלכה ד':

ונשמר. למעוטי הפקר שאין לו מי שישמרהו:

וגידוליו מן הארץ. למעוטי כמהין ופטריות שאין להם שורש בארץ וגידוליהן מן האויר ובגמרא יליף לה לכולהו למעוטי מקראי:

ועוד כלל אחר אמרו. שאף באוכל שחייב במעשרות יש בו עוד כלל באיזה זמן הוא החיוב:

כל שתחילתו אוכל וסופו אוכל. כגון הקישואין והמלפפונות וכיוצא בהן שהן ראוין לאכילה בקטנן ואין מניחין אותן אלא כדי להוסיף בגופן חייב קטן וגדול שהרי מתחילה ראוין הן לאכילה:

וכל שאין תחלתו אוכל. שאינו ראוי לאכילה בעודו בקטנו כגון הבוסר ממיני הפירות וכיוצא בו אינו חייב במעשרות עד שיגדל ויעשה אוכל שנאמר מזרע הארץ מפרי העץ עד שיהיה פרי וכן התבואה והקטניות דכתיב את כל תבואת זרעך עד שתעשה תבואה וזהו כשיגיעו לעונת המעשרות כמפורש לקמן בפירקין:

גמ' כתיב עשר תעשר וגו' היוצא השדה שנה שנה:

הייתי אומר. כלומר אלו לא כתב אלא היוצא השדה שנה שנה בלבד דהוי תבואת זרעך נמי בכלל ומפני מה פרט תבואת זרעך משום דהייתי אומר כל הדברים היוצאין מן השדה יהיו חייבין במעשרות לפיכך כתב את תבואת זרעך ללמד על הדומה לתבואת זרעך:

ריבה. ומדכתיב את כל תבואת זרעך ריבה אף לשאינן כמו תבואת זרעך ממש:

וריבה שאר זרעוני גינה שאינן נאכלין. כלומר דפריך אי ריבה אימא דריבה נמי שאר זרעוני גינה שאינן נאכלין ומשני כתיב תבואת זרעך דמשמע תבואה דוקא וכתיב היוצא השדה משמע כל היוצא השדה הא כיצד טול מבינתים דבר שהוא אוכל ונשמר שזה הוא דומה לתבואת זרעך פרט לזרעוני גינה שאינן נאכלין ופרט לשאינו נשמר והשתא האי כל לא דרשינן לריבויא והדר ביה ממאי דאמר מעיקרא:

אית דבעי וכו'. כלומר ואית דדרשי הכי דאי מהאי קרא עשר תעשר הוה דרשינן לי' בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט תבואת זרעך אין מידי אחרינא לא ת"ל וכל מעשר

הארץ וגו' לרבות זרע שום וכו' שהן נאכלין ומדכתיב מזרע הארץ ממעטינן לזרעוני גינה שאינן נאכלין:

פרי העץ. פרי לחודיה דרשינן לרבות כל פירות האילן ומדכתיב מפרי ממעטינן חרובי שיטה וצלמונה וכו' שם החרובין ממקומות האלו שאינן חשובין:

ירקות מניין. חסר כאן ומסורס הוא דהך ברייתא בספרא הוא בסוף פ' בחוקותי וכן בספרי פ' ראה ורישא דברייתא הוא מנין לרבות הירקות למעשרות ת"ל וכל מעשר הארץ וגו' ובתר הכי דריש לרבות זרע שום וכו' כדלעיל:

איסי בן יהודה פליג אהאי ברייתא וס"ל דהמעשרות לירקות מדבריהן הוא:

הבקיר קמה. של תבואה וחזר וזכה בה דמן הדין פטורה מן התרומה וממעשרות אע"ג דהוא בעצמו חזר וזכה בה דזוכה מן ההפקר הוא ואם עבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה:

מה בין קמה לשיבלין. דמדקאמר רב חסדא הבקיר קמה ולא קאמר סתם הבקיר וחזר וזכה משמע דבדוקא קאמר ואין הדין כן בהפקיר שבלים וחזר וזכה בהן ומה בין קמה לבין שיבלים:

קמה עד שלא הבקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה. דאין שם תרומה חל על המחובר לקרקע הלכך כשהפקירה במילתא קמייתא קיימא דלא הוציאה מכלל חיוב אלא דפטורה ועומדת היא ואם אח"כ כשקצרה עבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה אבל בשבלים אם עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה היתה תרומה דאע"פ דאין חיוב תרומה ומעשרות עד לאחר המירוח מ"מ אם קרא עליהן שם תרומה חלה והויא תרומה הלכך כשהפקיר אותן הוציאן מכלל חיוב ונפטרו לגמרי ואפי' אם עבר אח"כ והפריש מהן תרומה לא חלה כלל:

אף בהקדש כן. דאם הקדיש שיבלים ואנן קיי"ל דהקדש פטור מהמעשרות וקאמר רב חיננא דאפי' עבר והפריש מהן תרומה לא חלה כמו בהפקר:

מיליהון דרבנן. דלקמן פליגין על הא דרב חיננא דשמעינן ממילתייהו דמחלקי בין הפקר להקדש בהאי דינא וכר' אילא דלקמן:

דאמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי וכו'. לעיל בפ"ק דתרומות בהלכה ה' על המתני' אין תורמין מן הלקט וכו' ומפרש שם ר' יוחנן הטעם דאלו פטורין מן המעשרות משום דכתיב ובא הלוי וגו' ממה שיש לך וכו' יצא לקט שיד הכל שווין בו:

היא לקט וכו'. כלומר כל אלו כולן מהאי טעמא פטורין הן:

אמר ר' יוחנן. ואמר ר' יוחנן דחבורה שבבית המדרש היה מקשה עלה דהאי טעמא וקס"ד דהכי הוא דמקשה דהרי הקדש דפטור ממעשרות והרי אין ידך וידו שווין דהבעלים קודמין הן בפדיון כדתנן בפ"ח דערכין:

כמי שידך וכו'. מסקנת דברי חבורה הוא כלומר אי נימא דהא לא קשיא דעשאוהו כמי שידך וידו שוין שאע"פ שהבעלים קודמין מ"מ אם פדאו אחר פדוי הוא ומפרש ר' אילא דבמה אנן קיימין להאי קושיא ושינויא בענין הקדש:

אם בשנתמרח הכרי. בעודו ברשות הקדש א"כ מאי שנא דגבי הפקר אם נתמרח ברשות הפקר כגון שאחר מירחו על מנת שלא לזכות בו אלא שיהא נשאר בתורת הפקר או שהבעלים עצמן שמירחו בתורת הפקר מירחו ולא לחזור ולזכות בו וקא פשיט לך דפטור משום דכתיב ראשית דגנך ולא של הפקר א"כ ה"ה גבי הקדש דריש בי' נמי ולא של הקדש ומאי מקשו אהאי דרשה מקרא דובא הלוי וכו' הרי אף דלא אימעוט הקדש מהאי קרא מיהת אימעוט מקרא דראשית דגנך:

אלא כי אנן קיימין כשהבקיר שבלים וחזר וזכה בהן. כלומר אלא ודאי דעיקר הקושיא דבני החבורה לאו בעודו נתמרח בעודו הקדש מקשו אלא במילתא אחריתא היו מסתפקין דכשהפקר שבלין וחזר וזכה בהם דשמיע להו דבהבקר פטור וכדמפרש ואזיל מן הדא דר' יוחנן בשם ר' ינאי וכו' דדריש גבי הפקר דפטור משום דידך וידו שוין בו וא"כ בדין הוא שאע"פ שחזר וזכה בו פטור לפי שכבר היה פטור בשעה שהיה ראוי לחול עליו שם תרומות ומעשרות כדאמרינן לעיל מה בין קמה לשיבלין וכו' ובהקדש שמיע להו דבכה"ג חייב הוא במעשרות כדתנן לעיל בפ"ד דפאה הקדיש וכו' ומסיפא הוא דמייתי הקדיש עומרין ופדה עומרין חייב אלמא דאף בהקדיש שיבלין וחזר וזכה בהם כגון שפדאן חויב והא הוא דהוה קשיא להו לבני חבורה דמאי שנא הקדש מהפקר וא"ת משום דהרי אין ידך וידו שוין בפדיון כדלעיל הא אכתי איכא למימר דנעשה כמי שידך וידו שוין דהא מיהת הכל יכולין לפדותו וזהו פירושא דמילתא דבני חבורה ולא בעודו הקדש בשעת מירוח הוא דקאמרי:

מה בין הבקר וכו'. כלומר דהשתא מהדר לשנויי הקושיא דהא מ"מ קשיא מאי שנא הפקר ומאי שנא הקדש בכה"ג וקאמר דהיינו טעמא דהפקר יצא ידי הכל כלומר בשעה שהוא הפקר יצא מידי הכל שאין רשות לשום אדם עליו אלא הפקר לכל הוא. והלכך אע"פ שחזר וזכה בו כבר נפטר לגמרי בשעת הפקר והדרינן לטעמא דשיבלין כדלעיל אבל הקדש הרי עכ"פ לא יצא מידי הגיזבר שברשותו הוא וליקח הפדיון מיד שרוצה

לפדותו ויהא חל חיוב מעשרות עליו כשיתמרח ביד הפודה הלכך אם הקדיש שבלין וחזר ופדה אותן חייב בכל:

אמר ר' אבין. דלא תימא לא יצא מידי הגיזבר אלא אפי' מידי הבעלים לא יצא לגמרי דמאחר שאומרים לו פתח אתה ראשון כדתנן בריש פ"ח דערכין המקדיש שדהו בשעה שאין היובל שאין דמי' קצובים אומרים לו פתח אתה ראשון שהבעלים מוסיפין חומש וכל האדם אין מוסיף חומש לפיכך הבעלים קודמין וכיון שכן לא יצא מידי הבעלים לענין פדיון נקרא והיינו טעמא דכשחזר ופדאן והן עדיין שבלין חייבין בכל והיינו רבנן דפליגי עליה דרב חיננא דלעיל דקאמר אף בהקדש כן ומיליהון דרבנן פליגין עליו כדשמעינן מהא דר' אילא ור' אבין:

הזורע שדה הפקר. זכה בה בכך וחייב במעשרות:

ר' יונה מפיק לישנא וכו'. כלומר דלא שנאה כדשני ר' זעירא דפשיטא הוא דמכיון שזרעה משלו חייב במעשרות אלא דשנאה בלישנא דטפי מפקא ומיתפרשא דהכי איתמר בזכה בשדה הפקר וגדוליה שהיו בה וקמ"ל דאע"פ שגדלו בעודו הפקר כיון שזכה בשדה ובהגידולין נתחייבו במעשרות אצלו:

שאינן נזרעות. בקרקע ומצמיחות מאליהן מן האויר:

ר' יונה מפיק לישנא. דהכי איתמר מפני שהארץ פולטתן דאף אם הוא רוצה לזורען אין הארץ קולטת אותם אלא פולטתן ואולי למאי דקאמר ר' יוחנן בשם ר' סימי הוה משמע שאם זרען נתחייבו הלכך קמ"ל דלעולם פטורין הן:

אע"פ שהוא שומרו וכו'. דקתני במתני' ודייקינן מינה הא אם אינו שומרו להוסיף אוכל אינו חייב קטן וגדול כלומר לא קטן ולא גדול והיינו דקאמר עלה ר' אימי בהם ר"ש בן לקיש זו להוציא מדברי ר"ג דתנינן תמן לקמן בסוף פ"ד דמחייב בתמרות של תלתן וכו' והוא הנראה כמין פרי על הגבעול שלהן כשמתחיל לצמוח ונקרא תמרה וקס"ד דמה דר"ג מחייב טעמיה משום האוכל שבהן שיבוא אח"כ כשיצמיחו ולא משום דהתמרות גופן חשיבי אוכל והרי אין התמרות אלו נשמרין להוסיף אוכל ואפ"ה מחייבן ר"ג והשתא למאי דדייקינן מהמתני' דלא כר"ג הוא:

אמר ר' יוסי וכי מחמת האוכל. שיצמיח בהן אח"כ מחייב ר"ג דלפי האי טעמא מעתה אפי' הירק שלהן ליחייבו מחמת האוכל שיצמיח בהן אח"כ ואמאי קאמר תמרות אלא דהיינו טעמא דר"ג דקסבר התמרות עצמן חשובות אוכל ולרבנן לא חשיבי אוכל והשתא האי דיוקא דמתני' אתיא נמי כר"ג דהכי הוא דדייק הא כל שאינו שומרו להוסיף אוכל

מפני שאף בעודו קטן לא חשיב. אוכל פטור אבל אם חשיב אוכל וכגון אלו התמרות לר"ג חייב:

ועוד. ראי' דאיכא עוד מ"ד דס"ל דהן עצמן חשיבי אוכל מן הדא דתני בתוספתא פ"ג אמר ר' יהושע בן קבסיי מימי לא מלאני לבי וכו' לשלוק אותן בעודן תמרות כדי לפוטרן מפני המעשרות דס"ל נמי שהן עצמן חשובות אוכל:

תני. בתוספתא פ"ק כל שתחילתו אוכל ואין סופו אוכל כגון המקיים זרע לירק חייב בתחילתו ופטור בסופו ונראה דט"ס הוא וכצ"ל כגון המקיים ירק לזרע וכדמפרש לה הש"ס מה אית לך בהי גוונא מיירי כהדא דתני בברייתא אחריתא דמפרש בהדיא המקיים מליאה של אכרוע לזרוע אכרוע מלשון אגרוף ומלא היד הוא כלומר שמקיים הירק עד שיקבץ מהן מלא היד לזרוע א"נ אכרוע מלשון ערוגה שמקיים ערוגה כולה עד שיגדיל בה הזרע כדי לזרוע והכי גריס בהדיא לקמן בריש ערלה המקיים מליאה של כרוב לזרע בטלה דעתו וכו':

בטלה דעתו. דאע"ג דזרעונין עצמן אינן מתחייבין במעשר לפי שאינן נאכלין מ"מ כאן שמקיים כל הערוגה בשביל הזרע בטלה דעתו ומתחייב במעשרות אבל קלחין יחידין שקיימן לזרע לא בטלה דעתו ואותן קלחין יחידין פטורין מן המעשרות:

והוא שליקט ירק. אריש קאי דהא דאמרינן בטלה דעתו ואע"פ שמקיים כל הערוגה לזרע חייבין הן במעשרות דוקא והוא שליקט ירק כלומר שליקט מהן בעודן ירק וראוי לאכילה הוא אבל לא ליקט בעודו ירק אלא שהניח את כולה עד שיתקשו כעץ דאז מתגדל הזרע בתוכן פטורין דכי כך אנו אומרים עצים חייבין במעשרות בתמיה דודאי בכה"ג פטורין הן מן המעשרות:

וכל שאין תחילתו אוכל וכו'. ומפרש מה אית לך כל שאין תחלתו וכו' זהו כהדא דתנינן דבתרה בהני מתני' דלקמן מאימתי פירות וכו' וכלומר דבכגון פירות האילן אלו קאמר דבתחלתן אינן ראוין לאכילה ובסופן אוכל הן וכדמפרש לשיעורן לקמן מאימתי הן חייבין:

הלכה ב

מתני' **מאימתי הפירות חייבין במעשרות**. אלו דתנינן לעיל כל שאינו תחילתו אוכל שאינו חייב עד שיעשה אוכל ויגיעו לעונת המעשרות ואיזהו זמן עונת המעשר לכל פרי ופרי לענין שחל עליו חיוב המעשר ואם נתלשו אסור לאכול ממנו אכילת קבע אלא דווקא אכילת ארעי מותר לאכול מהן עד שתגמר מלאכתן כדלקמן בהלכה ה' וכן

לענין שאסור למוכרן למי שאינו נאמן על המעשרות כדתנן לקמן פ"ה לא ימכור אדם את פירותיו משבאו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות:

התאנים משיבחילו. בוחל הוא נקרא כשהפרי מבושל דוגמא ששנינו פ' יוצא דופן בוחל אלו ימי הנעורים ולשון גידול הוא כמה דתימר ונפשם בחלה בי ומפרש הכא בגמרא שהשיעור הוא שאם מניחין אותן כדי מעת לעת משעת לקיטתן והם נעשים רכים בכדי שיהו ראוין לאכילה זהו ביחלו:

והבאושין. מין ענבים דקין וגרועין כדכתיב ויקו לעשות ענבים ויעש באושים:

משהבאישו. מפרש בגמ' שזה הוא משיתרככו ויזדככו הזגין והן הקליפה החיצונה וכל כך עד שיתראה החרצן מבחוץ:

האוג. הוא פרי אדום כדלעיל פ"ק דפאה ובריש דמאי:

והתותים. מרא"ש בלע"ז וכל האדומים משיאדימו. כל פרי שכשיגמר בשולו אדום הוא משיתחיל להאדים נתחייב במעשר:

משימסו. משיתמעך הפרד שלהן בין האצבעות ויצא ממנו מים:

משיטילו שאור. משיפתחו כשאור שיש בו סדקים:

משיטילו גידים. בתחילת בישולם נראין בהם כמין בידים וחוטין אדומים:

משיעשו מגורה. משיתפרש האוכל מן הקליפה החיצונה ויהיו כאלו מונח במגורה והוא אוצר:

משיעשו קליפה. והיינו הקליפה התחתונה הסמוכה להאוכל והיא אינה נעשית אלא לאחר גמר בישול הפרי ואין הלכה כר' יהודה:

מתני' **החרובין משינקדו**. משיעשו נקודות נקודות שחורות:

וכל השחורים. כגון ענבי הדס וענבי סנה כדמפרש בגמ':

האגסים. פירא"ש בלע"ז. והקרוסטומלין הן כמיני אגסים ותפוחים קטנים הדומין לעפצים שקורין מילין. והפרישין מפ' בגמרא אספרגלין וכך הוא בערבי אספרג"ל ובלעז קודונייי"ש ובלשון אשכנז קוויטין. והעוזרדין סורבא"ש בלעז:

משיקריחו. הפירות האלו דרכן כשהן קטנים מכוסות שערות דקית כמין נוצה וכשמתחילין להתבשל נקרחים הם ונראה בהם קרחות קרחות לבנות וכשנגמר בישולם נופלות כל השערות:

וכל הלבנים. מפרש בגמרא כגון אילין מרפייתה והן מיני פירות שדרכן ג"כ כך:

התלתן. פינוגיר"י בלעז:

משתצמת. משנגמר כל כך שאם היו זורעין אותו הי' צומח ומפרש בגמרא כיצד הוא בודק נותן אותו לתוך ספל של מים וכל פרידה ששקע רובה במים בידוע הוא שכשזורעין אותה תצמית ודריש מדכתיב תבואת זרעך דבר שהוא נזרע ומצמיח:

משיכניסו שליש. בתבואה משתביא שליש גידולה ובזיתים משראוים לעשות שמן שליש ממה שהן ראוין לעשות כשיגמרו והשיעור הזה הוא א' מתשעה ממה שיעשו בגמר בישולן כדפרישית לעיל בפ"ד דשביעית בהלכה ז':

גמ' **חייתה**. כלומר שהתחילו להתבשל ולהתגדל. כמה דתימר וכו' וכך הוא לעיל בפ"ד דשביעית בהלכה ו':

וכל התאנים פניהם מאדימות בתמיה וקאמר ר' תנחום משמיה דר' יוחנן דבהאי גוונא הוא דמשערינן לוקח אחת ומניח וכו' כדפרישית במתני' וזהו השיעור שנוכל לשער בכל התאנים:

משיקראו באישה. משראוי לקרותן באושים דכתיב בקרא וכדמפרש ר' אייבו והוא שתהא חרצנא שלהן נראית מבחוץ כדפרישית במתני':

אמר ר' יוחנן. זכורני כשהייתי תינוק ומורכב על כתיפו של זקני והייתי שומע לקולו דרשב"א דיתיב ומתני לברייתא דלקמיה:

מכניסין במעי מלפפון. לענין שבת קאמר ואיידי דאיכא דיני מוקצה לשבת ולמעשרות כדאמרינן לקמן בסוף פרקין מייתי הכא להא:

מכניסין. אם מפוזרין הן מכנס אותן למקום אחד:

מעי. הן הגרעינין של מלפפון צידרל"י בלעז ודוקא במעי מלפפון הוא דמותר לכנסן כדמפרש טעמא מפני שהן ראוין לאכילה ואין בהם משום מוקצה אבל לא במעי אבטיח לפי שאינן ראוין לאכילה אלא לזריעה הן עומדין ואית בהו משום מוקצה:

אם אומר את כן. אסוקי מילתא הוא כלומר שאם את רוצה לומר כן דאף במעי אבטיח מצינו היתר לכנסן בשבת וכגון שהוא צריך למקומן הא ליתא דהרי בכגון אלו שמפוזרין הן ע"ג הקרקע אם אתה מתיר לכנסן למקום אחד נמצאת מכבד את הקרקע בשבת. א"כ יש לפרש דהאי אם אומר את כן קושיא הוא על הברייתא דרשב"א וה"ק ר' יוחנן אנא שמעית לקליה דמתיר במעי מלפפון לכנסן והשתא קשיא לי דנהי דמשום איסור טלטול ליכא דלית בהו משום מוקצה הא מיהת איסורא אחריתא איכא הכא דאם אומר את כן להתיר לכנס המפוזרין ע"ג הקרקע נמצאת מכבד את הקרקע בשבת דהא אין דרך לכנס אותן אלא ע"י כיבוד. [והוא] עיקר כל האדומים משיאדימו וכו'. מיישא שם חכם תני להאי ברייתא בדין דרמונים רימון שניקרה בו אפי' פרידה אחת. כלומר שנימס ביד

הוא וקרי ניקור ע"ש שהולך וכלה כדבר הניקור ואם אפי' פרד אחד נימס בו כולו חיבור למעשר וכן אשכול שבישל בו וכו':

פשטו הוא לן. רבנן דבית המדרש פשטו לנו הדין דלאו האשכול כולו בלבד הוא חיבור אלא אפי' כל אותה הגפן שיש בה אשכול הזה ואפי' כל אותו המין שבגפן שבצידה:

חזרו. אח"כ ופשטו לו שאפי' כל אותו הרוח שיש בה אותה הגפן שיש בה האשכול הזה חיבור הוא למעשרות כאלו הגיע כל הרוח לעונת המעשרות:

כל אותו הכרם. חיבור הוא אלא הא דקא מיבעי' לי' אם היה כרם קטן והיינו שאין בו אלא שתי שורות של שלש שלש כדאמרי' בפ"ד דכלאים והוסיף לנטוע אצלו עוד עד שעשאו כרם גדול מהו שיהא כל הכרם חיבור לענין זה:

גדול ועשאו קטן. והיה בהכרם כשהיה גדול גפן אחת שיש בה כמו אשכול הזה ואח"כ עקר השורה זו ועשאו כרם קטן מהו שיהא בו דין חיבור לענין זה מאחר שכבר נראה בו אשכול א' כזה כשהי' כרם גדול או דילמא השתא ככרם אחר הוא וכן אחד וכו' שחלקו א"נ איפכא מאי ולא אפשיטו הני בעיות:

דלעת שניקרה בבית אבי'. כלומר באיבה בעודה מחוברת ולענין גילוי איתמר שאם נמצא בה מניקור הנחש:

כל אותה הגומא. כלומר כל שבסביבותי' אסורה דחיישינן שמא גם בהן הטיל הנחש הארס שלו:

אף במכבדות התמרה הדין כן מכבדות התמרה נקרא אותן התמרים שהן זו אצל זו בהעוקץ כמו אשכול בענבים:

ניקורי רטב באביהן מה הן. אותן הניקורין שנמצאו בתמרים כשהן רוטב ולחין ומחוברים באיביהן מהו לחוש לשאר התמרים. ואמרו לו כל אותו הדקל אסור משום חשש ניקור. ואיידי דקאמר לעיל מענין חיבור למעשרות נקט נמי להא לענין חיבור משום ניקור הנחש:

לכן צריכה בשניקרו כולן. כלומר דר' יוסי מפרש דמאי מספקא ליה הא חמירא סכנתא מאיסורא ואם לענין איסור וחיוב מעשר אמרינן לעיל דכולא חיבור הוא מכ"ש לענין חשש ניקור הלכך קאמר דלא כן צריכה אלא בשאנו רואין שניקרו כל התמרי' שלא תאמר הואיל ואין דרך הנחש לעשות כן שינקר כולן בפעם אחת וכן לא בזה אחר זה דמתחילה אוכל א' כולו ואח"כ הולך להשאר וא"כ בכה"ג הוה אמינא דתלינן לקולא שאני אומר ענן של צפורים כלומר חיל אחד של צפורים שהוא כמו ענן והוא שכן עליהם וניקרו כולן לפיכך קמ"ל דלא תלינן לקולא ואע"פ שניקרו כולן חיישינן לניקור הנחש:

אסור. מן הדין אלא שהרבים נהגו בהן היתר ורואין אנו שאינן ניזוקין:
משיתמעך וכו'. כדפרישית במתני':
משיכניסו מחצה. כלומר דמפרש משימסו היינו שהגיעו לבישול המחצה שלהן ור' יונה בעי מנ"ל לפרש הכי דילמא מן רבנן דדרשין באגדתא שמע לה דהן מפרשין הכתוב אחינו המסו את לבבינו פלגון לבבינו וכתרגומו תברו ית לבנא ששברו וחלקוה לשנים:
משיתמלא החריץ. שתפתח כל התמרה:
ר' יונה בעי. ע"ז דמה אנן קיימין דאם בשיתמלא החריץ ממש א"כ כבר נובלת היא התמרה מן הדקל ואם משתגיע עד שתפרוש גרעינה מתוך האוכל כבר בשילה היא כל צורכה ואנן לא איירינן במתני' אלא מזמן שהגיעו לעונת המעשר אפי' לא נתבשלו כל צרכן דאל"כ מאי קמ"ל:
רבנן דקיסרי אמרו. דהכי אמרינן משיטילו שאור ויהיו יפות לאכילה ואף שלא נתבשלו כל צרכן:
אמרו. לפרש דברי ר' יהודא דבקליפה התחתונה קאמר שהיא סמוכה לאוכל ותוספתא היא בריש פ"ק וגריס באיזה קליפה אמרו בקליפה התחתונ' וכו':
מודין חכמים לר' יודה וכו'. דבאלו מיני פירות מודים הן שלא הגיעו לעונת המעשרות אלא משיעשו קליפה התחתונה הסמוכה להאוכל ולא פליגי אלא באגוזים ושקדים לפי שדרכן כשמתחילין להתבשל מתפרש האוכל שלהן מקליפתן החיצונה:
גמ' **שלשולן**. משיעשו כמין שלשלת הוא חנטן לענין דאמור רבנן באילן אזלינן בתר שנת החנטה אבל לעונת המעשרות לא פליג אמתני' והכי אמר לעיל בסוף פ"ד דשביעית:
שהוא פריש לקדירה. שאין דרך לאוכלו חי כלל אלא שיתבשלו בקדירה:
משיזחילו מים. שנתבשלו עד שהמשקין יוצאין מהן ופליג אמתני':
וכי מחמת האוכל. כלומר וכי מחמת עצמן הן מקריחות לא מחמת התולעת שיש בהן וגורם שיקריחו השערות ולפיכך חזר מפירושא דרבי חיננא בר פפא:
כיני מתני'. כן צריך לפרש המתני' כדי שתזרע ותצמח וכו' כדפרישית במתני':
מעתה מה ששיקע יהא חייב. דקס"ד רובו של קומצו קאמר ומשני ברוב כל פרידה ופרידה איתמר וכן אמר ר' יוסי בר בון:
אמר ר' זעירא כתיב וכו'. כלומר דהיינו טעמא נמי מה דאמרו בתבואה וזיתים משיכניסו שליש:
אף המשקין היוצאין מהן להכשיר וכו'. כלומר אף לנונין הכשר טומאה לא חשיבי משקה ואינן מכשירין:
זיתים מאימתי חייבות במעשרות. כלומר מאימתי ניכרין הן שהביאו שליש:

משיבכר צמייא קייטא. צמייא ל' עשייה וגידול. ועשתה את צפרניה תרגום ירושלמי ותצמית ית טופרנהא כלומר משיבכרו התאנים בזמן הקיץ שלהן אז בידוע הוא שהביאו הזיתים שליש:

בנות שבע. מין תאנים הטובות:

משיורו מרויות שנייה שבמוקצה. מרויות כמו מורביות של תאנה בפ"ב דתמיד כלומר משיראו אותן המורביות שנקצצו בשנייה במוקצה של התאנים:

ובלבד בנות שבע שבאותו מקום. כלומר הכל הולך אחר אותו המקום שביכרו שם הוא דהוי סימן להזיתים:

הלכה ג

מתני' **ובירק**. הדין כך הוא דאלו שהן ראוין לאכילה בקטנן כגון הקישואין והדילועין והאבטיחים והמלפפונות חייבין הן אף בקטנן:

התפוחים והאתרוגים. כלומר וכן בפירות האילן התפוחים והאתרוגים חייבין הן בין גדולים ובין קטנים מפני שהן ראוין לאכילה כשהן קטנים:

ר"ש פוטר את האתרוגים בקטנן. טעמי' דר"ש קאמר בגמרא דסוכה פ' לולב הגזול משום דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה ואתרוגים קטנים אם נוטען אינן מצמיתין ובתפוחים קטנים מפרש הכא בגמרא דעתי' דר"ש ואין הלכה כר"ש דמתני':

החייב בשקדים המרים. והיינו בעודם קטנים שדרכן ליאכל קודם שיהו מרים:

פטור מן המתוקים. דמתוקים דרכן לאכול כשהן גדולים. והחייב במתוקים והיינו כשנגמר פריים ונתגדלו פטור מן המרים דמרים גדולים אינן ראוים לאכילה ובגמרא מסיק דלית הילכתא הכי במרים אלא דלעולם פטורין בין קטנים בין גדולים:

גמ' **תמן תנינן**. לקמן בפ"ה הלוקח שדה ירק בסוריא וכו' סוריא הוא ארם נהרים וארם צובה שכבש דוד ובמקצת דינה כא"י ובמקצת כח"ל ולפיכך הדבר תלוי אם הגיעו לעונת המעשרות ביד העכו"ם פטור ואם לא הגיעו עד שבאו לרשות ישראל חייב שמעינן מיהת דיש עונת המעשרות גבי ירק והכא את אמר הכין בתמי' דבירק חייב אף בקטנן:

חזקי' אמר. דלא קשיא דבשדה של קישואין ודילועין היא מתניתא דידן דהן וכיוצא בהן דחשיב במתני' ראוין לאכילה אף בעודם קטנים ואין עונת המעשרות אמור בהן ומתני' דלקמן בשאר שדה ירק איירי:

ר"ז אמר אפ"ת בשדה ירק עצמו וכו'. כלומר דאפילו נימא דמתני' דהכא לאו דוקא אלו המינין קתני וה"ה בשאר שדה ירק אפ"ה יש לו ג"כ גבול דלאו קטנים ממש קאמר

דחייבין אלא משביא שלש פתילות שיהא בו אורך כשיעור ג' פתילות ובכה"ג אמרינן דחייבין ולאפוקי דלא בעינן שנתגדלו כל צרכן והשתא שייך שפיר עונת המעשרות בכולהו:

נהוראי בר שוניא אמר משום ר"ש וכו'. תוספתא היא בפ"ק דמכלתין וגריס שם תפוחי נמילה חייבין בין גדולים בין קטנים. והיינו הך דתפוחי מילי מילה דקאמר הכא היינו שכבר נתעגלו ונראין כמו מילה מילה והוא מלשון המשנה דמס' מדות וחמש אמלתראות של מילה היה על גביו כלומר שנראין עגולים כעפצים הללו שקורין מילה ולאפוקי קטני קטנים דבהו פליג ר"ש ופוטר:

ודא מתניתא מה הוא. ומתני' דידן דקתני תפוחין קטנים חייבין כמאן הוא אי פליג ר"ש עליו או לא וקאמר דתליא בפירושא דמילתא:

מאן דאמר קטנים במחלוקת. כלומר מאן דמפרש להמתני' דתפוחין קטנים ממש קאמר א"כ במחלוקת מתוקמא דהא ר"ש דתוספתא פליג בתפוחין קטנים ממש אבל מאן דמפרש דמתני' ג"כ בתפוחי מילה מילה מיירי ולא קטנים ממש קאמר אלא שכבר נתעגלו ונראין כמילה זו א"כ כדברי הכל הוא בתפוחין:

אתרוג הבוסר. שלא נתגדל כל צרכו ר"ע אומר אינו פרי ופסול הוא לצאת בו:

וחכמים אומרים פרי. וכשר הוא וגרסי' להא לקמן פ' לולב הגזול:

אתיא דר"ש. דפוטר באתרוגים קטנים ממעשרות כר"ע רבו דאינו חשוב פרי וכדאמר ר' יוסי כל שהוא כשר ללולב הוא דחייב במעשרות וקס"ד דהיינו נמי טעמי' דר"ע דקסבר דאין לו דין פרי לכל מילי:

התיבון. לר' יוסי והרי אתרוג המנומר או שגדלו בדפוס ועשאו כמין ברי' אחרת או שהוא עגול ככדור הרי הוא פסול ללולב ואפ"ה חייב במעשרות לד"ה:

מסתברא. הש"ס קאמר לה כלומר אלא דלא כר' יוסי והכי הוא דמצינן למימר דמסתברא הוא דר"ש יודה לר"ע דפסול הוא משום דכתיב פרי עץ והאי לאו פרי הוא אבל ר"ע לא יודה לר"ש לענין מעשרות משום האי קושיא דלעיל הרי מנומר וכו' ואיכא למימר דטעמיה דר"ע התם משום דבעינן הדר וליכא:

החייב בשקדים המרים וכו'. ומפרש לה כגון בקטנים:

החייב במתוקים פטור במרים גדולים. כצ"ל וקטנים הכתוב כאן בדפוס טעות הוא. כלומר בגדולים איפכא הוא וכדפרישית במתני':

שקדים המרים הרי אלו פטורין. לעולם ואף הקטנים:

עד שתפרוש קליפתן החיצונה. ויהיה האוכל כבמגורה:

במה הורי. כוותי' אם במרים או בדין דמתוקים דבעינן עד שתתפשט קליפתן החיצונה ומכאן ואילך כבר נתחייבו ופליגי צפוראי עם ר' זעירא בהא:

ירדו לכאן נתחייבו. כלומר אם ירדו לכך לשיעור הזה דאמרן שנתפרשו קליפתן החיצונה ותלש מהן נתחייבו במעשרות:

עלו כבר נפטרו. כלומר ואם לא תלש מהן בעת שנתפרשו וחזרו ועלו ונדבקו בקליפתן החיצונה כבר נפטרו ואע"פ שבתחילה נתפרשו דבתר השתא אזלינן:

כיון שראה שלשה וכו'. אם תלשן והניחן בקופה וראה שלשה מהן שנתפרש קליפתן החיצונה תורם ומעשר הוא את כל הקופה ואינו חושש שמא יש בהן שלא נתפרשו ופטורין הן:

ובלבד שלא יתרום מקופה. זו על חבירתה דמקופה לקופה חיישינן שמא אין בקופה האחרת מאותן שנתפרשו קליפתן והוי לי' כתורם ומעשר מן החיוב על הפטור:

הלכה ד

מתני' **ואיזהו גורנן למעשרות**. אימתי יהיו הפירות כמו התבואה כשהיא בגורן שאסור לאכול ממנה אכילת עראי שכבר נגמרה מלאכתן והוקבעו למעשר אבל קודם גרנן למעשרות אע"פ שהגיעו לעונת המעשר מותר לאכול מהן אכילת עראי כדלעיל במשנה ב':

משיפקסו. משיטול הפיקס שלהן והוא שיער דק הצומת עליהן וכשנגמר בישולן יכול הוא להסירן כשישפשף בידו:

ואם אינו מפקס. שאינו משפשף ומסיר את השיער:

משיעמיד ערימה. משיעשה מהן כרי:

משישלק. שער של אבטיחים הוא נקרא שלק כמו פיקס לקישואין ודלועין ומשנגמרו מסיר את השלק שלהן בשפשוף ידיו:

משיעשה מוקצה. לפי שאין עושין כרי מן האבטיחים שהם משתברים זה עם זה אלא שוטחין אותם זה אצל זה והמקום ששוטחין אותם נקרא מוקצה:

ירק הנאגד. שדרכו להעשות אגודות:

משימלא את הכלי. שלוקט בו ואם אינו ממלא את הכלי אוכל ממנו אכילת עראי עד שילקט כל צרכו:

כלכלה. ואם לוקט הוא בכלכלה וזהו סל משיחפה שדרך הלוקט בכלכלה מחפה אותו בעלין ודומיהן:

במה דברים אמורים. שזהו גרנן למעשרות ואסור לאכול מהן אכילת עראי דווקא במוליך לשוק למכרן וכדמפרש טעמא בגמרא לפי שהמוליך לשוק אין הדבר תלוי אלא בדעת הלקוחות ושמא ימצא לקוחות לקנות ממנו ויטבלו הפירות מיד שהמקח קובע למעשר אבל במוליך לביתו בדעתו הדבר תלוי אוכל מהן עראי עד שהוא מגיע לביתו שאין הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיראה פני הבית שנאמר בערתי הקודש מן הבית ועד שיכניסנו דרך השער שנאמר ואכלו בשעריך:

מתני' **הפרד**. הוא גרגר הרימון. ומפני שמפרדים אותם לייבשן נקראו פרדים:

והצמוקין. הן הענבים היבשים:

משיעמיד ערימה. ובגמרא קאמר אפי' משיעמיד ערימה בראש גגו:

הבצלים משיפקילו. כמו משיקליפו משיסיר העלים והקליפות שדרך להשליכן מעליהם:

משימרח. ממרח הוא המיפה פני הכרי ומחליק אותו ברחת:

והקטניות משיכבור. לפי שדרך לעקור הקטניות עם העפר וכוברין אותם בכברה:

אע"פ שמירח. הכרי נוטל הוא מן השבלים הקטועים שלא נדושו ומן צדדי הכרי וממה שבתוך התבן שלא נזרה ברוח ואוכל:

היין משיקפה. משישלה החרצנים והזגין שעלו מחמת רתיחת היין:

קולט מן הגת העליונה. קודם שירד לתוך הבור ומן הצינור שבפי הגת ושותה דאותו לא נגמרה מלאכתו:

השמן משירד לעוקה. היא הגומא שלפני בית הבד שיורד השמן לתוכה:

נוטל מן העקל. הוא כלי עשוי מחבלים וצוברין הזיתים לתוכו כשסוחטין אותם בקורה:

ומן הממל. הרכב העליונה שטוחנין בו הזיתים:

ומבין הפצים. מה שהוא בין הנסרים:

ונותן לחמיטה. היא קערה קטנה ומשימין בה העוגה חמה:

ולתוך התמחוי. היא קערה גדולה שמשימין בה התבשיל כשהוא חם וקמ"ל דאע"פ שהאש קובעת למעשר האי לא חשיב בישול לפי שכלי שני הוא ואינו מבשל:

אבל לא יתן וכו'. בגמרא מפרש עד כדי שיהא נתון ידו לתוכו והיא נכוית דאם היא חם כל כך שיכוה היד לא יתן לתוכו מפני שהוא מתבשל:

ללפס ולקדירה. כשהן מרותחין שאלו הכלים הן כלי ראשון שמבשלין בהן וקמ"ל דאעפ"י שהעבירן מן האור מבשלין הן כשהן מרותחין ובשול קובע למעשר:

ר' יהודה אומר לכל הוא נותן. אפי' ללפס ולקדירה לאחר שהעבירן מן האור חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר שחריפותן מסייע הוא לבשל ואין הל' כר' יהודה. תני משיעמיד

ערימה בראש גגו. וקס"ד דווקא בראש גגו קאמר ולפיכך הקשה עלה ר' יונה הא בשדה לא בתמיה ומשני ר' חנינא דרובה אתא מימר לך רבותא קמ"ל דאפילו בראש גגו קובעת דמהו דתימא הואיל ואין דרך לעשות ערימה אלא בשדה אינה קובעת הלכך אשמעינן דאף בראש גגו מהני לקבוע למעשר:

גמ' **מאן די ירים פקסוסיה**. פרושי קא מפרש להא דקתני משיפקסו היינו משירים ויסיר את הפיקס שלהן וכן באבטיח משירים ויסיר שלקוקיה השלק שלו וכדפרישית במתני': **היה מפקס ראשון ראשון**. בפני עצמו וכן אם היה משלק לאבטיחים לכל אחד בפני עצמו לא נטבלו למעשר עד שיפקס וישלק כל צרכו:

פיקס ושילק ברשות ההקדש ופדיו. כלומר וכן הדבר לענין הקדש שההקדש פטור ממעשרות ואם פדאו קודם שנגמר מלאכתו מחייב במעשרות והשתא קאמר אהא דלעיל דאם פיקס ושילק ראשון ראשון ועדיין היה ברשות ההקדש ופדאו אח"כ מתחייב במעשרות דלא נגמרה מלאכתו ברשות ההקדש אלא לאחר שפדאו:

אגדו צינוק גדול לשדה. צינוק כמו סילוק הוא מלשון סולקין אותו בצדי המזבח בפ"ב דתמיד כלומר שאגד אותו לסלקו בשדה כמו כרי גדול וכך הוא בתוספתא. ואדלעיל קאי דבענין זה נמי אין מתחייב במעשר:

אבל אם אוגדו צינוק קטן. כלומר שיעור קטן כדי למכור בשוק נטבל ובעי ר' זעירא עלה הא עדיין לא נגמרה מלאכת השדה דהא משמע שאגד מעט מהרבה שעדיין צריך לאגוד הוא וא"כ לא נגמר מלאכתו ואת אמר הכין בתמי' דנטבל למעשר:

אלא כיני. כן צ"ל שאגדו צינוק גדול בשדה. כלומר שאגד הכל ועשאו כרי ואיגוד גדול ועתיד לאוגדו ממנו צינוק קטן לשוק והיינו שיעשה מן הכל לצינוק צינוק קטנים ולמכרן בשוק זהו נקרא נגמר כל מלאכתו והלכך נטבל למעשר וכלשון הזה הוא בתוספתא פ"ק וקמ"ל דאע"פ שעדיין יעשה אותם לכריכות כריכות קטנות וסד"א דמכיון שבדעתו מתחילה לכך לא מיקרי נגמר מלאכתו להכי קאמר דאפ"ה מכיון שאגדו הכל כבר הוא נקבע למעשר:

היתה כלכלה אחת וכו'. כלומר הכל לפי מה שהוא בדעתו למלאות:

במה דברים אמורים וכו'. ומפרש מה בין המוליך לשוק וכו' וכדפרישית במתני':

גמ' **מאן דהוא ירים פורגרה**. מלשון חליפין ותמורה הוא ולא ימיר אותו תרגום ירושלמי ולא יפרג יתיה כלומר משיסיר הקליפות שהן באות תמורות הראשונות כשמניחין הבצלים בקרקע שיצמח הזרע. ודוגמתו לעיל בפ"ג דפאה הלכה ד' האימהות של בצלים רב אמר פורגרה:

משיתמרח. ומפרש ר' יוחנן מן דו ישפר אפוי דכריה משמיפה פני הכרי:
והא תני וכו'. וכך הוא שנוי בתוספתא דתרומות פ"ג מאימתי הוא תורם את הגורן משתיעקר האלה והוא עשוי כמין דקר של ברזל שתוחבין אותו בקרקע ולסמוך עליו את הגורן סביבותיו. וכך הוא לקמן בפ' במה אשה על המתני' ולא באלה ואיזהו האלה מן מה דתני ר' יעקב בר סיסי מאימתי תורמין וכו' משתעקר האלה הדא אמרה כמין דיקרין. אלמא דלאו במירוח תליא מילתא אלא משינטל אותו הדקר ורוצה לפנות הגורן כבר נקבע לתרומה ולמעשרות ומשני כאן במתני' בשיש בדעתו למרח אז אינו נקבע עד שימרח וכאן בברייתא דר' יעקב בשאין בדעתו למרח ומשעוקר האלה ועושה כרי נקבע למעשר:
תני אבל כובר הוא מקצת וכו'. דאף דתנינן משיכבור הוה קביעות תורם הוא מן המקצת הכבור על שאינו כבור ולא הוי מן החיוב על הפטור וכדמפרש ר' אילא לטעמא:
שכן דרך בעלי בתים להיות מכניסין לתוך בתיהם. התבואה עם הפסולת שלה וכדיליף מקרא דישעיה דכתיב והאלפים וגו' בליל חמיץ יאכלו שהתבואה בלולה בתבן ובהמוץ והואיל שמדרך הבע"ב שאינן מקפידין אם בלול הפסולת לתוכו תורם הוא מן הכבור על שאינו כבור:
כבר ברשות ההקדש. שהיה הקדש בשעה שכברו ופדאו אח"כ:
מאחר שהוא יכול וכו'. כלומר דבעי מי נימא דמאחר שקודם שכברו היה יכול לאכול ממנו עראי ועכשיו שכברו אינו יכול לאכול ממנו עראי לפי שנקבע למעשר וא"כ הכא דבשעה שכברו היה הקדש והוי כמי שעשה מעשה ברשות ההקדש ואינו כלום דההקדש פטור ממעשרות או לא:
והוא חייב. כלומר דפשיט לה הש"ס וקאמר דאפ"ה חייב הוא במעשר ואע"פ שהיה הקדש בשעה שכברו:
התיב ר' חנינה והתני בתוספתא פ"ק המקדיש את הבור של יין עד שלא שילה וקיפה ובא הגזבר ושילה וקיפה ואח"כ פדאו הואיל ובשעת חובתו פטור פטור הוא וזהו דנקט הכא שילה וקיפה ברשות ההקדש פטור אלמא דכל היכא שעושה מעשה הגורם לקביעות מעשר ובאותה שעה עדיין הקדש הוא פטור ממעשר וקשיא להא דפשיט לה גבי כבר ברשות הקדש שהוא חייב כשפדאו אח"כ:
א"ר יודן. לא דמיא דתמן הרי אי אפשר לו שלא יכבוש ושלא לשלות כצ"ל והיינו שקופה ושולה החרצנים והזגים שעל פני היין דבלאו הכי אין מדרך להניחו כך בהחבית אבל הכא אפשר לו שלא למרח כלומר שלא לברור ולהסיר את הפסולת כדאמר ר' אילא

לעיל והאלפים וכו' שלמדין אנו שמדרך של בעלי בתים להכניס כך לתוך בתיהן וא"כ מה שכבר בעודו ברשות ההקדש לאו מעשה הויא לפוטרו משום זה כשפדאו אח"כ וכשמכניסו לתוך ביתו מתחייב הוא:

תני. בתוספתא פ"ק הקטנית משיכבור ונוטל הוא מתחת הכברה ואוכל כלומר דבשעה שכובר אין מה שתחת הכברה בכלל קבוע למעשר ואוכל ממנו אכילת עראי:

רב חסדא אמר שהן מחוסרין לרוח אמאי דקתני במתני' דאוכל מה שבתוך התבן קאי ומפרש רב חסדא הטעם מפני שמה שבתוך התבן לא נזרה ברוח הוא והן כמחוסרין לרוח ולא נגמרה מלאכתן:

ר' אילא בשם ר' יסא שהן מחוסרין. כצ"ל ול"ג כאן ניחה וטעות הדפוס אגב שיטפא דלקמן הוא. כלומר ר' אילא מפרש דלאו משום שמחוסרין לרוח הוא אלא מפני שהן מחוסרין מחמת עצמן דמסתמא מה שנשאר בתוך התבן פסולת הוא ונ"מ אם אח"כ נזרה ברוח ויצאו מה שבתוך התבן דלרב חסדא עכשיו אין מחוסרין הן ואלו לר' אילא מכל מקום מחוסרין מחמת עצמן הן הואיל ונשארו בתחילה בתוך התבן ואוכל מהן:

והתנינן היין משיקפה. ומסיפא דמילתא פריך דקתני אע"פ שקפה קולט מהגת העליונה ומן הצינור ושותה ובשלמא למ"ד שהן מחוסרין מחמת עצמן ניחא דה"נ זה שנשאר בגת העליונה ובצינור פסולת היא ומשום הכי שותה ואין בכך כלום אלא למ"ד לפי שהן מחוסרין לרוח ולא נגמרה מלאכתן מאי איכא למימר הכא שלא נגמר מלאכתן ומשני מחוסר הוא בשמריו כלומר דהתם מ"מ מחוסר הוא ע"י השמריר שלו שמה שנשאר למעלה ובצינור מעורב הוא בשמריו ובהא מודינא שמחוסר בעצמו הוא:

והא תנינן השמן וכו'. אע"פ שירד נוטל מן העקל וכו' ולמ"ד שהן מחוסרין מחמת עצמן ניחא כדלעיל ולאידך מאי איכא למימר ומשני מחוסר הוא להציל כלומר התם נמי מחוסר צלילה הוא דמה שנשאר שם ולא ירד לעוקה אינו צלול כמו השמן שלמטה וג"כ מחוסר בעצמו הוא:

היה אוכל וחשכה לילי שבת. כך הוא שנוי בתוספתא סוף פ"ק היה אוכל והותיר וחשיכה בלילי שבת מותר ולקמן מדייק עלה:

ר' ירמיה סבר מימר. לפרש דהא דקאמר שאם חשכה לילי שבת לא נטבל דווקא בנתון בחמיטה ובתמחוי כלומר דווקא בדבר מועט וכעין ששנינו במתני' ונותן לחמיטה ולתוך התמחוי אבל בנתון בצלוחית נטבל למעשר דהא קיי"ל שבת קובעת למעשר:

אמר ר' יוסי אפי' נתון בצלוחית לא נטבל. והקשה לו ר' ירמיה וכי אין שבת טובלת למעשר:

אמר ליה. ר' יוסי מאי חזית דפרכת משבת ואמאי לא תפרוך נמי מסיפא דקתני או שנתנו לאדם אחר לא נטבל וכי אין מקח טובל למעשר וכהאי מ"ד דמתנה כמכר הויא לענין קביעות מעשר:

אמר ליה. סיומא דמילתא דר' יוסי הוא וכלומר דהדר א"ל דאלא מהכא לא תפרוך מידי דמיירי כהאי דאמר וכו' דאף מה שבלגין לא נטבל מפני שהוא עתיד לחזור את המותר וס"ל דכל מה שמחזיר את המותר אינו נטבל למעשר דדמיא דיני' כמו בדבר שלא נגמרה מלאכתו כדתנן לקמן בפ"ג:

חייליה דר' ירמיה. דס"ל דשבת קובעת למעשר אף בדבר שלא. נגמרה מלאכתו סייעתי' מן הדא דתנינן בסוף פ"ד דביצה:

עומד אדם על המוקצה. סתם מוקצה לא נגמרה מלאכתה למעשר כמו גרוגרות וצימוקין שמניחן לייבשן:

ערב שבת בשביעית. דאין מעשר נוהג בשביעית אלא משום דמוקצה הוא צריך הזמנה ובהזמנה כזו דאומר מכאן אני אוכל למחר סגי ומדלא אמר אלא בשביעית דאין בה מעשר הא בשאר שני שבוע לא משום דאין ראוי לו דלאו מעושר הוא ושבת קובעת למעשר אלמא דאף בדבר שלא נגמר מלאכתו שבת קובעת:

מה עביד לה ר' יוסי. כצ"ל דהא לר' ירמיה ניחא כדמדייק מהכא אלא דלר' יוסי דפליג עלי' וס"ל דאינה קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכדקאמר טעמא לעיל מפני שהוא עתיד להחזיר את המותר ולדידיה קשיא מאי שנא שביעית דנקט התם:

ומשני אליבא דר' יוסי דהיינו טעמא דלא מצי נקט בשאר שני שבוע דלהחזירו את המותר למקומו אי אתה יכול שהרי הוא עושה מוקצה דהא במוקצה איירינן ולפיכך נטבל למעשר דלא אמר ר' יוסי דשבת אינה טובלת למעשר בדבר שלא נגמר מלאכתו אלא היכא שיכול להחזיר את המותר וכאן דא"א להחזיר להמוקצה בשבת מודה הוא דטובלת:

מתניתא פליגא על ר' יוסי. כצ"ל דהא תנינן אין עראי לשבת כלומר לא הותרה אכילת עראי בשבת בשאינו מעושר מפני שהיא קובעת למעשר וכדתנינן בפ' דלקמן עד שהוא מגיע למקום השביתה וכן בכמה מקומות במכלתין שמעינן דשבת קובעת למעשר. וקשיא לר' יוסי:

פתר לה ובלבד דבר שאין לו מוקצה. כצ"ל כלומר דר' יוסי מפרש לה דכל מקום ששנינו דשבת קובעת למעשר היינו בדבר שכבר נגמרה מלאכתו למעשר ואין לו מוקצה ונפקא

מינה דשבת קובעת אפי' עד שלא הכניסו לבית דאילו בחול אפי' נגמר מלאכתו למעשר אוכל ממנו עראי עד שיכניסנו לבית:

על דעתיה דר' ירמיה לא שניא הוא וכו'. וכלומר ולר' ירמיה ס"ל דאין חילוק דלעולם שבת קובעת ואפי' בדבר שיש לו מוקצה ולא נגמר מלאכתו כדאמר לעיל:

ר' מנא בעי. אליבא דר' ירמיה דאמר לעיל דוקא בנוטל מן העקל וכו' ומבין הפצים ונותן לחמיטה ולתמחוי אבל בנותן בצלוחית נטבל למעשר והשתא בעי אם היתה צלוחית מלאה והיא נתונה בין פצים לחבירו אם בכה"ג נטבלה או דילמא דמאחר שהיא נתונה במקום שלא נגמרה מלאכתו דמה שהוא בין הפצים לא נגמר הוא וא"כ אף צלוחית לא נטבלה למעשר. ולא אפשיטא:

עד היכן. הא דקתני במתני' אבל לא יתן ללפס ולקדירה כשהן מרותחים ועד היכן נקרא רותח:

עד כדי שהוא נותן ידו לתוכה והיא נכוית. וגרסי' להא ג"כ לקמן בפ' כירה גבי פלוגתא דר"י ורבנן האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין וכו' וקאמר התם אהא דקתני נותן לתוך הכוס כדי להפשירן. מותר להפשיר במקום שהיד שולטת. כלומר במקום שיכול להושיט ידו לתוכו. ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת. אפי' במקום שאין היד שולטת עד היכן ר' יודה בר פזי ר' סימון וכו' עד שהוא נותן ידו לתוכה והיא נכוית דזהו נקרא אין היד שולטת. וכן גרסי' להא דלקמן שם:

הכל מודים בכלי שני שהוא מותר. כלומר דמפרש שלא תטעה לומר דר' יהודה אריש קאי ולחומרא פליג להכי קאמר הכל מודים ברישא דכלי שני הוא שמותר ולא פליג ר' יהודה אלא אסיפא ללפס ולקדירה ולקולא הוא דפליג דס"ל לכל הוא נותן וכו'. וכן קאמר נמי התם דארישא דהתם הוא דפליג:

מה בין כלי ראשון וכו'. כלומר אע"ג דבידוע הוא שיש חילוק בין כלי ראשון לכלי שני מ"מ קאמר בהי גוונא הוא דאיירי דמחלקינן בהו וטעמא מאי ופליגי בה אמוראי. ר' יוסי בר' בון ס"ל דבכלי שני שהתירו בגוונא שאין היד נכוית בה איירי וזהו טעמא דמחלקינן בהו דכאן בכלי שני היד שולטת בו שיכול הוא להושיט ידו לתוכו וכאן בכלי ראשון אין היד שולטת בו:

ר' יונה פליג דאפי' תימא דגם בכלי שני שאין היד שולטת בו מיירי אלא היינו טעמא דהתירו בכלי שני שהרי עיקר הדבר אין בו אלא משום הרחק דהא אינו מבשל ממש ע"ג האור ועשו הרחק לכלי ראשון שלא יבא ליתן לתוכו בעודו ע"ג האור ולא עשו הרחק לכלי שני ואפי' היד נכוית בו דכולי האי לא גזרו:

אמר ר' מנא הדין פינכא דאורזא מסייע לאבא. וכך הוא בשבת שם וכן לקמיה הדין פינכא דגרוסא מסייע לאבא ר' מנא בריה דר' יונה הוה כדאשכחן בפ' אין מעמידין בהלכה ב' א"ר מנא אלו הוה ר' יונה אבא ידע מאן הוון לא הוה שתי וכן מצינו בכמה מקומות וקאמר הקערה זו של אורז ושל גריסין מסייע לאבא ר' יונה דאף כשהן נתונין בקערה ואת מפני אותה מאתר לאתר ואעפ"כ הוא רותח וא"כ חזינן דאף כלי שני הוא רותח כל כך אלא דטעמא הויא דלא גזרו בכלי שני:

מהו ליתן תבלין. בשבת מלמטה ולערות עליהן מלמעלה מכלי ראשון שהועבר מעל האש:

אסור. דס"ל עירוי ככלי ראשון הוא:

חייליה. סייעתיה דר' יונה מן הדא דתנינן בפי"א דזבחים גבי מריקה ושטיפה בקדירה שבישל בה קדשים דקתני א' שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח:

והכא הוא אמר הכין. בתמיה ומסקנת דברי ר' יונה הן וכלומר והיאך תאמר כאן שמותר לערות עליהן רותח הא תנינן בהדיא דעירוי ככלי ראשון הוא:

א"ר יוסי. מהתם לאו ראיה דבכלי חרס מיירי והוא בולע הרבה ולפיכך החמירו בו דטעון מריקה ושטיפה אף מעירוי דכלי ראשון אבל הכא גבי תבלין אינן מתבשלין מעירוי רותח ואיכא למימר דמותר:

התיב. עלה ר' יוסי בר' בון והתנינן התם דאף בכלי נחושת כן דטעון מריקה ושטיפה וכי אית מימר כלי נחושת בולע הרבה הוא בתמיה אלא ודאי דטעמא הויא משום דעירוי רותח ככלי ראשון הוא:

מהו להערות עם הקילוח. הקילוח שיורד מן הקדירה מהו חשיב אי ככלי ראשון או לא וקאמר ר' חנינה דתליא בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי דלעיל דלמר דחשיב עירוי ככלי ראשון הקילוח ג"כ ככלי ראשון ולמר לא חשיב ככלי ראשון:

עשה כן בשבת חייב משום מבשל. כלומר דבעי למאן דס"ל עירוי ככלי ראשון אם לענין חיוב נמי אמרינן הכי דאם עשה כן בשבת כבישול גמור הוא וחייב משום מבשל וכן בבשר וחלב או דילמא דלענין איסור גרידא אמרו דאסור לעשות כן אבל אין בו משום חיוב בשול:

א"ל כהאי דאמר ר"ז איזהו חלוט ברור. לענין חיוב חלה כדאמרי' לקמן בפ"ק דחלה דכל שהאור מהלך תחתיו זהו שחייב בחלה ואומרים עליו המוציא וה"ה הכא דאיזהו תבשיל ברור שהוא חייב משום מבשל בשבת או בבשר בחלב כל שהאור מהלך תחתיו ולענין איסור גרידא הוא דאמרינן עירוי ככלי ראשון:

על דעתיה דר' יודה. אר' יהודה דמתני' קאי דקאמר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר לאו דווקא חומץ וציר קאמר אלא מלוח כציר הוא ויין כחומץ דג"כ חריפותן מסייע לבשל:

הלכה ה

מתני' **העיגול**. של דבילה משיחליקנו שרגילין להחליק פני העיגול במשקין והוא גמר מלאכתו למעשר:

מחליקין בתאנים וענבים של טבל. משקין של תאנים וענבים של טבל מותר להחליק בהן העיגול ואין בזה משום מפסיד טבל ור' יהודה אוסר דהפסד הוא ואסור להפסיד את הטבל ואין הלכה כר' יהודה בכולה מתני':

המחליק בענבים לא הוכשר. בבבלי פ' חבית דף קמ"ה מסיק דפליגי במשקה העומד לצחצח דת"ק לא חשיב לי' משקה ור' יהודה חשיב לי' משקה:

הגרוגרות משידוש. שהתאנים מייבשין אותם ואח"כ דשים אותם במקלות לתוך החבית או שמכניסין אותן למגורה והוא אוצר ומעגלין אותן בידים והוא גמר מלאכתן:

לא יאכל מהן עראי. בגמרא מפרש דהאי תנא ס"ל דלא העליון צריך לתחתון ולא התחתון צריך לעליון וא"כ נגמרה מלאכתן ולא יאכל מהם עראי ור' יוסי מתיר דס"ל דצריך התחתון לעליון ואין הלכה כר' יוסי:

גמ' **מה פליגין ר' יודה ורבנן**. במחליק בתאנים וענבים של טבל דוקא בטבל שנטבל מדבריהן כגון שנקבע ע"פ ששה דברים דקחשיב להו לקמן בפ"ד שקובעין להיות טבול למעשר ואינם אלא מדבריהן וכן כיוצא בהן אבל בטבל שנטבל דבר תורה שהכניסו להבית ודרך שער שאותו הטבל הוא מן התורה אוף רבנן מודים דאסור להפסידו:

ר' מנא אמר. להא דלקמן סתם ולא משום ר' יוחנן ור' אבין קאמר לה בשם ר' יוחנן ומילתא אחריתא הוא ואסיפא קאי המחליק בענבים וכו'. דר' יודן כדעתיה ורבנן נמי כדעתייהו במה דפליגי בעלמא:

דתני. בתוספתא דטהרות פ"ט זית שפצעו מרככו בידים מסואבות לא הוכשרו דלא ניחא לי' במשקה היוצא ממנו ואינו ממעכו אלא שיהא ראוי לאכילה:

לסופתו במלח הוכשרו. לפי גי' זו טעמא דניחא לי' במשקה היוצא ממנו:

לידע אם יש בו מים. כלומר אם יש בו לחלוחית שמן. ובתוספתא גריס לידע אם יש בו שמן לא הוכשרו משום דהמשקה אזיל לאבוד ולאו משקה היא ור' יודה אומר הוכשרו כדמפ' ואזיל:

רבנן אמרי במימיו הוא בודק. במשקה היוצא ממנו בודק וכיון דאזיל לאבוד לאו כלום הוא ור' יהודה סבר בגופו של זית הוא בודק להרגיש אם יש בו משקה וכיון דלא מכוין לאבד המשקה חשוב הוא והוכשר:

והכא. כלומר והשתא הכא נמי בהא פליגי רבנן אמרי במימיו הוא מכוין להחליק וכיון דאזיל לאבוד לאו כלום הוא ולא הוכשר ור' יהודה סובר בשיש שלו מחליק כלומר לא מתכוין להמשקה אלא בקליפות הענבים שהן חלקים כשיש הזה ובהן הוא מתכוין להחליק ולא לאבוד המשקה והלכך חשוב הוא והוכשר:

רבי אמר לר"ש בריה. גרסי' להא לקמן ריש פ"ד דביצה:

עלה וכו'. ובי"ט היה:

ואדיין את לזו. אם עדיין אתה מסופק בזה דחיישת משום מוקצה באותן שבחבית דליתא דאין לך אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד שמוציאין אותן לייבשן ולעשות מהן גרוגרות וצימוקים דמסח דעתיה מינייהו אבל אלו הגרוגרות שכבר מוכנסין הן בחבית אין בהן משום מוקצה:

מפני שהן וכו'. טעמא דתאנים וענבים שמניחן לייבשן דאית בהו משום מוקצה הוא מפרש מפני שהן מסריחין בינתיים קודם שנתייבשו ומסח דעתיה מינייהו:

לא מיסתברא באילין פצולי (**איליו**) **הוה עובדא**. ודאי לא מיסתברא אלא דהמעשה היה שאמר לו להביא מאלו גרוגרות תאנים שנתפצלו והלכך ס"ד דר"ש דיש בהן משום מוקצה דאי בשאר גרוגרות מאי מספקא ליה לר"ש א"ל אוף אנא סבר כן דכך הי' המעשה וכן כי אתא ר' יוסי בר בון אמר משום ר' יוחנן כן:

הדא דתימא. דלית בגרוגרות שבחבית משום מוקצה אלא לענין שבת אבל לענין מעשרות כל הדברים יש להן מוקצה כלומר שהוקצו למעשרות וחל החיוב עליהן:

אמר ר' יוסה מתניתא אמרה כן. כך הוא בביצה שם:

גרוגרות משידוש וכו'. דבהכי הוה גמר מלאכתן למעשר:

דברי שונה ראשון. לפרושי פלוגתייהו דת"ק ור' יוסי קאמר. דברי שונה ראשון והוא הת"ק דלא יאכל מהן עראי משום דס"ל לא התחתון צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון ואם כן אע"פ שנשברה החבית ונפתחה המגורה ונתפרדו אלו מאלו מ"מ הואיל ואין צריכין זה לזה כבר נגמרה מלאכתן:

דברי שונה אחרון. והוא ר' יוסי משום דס"ל [התחתון] צריך לעליון ולא העליון צריך לתחתון כלומר אע"ג דהעליון לא צריך לתחתון דאלו שכבר נדרסו נדרסו וחינם צריכות חיזוק מ"מ התחתון הוא צריך לעליון מפני שהעליונות מחזיקות אותן וכך הוא

בתוספתא בהדיא סוף פ"ק דגריס ר' יוסי מתיר מפני שהתחתונות צריכות לעליונות והואיל ונתפרדו ואינן ניכרין קורא אני בכולן לא נגמרה מלאכתן ומותר לאכול מהן עראי:

אמר ר' אלעזר דר' מאיר היא. ר' אלעזר פליג אדר' יוחנן דקאמר דברי שונה ראשון סתם וכדמפרש טעמא דס"ל לא התחתון צריך וכו' וא"כ הלכה כת"ק דסתמא הוא ור' אלעזר לא קאמר הכי אלא האי ת"ק דר' מאיר הוא והאי ר"מ דתוספתא הוא דתנינן שם בפ"ב הלוקח גרוגרות ועתיד לדורסן תמרים (צ"ל תאנים) ועתיד לדושן ר"מ אומר לא יאכל מהן עראי וחכמים אומרים אוכל מהן עראי ומודים חכמים לר"מ בפירות שאין צריכים גמר מלאכה שלא יאכל מהן עראי ע"כ מהתוספתא והשתא בהא פליגי ר' יוחנן ור' אלעזר באוקימתא דמתני' דר' יוחנן מוקי לדברי הת"ק בסתמא משום דס"ל דהואיל ואין צריכין זה לזה הוו כפירות שנגמרה מלאכתן דאין צריכין עוד לגמר מלאכה וא"כ אתייא נמי כחכמים דהתוספתא דמודין הן לר"מ דבכה"ג לא יאכל מהן עראי ור' אלעזר מדמי דינא דמתני' לדינא דתוספתא דהואיל ונשברה החבית ונתקלקלה המגורה כגרוגרות ועתיד לדורסן הויא שהרי הוא עתיד לדורסן עוד פעם שני לתוך חבית אחרת וכיוצא בזה במגורה ואע"פ שלא נגמרה מלאכתן הוו אפ"ה ר"מ מחמיר וס"ל לא יאכל מהן עראי ור' יוסי ס"ל כדברי חכמים בתוספתא דבתר השתא אזלינן וה"ה נמי בדינא דמתני' וא"כ הלכה כר' יוסי וכדמסיק ר' אלעזר למילתיה:

א"ל. ר' אלעזר הוא דאמר כך לר' יוחנן דלא תסבור מימר סתמא ודר' יוסי הלכה כסתמא כלומר דלא כדבריך דאת סבור למימר דדברי ת"ק סתמא הוא וא"כ הואיל דרבי סתים דברי הת"ק הלכה כסתם ת"ק לפום כן צריך מימר אנא דר"מ הוא דהתוספתא והשתא הדרינן לכללא דר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי ודברי ר' יוסי כחכמים דהתוספתא לסבריה דר' אלעזר וכדאמרן:

הדרן עלך כלל אמרו במעשרות

פרק ב

הלכה א

מתני' **היה עובר בשוק**. בעם הארץ אייריי שאינו נאמן על המעשרות ואם הי' עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין מהן עראי ופטורין דתלינן שלא ראו פני. הבית ולא הוקבעו למעשר ואע"ג. דמכר קובע למעשר האי מתנה הוא דיהיב להו והמתנה אינה קובעת והכי מוקי לה שמואל בגמרא דהאי סתמא דמתני' דר"מ הוא דאמר אין מתנה כמכר:

לפיכך אם הכניסו לבתיהם מתקנים וודאי. משום שהנותן הזה לא עישר דכסבור היה שיאכלו בשוק ולא בעי עשורי ועכשיו כשמכניסין לבתיהן הוקבעו למעשר ומתקנים ודאי ומפרש בגמרא דדוקא במקום שהרוב מכניסין לבתים אבל אם רוב העם מכניסין לשוק אמרינן שמא עישר ואח"כ הביא לשוק ואין מתקנים אלא דמאי כדין פירות עם הארץ וכן דווקא כשנתן להם דבר מועט אבל במתנה מרובה שלא יאכלה לכולה בשוק וכן אם המקבל אדם חשוב הוא שאין דרכו לאכול בשוק וכן אם הוא דבר שאין דרכו לאכול חי בכל אלו מסתמא יכניסו לבתיהם והוי כמי שאמר להם טלו והכניסו לבתיכם דבכה"ג אמרינן שכבר הוקבעו למעשר ואסור לאכול מהן עראי וכשיכניסו לבתיהם דין דמאי להם דשמא עישר הנותן ושמא לא עישר ואין מתקנים אלא דמאי ודינו מפרש בריש מס' דמאי שמפריש מעשר ראשון והתרומת מעשר כותן לכהן והמעשר מעכב לעצמו ואם היה שנת מעשר עני מפרישו ומעכב לעצמו שהמוציא מחבירו עליו הראיה ואם היה שנת מעשר שני מפרישו ואוכלו בירושלים:

מתני' **היו יושבין בשער או בחנות**. אנשים שהיו יושבין בשער או חנות של אחד וזה העובר בשוק אמר להם טלו לכם תאנים אלו האנשים אוכלין ופטורין דלגבי דידהו הוי כאומר טלו ואכלו בשוק שהשער והחנות אינו שלהם וכדאמר בגמ' שהבית שאינו שלו אינו קובע למעשרות אבל בעל השער ובעל החנות חייבין דלגבי דידהו הוי כאומרי טלו והכניסו לבתיכם שהרי הם בבתיהם וצריכין לעשר דמאי כדבריש הפרק מפני שספק הוא:

ר' יהודה פוטר. דס"ל שער או חנות שבמקום שהוא מוכר אדם בוש לאכול שם לפיכך אינו קובע עד שיחזיר את פניו במקום שאינו בוש או עד שישנה מקום ישיבתו למכור וישב במקום שאינו בוש ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **שמואל אמר דר"מ היא**. סתמא דמתני' דר"מ אמר בברייתא הובאה לקמן בפ"ק דמעשר שני בהלכה א' דאין המתנה כמכר לענין קביעות למעשרות. אמר ר' יוסי. דלא צריכין לאוקמי כר"מ אלא דברי הכל מודים דאין המתנה קובעת למעשרות ושאלתי להדבר לאילין דבי ר' ינאי ואמרו שכך היו נוהגין שנותנין אלו לאלו במתנה בשדה קודם שהוכנסו לבית והיו אוכלין בלתי מתוקן שאין כאן קביעות לחיוב מעשרות:

מאי כדון. ומאי טעמא וקאמר דאתייא כמ"ד לעיל סוף פ' הרואה ובכמה מקומות דמאליהן קיבלי עליהן המעשרות כשעלו מן הגולה בבית שני משום דכשגלו נפטרו מחיוב מעשרות כדאמרינן שם וכיון דבזמן הזה אין החיוב אלא מדבריהם הקילו במתנה:

מתני' במקום שרוב העם מכניסין לבתים. ולא למכור בשוק הלכך כשזה עבר בשוק ואמר טלו לכם לא היה דעתו אלא שיאכלו בשוק ואוכלין מהן עראי דתלינן שלא הכניסן עדיין לבית אלא מדי עברו בשוק כדי להכניסן אמר להם כך ואם הכניסו לבתיהם צריכין לתקן וודאי דזה ודאי לא עישר שהרי עדיין לא הכניסם לביתו אבל אם במקום שרוב מכניסין למכור בשוק ואפשר שהכניסן מתחילה לבית ועישר ולמכרן בשוק הוא מביא ואין כאן אלא ספק דשמא לא עישר ואין מתקנים אלא דמאי:

אם במקום שהרוב מכניסים לבתים. קשיא בדא דתנינן בסיפא טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהן עראי ואמאי והא אמרת ברוב מכניסין לבתים תלינן דזה מדי עברו בשוק כדי להכניסן לביתו אמר להם כך וא"כ עדיין לא הוקבעו למעשר ולמה לא יאכלו עראי ומשני מכיון שאמר טול והכניס ולא אמר טול לך ואכול הוי כמי שאמר טול אני מעשר על ידך כלומר מדהקפיד לאמר כך משמע דה"ק עכשיו אין לך לאכול עראי שכבר היו בבית והוקבעו למעשר ועדיין לא עישרתי אבל לא תדאג כ"א טול והכניסן לבית ואני מעשר בשבילך והלכך עראי לא יאכלו וכשיכניסן לבית אין מתקנים אלא דמאי דספק הוא אם יעשר בשבילו או לא:

אבל במקום שרוב מכניסין לשוק. השתא מסיים להא דאמר לעיל דאם רוב מכניסין למכור בשוק אפילו באומר טלו לכם אין מתקנים אלא דמאי לפי שאינו נאמן לומר עישרתי וכך אינו נאמן לומר עדיין לא הוקבעו שעכשיו לתוך ביתי אני מכניסן ומספק צריכין לתקן דמאי:

נתן לו דבר מרובה וכו'. כדפרישית במתני':

זה שאמר לו טול ואכול פטור. דלגבי דידיה תלינן שעדיין לא הוקבעו למעשר שהרי אמר לו טול ואכול לפיכך אוכל מהן עראי ופטור אבל לגבי זה שאמר לו טול והכניס לביתך חיישינן דילמא אלו שנתן אותם לזה כבר ראו פני הבית והוקבעו למעשר מדהקפיד לומר לו טול והכניס ולפיכך חייב לעשר דמאי קודם שיאכל כדין האומר טלו והכניסו לבתיכם:

אמר ר' יוסי ולאו מתניתא היא. ומאי קמ"ל בהא דאי לאשמועינן באדם אחד שנותן לשנים דזה פטור וזה חייב הא האי מילתא שמעינן ממתני' דלקמן דתנינן היו יושבין בשער או בחנות אנשים שהיו יושבין בשער או בחנות של אחד וזה העובר בשוק אמר להם טלו לכם תאנים אלו האנשים אוכלין ופטורין דלגבי דידהו הוי כאומר טול ואכול בשוק שהשער והחנות אינו שלהן ובית שאינו שלו אינו קובע למעשר אבל הבעל שער

והבעל החנות חייבין דלגבי דידהו הוי כאומר טלו והכניסו לבתיכם שהרי הם בבתיהם וה"נ דכוותה באומר לא' טול ואכול ולהשני אמר לו טול והכניס וכדפרישית:

אמר ר' יונה דברי הכל היא כאן בדמאי כאן בודאי. ר' יונה לא בעי לאפלוגי בעיקרא דדינא ולאוקמי להאי מתני' דלקמן בחיוב וודאי דהא ליתא דהך דינא דלעיל ודינא דמתני' דלקמן תרווייהו בדמאי הן דחדא טעמא אית להו כדאמרן ולא בא ר' יונה אלא למידק על מאי דקאמר ר' יוסי ולאו מתני' היא ומייתי לדברי הת"ק בלבד ומשמע דס"ל דלא אתייא האי דינא דלעיל כר' יהודה דפליג במתני' דלקמן ופוטר גם לבעל השער ולבעל החנות עד שיחזיר את פניו או עד שישנה מקום ישיבתו והיינו דקאמר ר' יונה דלא היא אלא האי דינא דלעיל דברי הכל הוא וכאן בדמאי וכאן בודאי כלומר דלא פליג ר' יהודה לקמן אלא לענין חיוב ודאי דשמעי' להת"ק דקאמר בעל השער ובעל החנות חייבין אלמא דמשווה להשער והחנות כבית או כחצר ממש דקובעת למעשר אף בעלמא ולענין חיוב וודאי ועלה הוא דפליג משום דס"ל דהשער והחנות אדם בוש בתוכה לאכול במקום שהוא מוכר ואינן קובעין לחיוב וודאי אבל לענין חיוב דמאי וכה"ג דאמרן אף ר' יהודה מודה:

צא ולקט לך וכו'. תוספתא היא בפ"ב האומר צא ולקט לך עשרים תאנים משלי ואני ג"כ אוכל וממלא את כרסי משלך הממלא וכו' כדמפרש לקמיה:

בעא קומי ר' זעירא. ואמאי זה האוכל במניין חייב הוא לעשר וכי אין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל פטור כלומר אפי' הכל הוא אוכל אלא שאינו מצרף לאכלן ביחד כ"א אחת אחת הוא אוכל ברשות חבירו פטור הוא מלעשר כדתנן בפרקין וכן בפרק דלקמן גבי פועלין שיש להן עליו מזונות אוכלין אחת אחת מן התאנה וכו':

א"ל אין. דהכי קיי"ל:

הכא למה הוא חייב. וא"כ למה הוא חייב הכא זה האוכל במנין א"ל דהכא במאי עסיקינן במצרף ולוקט כל העשרים תאנים ביחד וע"ז הקשה לו ואם במצרף איירי א"כ אפי' הממלא את כריסו יהי' חייב אלא דלא שנא דבמצרף לעולם חייב ואם לא צירף שניהן פטורין:

ואינו אסור משום חליפין. ותיפוק ליה דאפי' באינו מצרף אסור לו לאכול בלא ממשר דהא כחליפין הן שזה אומר לקוט לך משלי ואני אוכל וממלא את כרסי משלך וחליפין כמכר הן וקובע למעשר:

אין לו חליפין. אין לדין זה דין חליפין דמה שהוא אומר לו ואני ממלא את כרסי משלך לא נתכוין אלא להגיס את לבו ודעתו של זה האומר לו צא ולקוט לך ושלא יהא בוש

מלאכול לפיכך אומר לו כן אל תחוש שאני ג"כ אוכל משלך ובאמת מתנה הוא נותן לו והמתנה אינה קובעת כמכר כדתנן במתני':

צא ולקט לך וכו'. תוספתא היא שם לעיל מדההיא. והכי גריס התם אמר לו צא ולקט לך תאנים מן התאנה אוכל מהן עראי ומעשרן ודאי צא ומלא לך כלכלה זאת אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי וגי' זו היא הנכונה וטעמא דמילתא משום דהכא בעם הארץ שאמר לחבר איירי וכדמפרש בד"א וכו' והלכך ברישא דחמר לו סתם צא ולקט לך תאנים בלא מידה ובלא מנין א"כ אכילת עראי לעולם מותר לו לאכול אבל כשבא לאכלן אכילת קבע צריך הוא לעשרן ודאי דאין כאן ספק לומר שמא זה הבעה"ב מעשר עליהן ממקום אחר שהרי אינו יודע כמה ליקט זה אבל אם אמר לו צא ומלא לך כלכלה זאת הואיל והנותן יודע כמה ליקט אפשר שהוא מעשר עליהן ממקום אחר כדי שאם זה יסמוך עליו יאכל בהיתר הילכך אכילת עראי אוכל הוא המלקט וכשבא לאכלן אכילת קבע אינו צריך לעשרן ודאי אלא דין דמאי להם כשאר פירות עם הארץ דספק הוא אם מעשר עליהן או לא ומפריש זה עליהן דמאי:

בד"א בעם הארץ. שהיה הנותן זה עם הארץ ולפיכך כשבא לאכלן קבע תורת דמאי עליהן אבל אם היה נותן זה חבר אוכל זה ואינו צריך לעשר כלל דמסתמא החבר הנותן עישרן ולא יתן לזה לאכול דבר שאינו מתוקן:

רשב"ג פליג בהנותן חבר הוא דזה האחר צריך לתקנן ודאי שהרי כאן חשש טבל לכל מילי איכא ואף לתרומה ולא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף והלכך לא חיישינן שמא הנותן תרם ועישר עליהן ממקום אחר וצריך זה החבר המלקט לעשרן ודאי:

מוטב שיתרומו. חברים שלא מן המוקף ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים ולקמן פריך עלה הא זה המלקט חבר הוא דאי עם הארץ הוא מי ציית לן ומאי האי דקאמר ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים:

מדברי שניהן. נלמד שאפי' חבר ששלח פירות לחבר צריך לעשר ולא יסמוך זה על זה שהרי רבי אומר דבנותן חבר אינו צריך המקבל לעשר שכבר עישר הנותן ואע"פ שיודע שזה ג"כ חבר הוא ולרשב"ג נמי לא קאמר אלא בגוונא שידוע הוא שלא הופרש עליהן תרומה כגון הכא שעכשיו הוא מלקט אותן אבל בעלמא היה מתקנן מקודם ששולת לחבירו ואע"פ שזה ג"כ חבר הוא:

הוון בעיי. בני הישיבה מימר לפרש דבריהם דהיאך הוא נלמד מדברי שניהם וכדפרישית דמ"ד שלא נחשדו חברים וכו' וזה חבר הוא צריך לעשר מהאי טעמא לפי שלא נחשדו

וכו' הא לאו הכי חבר הזה ששילח היה צריך לעשר וכן למ"ד מוטב וכו' וא"כ נמי החבר הזה שנותן או משלח הוא צריך לעשר:

הכא את עביד לי' חבר. לזה המלקט וכדאמרן והכא את עביד לי' ע"ה דקאמר מוטב וכו' ולא להאכיל לעמי הארץ טבלים:

כאן וכאן עם הארץ הוא. כלומר לעולם הכל במלקט עם הארץ הוא דאיירינן והא דקרי ליה חבר משום דהשתא הוא דרוצה לתקן הפירות לפנינו ובשביל דבר אחד שהוא מתקן לפנינו נקרא הוא חבר אבל לגבי הנותן בחזקת עם הארץ הוא ושייך שפיר דברי ר' מוטב וכו' ולא להאכיל לעם הארץ טבלים:

אני מעשר על ידיך. אני מתקן המעשרות בשבילך אינו צריך לעמוד עמו ולראות אם הוא מעשר דמסתמא יעשה כדבריו:

תמן תנינן. בפ"ג דעירובין והציון הוא בטעות כאן ובעירובין שם גרסי' להא על המתני' דבתרה השולח עירובו ביד חרש שוטה וקטן או ביד אינו מודה בעירוב אינו עירוב ואם אמר לאחר לקבלו ממנו ה"ז עירוב ועלה גרסי' שם להסוגיא ונשתבשה הגי' בכאן וכן שם בסוף במקצת ופירשתי לפי הגי' המבוררת משניהם. ואמר ר' אלעזר עלה וצריך לעמוד עמו ורואהו שמביא ליד זה שמקבלו ממנו והשתא פריך והכא את אמר הכין בתמיה שאינו צריך לעמוד עמו:

כאן בגדול. והתם בקטן מיירי וחיישינן דילמא לא ממטי ליה לפיכך צריך לעמוד עמו:

אפי' תימר. דבחד גוונא מיירי שניהן בגדול או בקטן ולא קשיא. וה"ג בעירובין תמן באומר לו הרי אני מעשר על ידיך ברם הכא באומר לו ערב על ידי דהכא במעשרות מיירי שזה בעצמו התחיל ואמר לו אני מעשר על ידיך הלכך אינו צריך לעמוד עמו שבודאי עושה שליחותו אבל התם מיירי שהשולח אמר לזה האחר ערב על ידי ותקבל העירוב ע"י מי שאשלח לך והלכך צריך שם לעמוד עמו ורואהו שזה מקבל ממנו:

הדא ילפא מן ההיא וכו'. וקאמר הש"ס דהשתא לפי האי אוקימתא מצינו דשני הדינין למדין זה מזה הדא דעירובין ילפא מן ההיא דהכא דבאומר לו זה האחר אני מערב על ידיך שאינו צריך לעמוד עמו דדמיא להההיא דהכא:

וההיא. דהכא ילפא מן הדא דעירובין שאם המשלח אומר לו עשר ע"י שהוא צריך לעמוד עמו דדמיא להההיא דעירובין ושם נשתבשה הגי' קצת בזה:

צא ולקט לך עשרים תאנים משלי. בכה"ג אמרינן שאוכל והולך כדרכו והוא פטור כדלעיל. ובתוספתא פ"ג גריס בהאי בבא צא ולקט לך תאנים מן התאנים אוכל ואינו חושש משום גזל צא ומלא לך כלכלה זו חושש משום גזל והיינו דקאמר הכא בהך בבא

צריך להראות לו את הכלכלה ולפי הגי'. דגריס דאמר לו כלכלה סתם צריך להראות לו דשמא הוא מקפיד על כך. וכדברי התוספתא באומר כלכלה זו חושש משום גזל אם ממלא לו כלכלה אחרת:

סתם כלכלה. באומר כלכלה סתם שיעורה ד' קבין ואם אמר גדולה סאה וקטנה ג' קבין:

למעשרות איתאמרת. האי מילתא וכדמסיים בתוספתא בדין זה בין כך ובין כך מוציא עליהן תרומה ומעשרות משל בעה"ב ואינו חושש דכשאומר לו צא ולקט לך דעתו שיהיו התרומות ומעשרות משלו והיינו דבעי ר' יונה אם דווקא לענין מעשרות איתמר הך שיעורא דכלכלה דקאמר הכא או למידת הדין כלומר לענין דין דמקח וממכר דבאומר לו כלכלה אני מוכר לך אם בסתם ד' קבין וכו':

אין תימר למעשרות וכו'. דאם לענין מעשרות איתמר הך שיעורא ומשום דסתם כלכלה היא בת ד' קבין וגדולה סאה וכו' א"כ כ"ש לענין מקח וממכר דהיא כן דהרי כך נקראת בלשון בני אדם ולפי מנהג המדינה מכר לו זה אבל אי אמרינן דלענין מקח וממכר איתמר הך שיעורא דילמא הא למעשרות לא ולעולם צריך להראות לו הכלכלה וכ"ז מבעי' דר' יונה היא:

ר' יוסי. לא מספקא ליה כלל אלא פשיטא ליה דלענין מעשרות איתמר דבמעשרות מישתעי הכא וכ"ש לענין דין דמקח וממכר:

גמ' **הדא אמרה שביתו טובל לו וכו'**. כדפרישית במתני':

דתנינן תמן. לקמן בפ"ג איזו הוא חצר שחייבת במעשרות וכו' ר' נחמי' אומר וכו' וזהו נמי טעמי' דר' יהודה במתני' ודקאמר התם ר' יהודה ב' חצירות וכו' נמי לשיטתי' אזיל דהפנימית אין אדם בוש לאכול בתוכה:

הוינן סברין. היינו סוברין מעיקרא למימר דמה פליגין ר' נחמי' עם שאר חכמים התם במתני' בחצר שהוא בוש לאכול בכולה דהתם רבנן מחייבי מפני שהכלים נשמרין בתוכה או כאינך תנאי דהתם ולר' נחמיה פטור אבל אם מקצתה בוש ומקצתה לא בוש לא פליג ר' נחמיה אלא דמודה הוא דכולה חייבת הואיל ויש בה מקום שאינו בוש כך היינו סבורים אבל מן מה דאמר ר' אלעזר וכו' ש"מ דגם במקצתה בוש ובמקצתה אינו בוש במקום שהוא בוש הוא פטור ובמקום שאינו בוש הוא דחייב וכסברת ר' יהודה במתני':

ר' יוחנן. ס"ל דטעמי' דר' יהודה משום הכי הוא דהויא דעשו אותו כיחור של אילן הנוטה לחצר דהואיל ונוטה למקום החיוב קובע שם כדתנן לקמן בפ"ג תאנה שהיא

עומדת בגינה ונוטה לחצר אוכל אחת אחת וכו' ומפרש הש"ס מאי בינייהו דר' יוחנן ור' אלעזר אליבא דר' יהודה:

על דעתי' דר' יוחנן. אליבא דר' יהודה א"כ באוכל אחת אחת פטור אפי' מחזיר פניו:

ובאוכל ברשות הכל. כלומר וכן אפי' הכל ברשות של הבעלים אלא שהוא אוכל אחת אחת ואינו מצרף אותן:

ובמשייר. כלומר ודוקא בדמשייר מקצת דאם אוכל הכל ממש ודאי יש לו קביעות אבל על דעתי' דר' אלעזר אליבא דר' יהודה אפי' אינו אוכל אחת אחת וכו' כלומר הכל דין אחד להן דבמקום שאינו בוש לעולם חייב הוא ובמקום שהוא בוש לעולם פטור:

הלכה ב

מתני' **המעלה פירות מגליל ליהודה וכו'**. רבותא קמ"ל דאפי' מוליכן ממדינה למדינה ובדרך רחוקה כזו ונכנס הרבה פעמים לבתים ולחצרות אעפ"כ לא הוקבעו למעשר עד שהוא מגיע למקום שהוא הולך ושהי' בדעתו מתחילה להביאן ואוכל מהן עראי עד שיגיע לשם:

וכן בחזירה. אם נמלך להחזירן למקומו אוכל מהן עראי בדרך וכדאמרינן בהלכה דלעיל דבית שאינו שלו אינו טובל למעשר:

עד שהוא מגיע למקום השביתה. שבדעתו לנוח שם בשבת דס"ל דמיד כשהגיע לאותו מקום הוקבעו למעשר אע"פ שעדיין לא הגיע שבת ואין הלכה כר' מאיר:

הרוכלין המחזירין בעיירות. למכור בשמים ותמרוקי הנשים והן נכנסין מחצר לחצר אוכלין עראי מן הפירות שמוליכין עמהן ולא הוקבעו למעשר עד שהן מגיעין למקום הלינה ולהבית שלנין בו שם הוקבעו הפירות למעשר:

בית הראשון. הסמוך להשער העיר שהוא לן שם הוא ביתו וכיון שהגיע לאותו הבית הוקבע למעשר אע"פ שאינו לן באותו בית עצמו ומפ' טעמא בגמ' לפי שרוצה הוא אדם לפלח עסקיו כלומר לפנות עצמו מהן בבית ראשון שהוא פוגע בו וללון שם ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **ר' יוחנן אמר השבת טובלת**. אע"פ שבתחילה לא לקטן לצורך השבת מ"מ כשהגיע שבת קובעת אותן למעשר:

ר"ש בן לקיש אמר אין השבת טובלת. דס"ל דהא דתנן לקמן בפ"ד כלכלת שבת בית הלל מחייבין דוקא שיחדה לצורך השבת דאז הוקבעה מיד אע"פ שעדיין לא הגיע שבת אבל פירות האלו שהן שלא לצורך השבת אין השבת טובלת אותן:

על דתימר. על דעתך דאת אומר דהשבת טובלת לעולם ואפי' לא יחדן לצורך השבת והתנינן המעלה פירות וכו' ותני עלה בברייתא אפי' לן אפו' שבת בדרך לא הוקבעו למעשר:

אמר לו ברוצה לשבות. כלומר כי אמרי אנא בגוונא שרוצה הוא וניחא לי' שיהא שם קבוע בשבת כגון בביתו אבל הכא דמהלך בדרך הוא ואין דעתו לקבוע שם אלא דבע"כ מכיון שהגיע שבת שם הוא שובת הלכך אין השבת קובעת עד שיגיע לאותו המקום שבדעתו הי' בתחילה להוליכן שמה:

תדע לך שהוא כן. דבדעתו שבתחילה תליא מילתא:

דתני עלה אפי' שבת בשני. בתוספתא פ"ב תני לה ואליבא דר"מ והכי תני שם ר' מאיר אומר הגיעו למקום השביתה אפי' ביום השני חייב לעשר. כך הוא בתוספתא כתיבת יד אשר לפני ובתוספתא דפוס יש שם ט"ס דמוכח:

וכי יש שביתה בשני בשבת. אלא ברוצה הוא לשבות במקום הזה הלכך ס"ל לר"מ דכבר הוקבעו למעשר מיד כשהגיע שם ואפי' הוא בשני בשבת:

אף הכא ברוצה לשבות. כלומר אף הכא מאי דאמרי ברוצה הוא מרצונו לשבות שם ובהא פליגי ר"מ ורבנן דלר"מ אפי' הוא בדרך ולא הגיע להמקום שהיה בדעתו להביאן מ"מ מכיון שהוא שובת במקום הזה כשהגיע שם אפי' בשני בשבת הוקבעו למעשר שהרי עכ"פ רוצה הוא לשבות כאן ות"ק ס"ל דאין זה רוצה לשבות מקרי אלא שיודע הוא שאינו יכול להגיע למחוז חפצו מקודם השבת לפיכך הוא שובת כאן ואין השבת קובעת אלא במקום דניחא לי' מעיקרא להיות שובת שם וכדאמרן:

הכל מודים. בין הת"ק ובין ר"מ דאין הלינה בהדרך טובלת למעשר כדמפרש טעמא לפי שאדם מגלגל עצמו בלינה ואינו מקפיד בכל מקום שהוא לן אבל אין רצונו של אדם להיות שובת בכל מקום ומקפיד בכך ולראות באיזה מקום שיהא שובת. שם:

תני. בתוספתא פרק ב' ומייתי להאי עובדא לעיל בריש פ"ג דדמאי:

אם לנו כאן. אם אנחנו רוצין ללון כאן חייבין אנו לעשר דמאי ומפרש ר' זעירא טעמיה דר' יהושע לפי שהיה דעתו נקייה שהיה מקפיד על מקום הלינה שלו ופריך לי' ר' מנא וא"כ כל עמא שטיי הן שאינן מקפידין בכך ואין דעתם נקייה אתה קורא אותן אלא כך הוא דר' יהושע ע"י שהלווייתי' שכיחא לי' כלומר שהיה לו המזונות בלויה שלו ומוכנין עמו ולפיכך הוא דהוא אמר הלינה טובלת למעשר לפי שבכל מקום שהוא הולך שם ביתו עמו אבל שאר בני אדם דלא שכיחא לווייתייהו עמם וצריכים לקנות להם מזונות

בדרך ולפיכך אינן מקפידין על מקום הלינה כ"א בכל מקום אשר ימצאו ליקח מזונות לנין שם והלכך אין מקום הלינה טובלת:

והתנינן רוכלין וכו'. אלמא דמקום הלינה טובלת ומשני מהו מקום הלינה ביתו עד שיחזרו לבתיהן כדקאמר ר"ל כגון אילין דכפר חנניה שהיה דרכן לצאת ולעשות סחורה בד' וה' קריות וכפרים וחוזרין בו ביום ונכנסין להיות ישינים בבתיהן:

תני ר' חלפתא בן שאול רוצה הוא אדם לפלח וכו'. לפרש אליבא דר' יהודה קאמר כדפרישית במתני':

הלכה ג

מתני' **פירות שתרמן**. שהפריש מהן תרומה גדולה מקודם שלא נגמרה מלאכתן למעשרות כפי אשר שנינו בפ"ק:

ר"א אוסר מלאכול מהן עראי. לפי שהתרומהא' משהה דברים דחשבינן לקמן ריש פ"דשהן קובעין למעשר וס"ללר"א דתרומה קובעת אף בדבר שלא נגמר מלאכתו:

וחכמים מתירין. דס"ל דכל הששה דברים אין קובעין אלא בדבר שנגמר מלאכתו חוץ מכלכלת התאנים דבהא פליגי ר"ש ורבנן אם תרמה עד שלא נגמרה מלאכתה ר"ש מתיר לאכול ממנה עראי קודם שיעשר המעשרות וחכמים אוסרים דמכיון שתרמה הוקבעה לכל המעשרות ואין הלכה לא כר"א ולא כר"ש:

מתני' **הילך איסר זה ותן לי בו**. אתה בעצמך חמש תאנים לא יאכל עד שיעשר דמקח טובל למעשרות:

ר' יהודה אומר אוכל אחת אחת ופטור. כל זמן שמקבל הלוקח אחת אחת ואוכל אין המקח קובע למעשר ואם צירף וקיבלן בבת אחת אז הוא חייב לעשר ובגמ' אמרו דלא פליג ר"מ אלא בזמן שבעל הגינה הוא לוקט ונותן לו אבל אם הלוקח הוא לוקט לאכול אף ר"מ מודה דלוקט אחת אחת ואוכל והיינו דקאמר ליה מעשה בגינת וורדים שהיתה בירושלים והיו תאניה מאותה הגינה נמכרות משלש ומד' באיסר ושם הבעל הגינה היה מלקט ונותן מפני שהיה מקפיד שלא יכנסו הלוקחים לתוך הגינה ויקלקלו הוורדים ואע"פ כן לא הופרש ממנה תרומה ומעשר מעולם משום שהיה נותן להם אחת אחת והלכה כר' יהודה:

בעשרים תאינים שאבור לי. שאני אברור לעצמי ותולשן בורר אחת אחת ואוכל וכן באשכול מגרגר ממנו באילן גרגיר גרגיר ואוכל וברמון פורט מן האילן א' א' ואוכל ובאבטיח סופת חותך מעט מעט ואוכל ודוקא א' א' כמו שאמרנו שהרי זה קנה אחר

שיתלשו והמקח קובע בדבר התלוש והלכך אינו מותר לו אלא אחת אחת ואם תלשן וצירפן חייב:

אבל אם אמר לו בעשרים תאנים אלו וכו'. דכשאומר אלו משמע אלו בעוד שהן מחובר אוכל כדרכו ואפי' בצירוף ופטור מפני שקנה אותם במחובר לקרקע וקיי"ל דאין המקח קובע בדבר המחובר לקרקע כדתנן לקמן ריש פ"ה:

גמ' **מה אנן קיימין**. בפלוגתייהו דר"א וחכמים:

אם בכלכלה של תאנים דברי הכל אסור. דבהא לא פליגי חכמים דתרומה קובעת למעשרות משום דגמר מלאכה של הכלכלה אינו אלא חיפוי בעלמא ואין כאן חסרון מלאכה וכדתנן בפ"ק כלכלה משיחפה:

אם בזיתים על השמן וענבים על היין. כלומר שתרם מן הזיתים קודם שנעשה מהן שמן ומהענבים קודם שיעשה מהן יין והכי תני לה בתוספתא פ"ב בהדיא מודה ר"א לחכמים בתורם שבלים ועתיד לעשותן גורן ענבים ועתיד לעשותן יין זיתים ועתיד לעשותן שמן (ובתוספתא דפוס חסר זיתים וכו') שיאכל מהן עראי וטעמא משום דיש כאן חסרון מלאכה באותן זיתים וענבים בעצמן:

אלא כי אנן קיימין. לפלוגתייהו בתמרים והוא עתיד לדורסן וכו'. ובתוספתא גריס איפכא התורם גרוגרות והוא עתיד לדורסן תמרים והוא עתיד לדושן ר"א אומר לא יאכל מהן עראי וחכמים אומרים אוכל מהן עראי ובהא פליגי ר"א אומר תרומה טובלת וכו':

ראשון מהו שיטבול. אליבא דרבנן הוא דבעי הש"ס אם מעשר ראשון טובל בפירות קודם שנגמר מלאכתן וכדמפרש ואזיל בהי גוונא הוא דקא מבעיא לן:

מה אנן קיימין. להבעיא אם בכרי שנתמרח ד"ה אסור. כלומר בזה פשיטא לן דלאחר שנתמרח הכרי כבר נגמר מלאכתו למעשר כדתנן בפ"ק התבואה משימרח וצריך להפריש כל המעשרות ולא שייך למבעי אם מעשר ראשון קובע הוא לשאר מעשרות ואם במעשר ראשון שהקדימו בשבלין קודם שעשאן בכרי בזה ד"ה דמותר לאכול מהן עראי קודם שיפריש שאר מעשרות דנהי דהמעשר בלבד פטור מתרומה גדולה כדאמרי' בפ"ז דברכות ובכמה מקומות והמעשר נשאר שם המעשר עליו מ"מ אכתי לא נגמרה מלאכה של כל התבואה לשאר המעשרות:

אלא כי אנן קיימין. בהא דקא מבעי' לן בכה"ג הוא בתמרים והוא עתיד לדורסן בגרוגרות והוא עתיד לדושן והפריש מהן תרומה גדולה דאמרי חכמים דאין התרומה טובלת הואיל והוא עתיד לדורסן ולדושן בחבית לא נגמרה מלאכתן מיקרי ואותה תרומה שהפריש מיירי שתרם מהן על שאר תמרים וגרוגרות שאין בדעתו לדורסן ולדושן דהויא

כתורם מדבר שלא נגמר מלאכתו על דבר שנגמר מלאכתו דהדין בזה דתרומה היא וצריך לחזור ולתרום שנייה כדאמר בפ"ק דתרומות בהלכה ח' זתים על זיתים והוא עתיד לכותשן ענבים על ענבים והוא עתיד לדורכן תרומה ויחזור ויתרום והשתא אתייא שפיר הא דמסיים כאן בהבעיא. ונמלך להניחן. ואח"כ נמלך בו להניחן להתמרים והגרוגרות כמות שהן ולא לדורסן ולא לדושן ונמצא דעכשיו אותה התרומה הראשונה תרומה מעלייתא היא ובדין הוא שתהא טובלת למעשרות כדלקמן אלא דמכל מקום צריך הוא לחזור ולתרום תרומה שנייה הואיל דבשעה שתרם הראשונה מדבר שלא נגמר על דבר שנגמר היתה:

ועבר והפריש מהן הראשון. מפני שעכשיו שצריך לחזור ולתרום כדפרישית וצריך להקדים לכתחילה התרומה ואח"כ להפריש מעשר ראשון אלא שאם עבר מה שעשה עשה כדתנן בפ"ג דתרומות והשתא הכי הוא דקא מבעי' לן אם למפרע נטבלו הפירות למעשרות או מכאן ולהבא כדמסיק ואזיל להבעיא דאין תימר למפרע נטבלו הפירות תרומה שהיא טובלת כלומר דאי אמרינן דהואיל והשתא אגלאי מילתא למפרע דתרומה הראשונה תרומה מעלייתא היא דמן הגמור על הגמור הוא א"כ היא היא שטובלת דתרם בדבר שנגמר מלאכתו הוי קביעות למעשרות לכ"ע וממילא נפשוט דאסור לאכול עראי אף שעדיין לא תרם התרומה השני' משום דהשתא התרומה הראשונה היא שטובלת אבל אין תימר דלמפרע לא נטבלו הפירות מכיון דבשעה שתרם לא נגמר מלאכתן הוו אלא דמכאן ולהבא אחר שהפריש המעשר ראשון נטבלו לשאר מעשרות וא"כ ראשון הוא שהוא טובל שהרי עדיין לא הפריש אותה התרומה השנייה ובכה"ג הוא דקא מבעי' לן ולא איפשיטא הבעי':

הלוקח תמרים והוא עתיד לדורסן וכו'. תוספתא בפ"ב ובלוקח מעם הארץ איירי:

אסור לאכול מהן עראי ומתקנן דמאי דברי ר"מ. דלענין אכילה ס"ל דחיישינן שמא הוקבעו למעשר ואסור באכילת עראי דשמא לא עישר המוכר ומשום שספק הוא דשמא עישר לפיכך מתקנן דמאי:

וחכמים אומרים אוכל מהן עראי. דלא חיישינן שמא הוקבעו למעשר שהרי עומדין הן לדורסן ולדושן ועדיין לא נגמר מלאכתן לפיכך כשבא לתקנן מתקנן וודאי ואין כאן ספק שמא עישרן המוכר:

אשכחן כתוב בפנקסיה דחילפיי. כלומר דלא אמר כך ר"א בשם חילפיי אלא כך מצאו כתוב בפנקסיה דחילפיי אוכל מהן עראי ומתקנן דמאי. כצ"ל כדמוכח מדלקמיה ובתוספתא כת"י אשר לפני כך הוא הגי' בדברי חכמים אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי:

וקשיא. על האי נוסחא דחילפיי דאם אוכל מהן עראי א"כ מתקנן ודאי מבעי ליה שהרי תלינן דלא הוקבעו למעשר מפני שלא נגמרה מלאכתן ומסתמא לא עישרן המוכר ואם מתקנן דמאי דמספקא לן שמא עישרן א"כ יהא אסור לאכול מהן עראי דשמא לא עישרן דהא לדידיה יש להן כל תורת פירות דמאי:

ר' יוסי בשם ר' הילא. בא לתרץ להנוסחא דחילפיי דהיינו טעמא:

אוכל מהן עראי משום דבר שלא נגמר מלאכתו. כלומר בשתיהן תלינן לקולא דלעינן אכילה אוכל מהן עראי שהרי עתיד לדורסן ולדושן ולא נגמר מלאכתן למעשר ומתקנן דמאי כצ"ל שכך הוא הנוסחא אחרת וכדמסיים טעמא דמתוך שיודע המוכר שביתו טובל כשתגמר מלאכתן אף הוא מפריש תרומה משעה ראשונה כלומר תולין אנו שאפשר שהפריש תרומה ומעשרות מקודם שמוכר אותן דבשעה ראשונה לא ידע שיזדמן לו למכרן ואפשר שתיקנן לפיכך אין מתקן הלוקח אלא דמאי:

בכלכלה של כל דבר היא מתניתא. הא דקתני דפליגי ר"ש ורבנן בכלכלת תאנים שתרמה לאו דוקא של תאנים אלא ה"ה כלכלה של כל דבר ותאנים דנקט משום אורחא דמילתא הוא שכן דרך ללקט התאנים וליתנן לתוך הכלכלה:

ר"ש מתיר מק"ו וכו'. כך הוא בתוספתא שם. כלומר ומה כל זמן שלא תרם בפירות שלא נגמר מלאכתן ויש עליהן זיקת שלשה מעשרות תרומה ומעשר ראשון ושני או עני בשנת מעשר עני אתה אמר מותר לאכול מהן עראי בשעה שאין עלי' אלא זיקת שני מעשרות שכבר תרם ממנה תרומה לכ"ש דמותר לאכול עראי:

ראשון מהו שיטבול לשני. אליבא דר"ש בעי אם הפריש אח"כ מעשר ראשון מהו שיקבע לאסור באכילת עראי עד שיפריש מעשר שני דאפשר אף לר"ש הואיל דתרם ממנה תרומה ומעשר ראשון קובעין הן באיסור אכילת עראי עד שיפריש כל המעשרות וקאמר דלא היא דק"ו הוא לר"ש דמה אם בשעה שיש עליו זיקת שני מעשרות שלא הפריש אלא תרומה גדולה את אמר מותר באכילת עראי בשעה שאין עליו אלא זיקת מעשר אחד לכ"ש דמותר:

גמ' **מה פליגין**. ר"מ ור' יהודה בלוקט בעל הגינה ונותן לו להלוקח דבהא סבירא ליה לרבי מאיר דאף בלוקט אחת אחת ונותן לו לא יאכל עד שיעשר דמיד כשקיבל את הדמים וליקט ונותן לו נגמר המקח אבל בלוקט לאכול שהלוקח לוקט ואוכל כ"ע מודיי שהוא אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף הוא דחייב:

כשם שהן חלוקין כאן. גבי מקח כך חלוקין בחצר בית שמירה דתנינן לקמן בפרק ג' איזהו חצר שחייבת במעשרות ר' ישמעאל אומר חצר הצורית שהכלים נשמרים בתוכה

דחצר המשתמרת הוא שקובעת למעשרות ור"א קא משמע לן דדין מקח ודין חצר המשתמרת שוין הן דאינן קובעין אלא מדבריהם כדא"ר יוחנן מקח וכן בחצר וכן בשבת אינה תורה דכל אלו אין קובעין מן התורה אלא מד"ס ולפיכך לא החמירו באוכל אחת אחת ור"מ ור' יהודה דפליגי כאן במקח כך נמי פליגי בחצר המשתמרת:

ר' אימי בשם רשב"ל. לא ס"ל דהמקח והחצר המשתמרת שוין הן אלא המחוור שבכולן של הששה דברים שקובעין כדחשיב להו לקמן ריש פ"ד זו חצר בית שמירה הוא שהכל מודין בה שקובעת למעשרות:

אין את מודה לי בנותן לבנו. מה שהוא לוקט אחת אחת שהוא פטור דאין כאן קביעות ומה לי הלוקט ונותן לבנו ומה לי הלוקט ונותן לאחר שבדין הוא שאינו חייב לעשר אלא א"כ צירף:

ר' יודן בעי. על הא דמוקי לעיל דלא פליג ר' מאיר אלא בלוקט ונותן לו דמה חמית אומר בלוקט ונותן לו דוקא פליג ומנא לך הא או דילמא דנימר דאף בלוקט ואוכל פליג ר"מ:

אמר ר' מנא לית כאן בלוקט ואוכל. על כרחך ליכא לאוקמי פלוגתייהו בלוקט הלוקח ואוכל דהכי שמעינן מן הדא דגינת וורדין דקאמר ר' יהודה לר"מ במתני' ומביא ראיה לדבריו וכי אית לך מימר דבגינת וורדים בלוקט ואוכל הוה עובדא הא וודאי לא כדמסיק אבתרה דהוא א"ל אם את עליל להגינה את מקלקל ורדיה ומסתמא לא היה מניח לאדם ליכנס לתוכה אלא בעל הגינה היה לוקט ונותן לו להלוקח אוף הכא פלוגתייהו בלוקט ונותן לו דאי לאו הכי מה מביא ר' יהודה ראיה לדבריו מגינת וורדים:

מתניתא. האי ברייתא דלקמיה פליגא על הוויה דר' מנא על מה שהקשה להכריח מהאי דגינת וורדים דבלוקט ונותן לו הוא דפליג ר"מ:

כרמא אני מוכר לך וכו'. תוספתא היא בפ"ו דב"ב אלמא דאפי' לענין מכר אמרינן שלא מכר לו אלא שמו א"כ ה"ה נמי דהאי גינת וורדים מנא ליה לר' מנא דהיו בה וורדים להכריח דמסתמא היה שם בעל הגינה לוקט ונותן כדי שלא יהו הנכנסין מקלקלין את הוורדים אימא לך דלא היו בה וורדים כלל אלא כך היתה נקראת בשמה וא"כ מצינו לומר דאף בלוקט ואוכל פליג ר"מ ור' יהודה מביא ראיה מהאי גינת וורדים דלא הופרש ממנה מעשרות מעולם משום שהיו לוקטין אחת אחת ואוכלין:

הלכה ד

מתני' **השוכר את הפועל לקצות בתאנים**. לחתוך ולקצות אותן במקצועות או לשטחן כדי לייבשן ונקראות קציעות ודין הפועל שאוכל מן התורה בעושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמר מלאכתו כדתנן בפ' השוכר את

הפועלים לפיכך אוכל הוא ופטור מן המעשר ולא הוי כמקח דהרי מן התורה יש לו לאכול:

על מנת שאוכל אני ובני. הוא אוכל ופטור אבל בנו דאוכל בתנאי הוי כמקח וכן אם אמר שיאכל בנו בשכרו וחייב במעשר:

בשעת הקציעה. דאז אוכל מן התורה פטור ולאחר הקציעה שאינו אוכל מן התורה אלא בתנאי מקח הוא וחייב במעשר:

גמ' **למה דקתני על מנת**. הא בלא"ה אוכל מן התורה בשעת הקציעה ומשני ר' אבין דלכן היא צריכה שאפי' א"ל על מנת ומיחזי כתנאי אפ"ה פטור משום דבלאו הכי אוכל הוא מן התורה:

מתני' **היה עושה בלבסים**. מין תאנים הגרועים:

בנות שבע. הן תאנים הלבנים וטובים:

לא יאכל וכו'. דלא זיכתה לו התורה אלא במין שהוא עושה בו ולא יאכל ממין אחר עד שיעשר:

אבל מונע וכו'. יכול הפועל למנוע א"ע שלא לאכול מן הרעות עד שהוא מגיע למקום היפות ועושה בהן ואוכל מן היפות מה שהיה לו לאכול מן הרעות:

המחליף עם חבירו זה לאכול וזה לאכול. אכול אתה בתאנים שלי ואני אוכל בשלך:

זה לקצות וזה לקצות. תעסוק אתה בקציעות שלי ואני עושה בקציעות שלך. זה לאכול וזה לקצות. קח לך תאנים שלי לאכילה ותן לי משלך להקצותן ולעשות מהן קציעות חייב בכולן במעשרות מפני שהוא כמכר וקובע למעשרות:

רבי יהודה אומר המחליף לאכול חייב ולקצות פטור. משוס דמקחאינו קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו הלכך אם החליפו שניהם לאכילה אז הוי המקח בדבר שנגמר מלאכתו ושניהן חייבין במעשרות ואם החליפו שניהן לקצות שניהם פטורין ויכולין לאכול אכילת עראי שהקציעות לא נגמר מלאכתן ואין המקח קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו ואם החליפו זה לאכול וזה לקצות אותו שלקח לאכילה חייב לעשר לפי שהוא דבר שנגמר מלאכתו ואותו שלקח כדי להקצות לא נקבע למעשר ואוכל אכילת עראי ופטור והלכה כר' יהודה:

ר' יוסי בשם ר' יוחנן. על הא דקתני במתני' באשכול שאבור לי מגרגר ואוכל ומפרש לה מגרגר אחת אחת מהענבים והולך ואוכל ולאפוקי שלא יקצוץ את האשכול כולו דאז חייב לעשר:

תני בשם ר' יוסי. דפליג אמתני' באבטיח וס"ל דאם ספת בו אפי' כל שהו קנייו והוי מקח לקבוע למעשר ור' יונה בעי אם אף ברמון דפליג ר' יוסי דברייתא או דילמא מודה דפורט גרגר גרגר ואוכל:

תמן תנינן. בפ' השוכר את הפועלים והובאה שם מקצת מהסוגיא בהלכה ב':

היה עושה. הפועל בידו כו'. אפי' הוא טוען על כתיפו. ואינו מזיז ידיו ורגליו ה"ז יאכל:

ותני כן. בתוספתא דב"מ פ"ח שמפרש היכי דמי בידו כגון אוגד ברגליו מסמיך. והתם גריס מקמץ והיינו הך שהוא דוחק ברגליו וסומך בענין המלאכה:

אפי' על כתיפו. כגון שהוא טוען ואינו מזיז ממקומו:

ר' יוסי ב"ר יהודה אומר וכו' כדיש. דכתיב גבי שור הנחסם ואיתקש חוסם לנחסם גם לענין זה מה דיש שהשור הוא עושה בידיו וברגליו ובגופו אף כל וכו':

דיש. ברייתא אחריתא היא וכך"ע אתיא דילפינן מדיש שהוא מיוחד שהוא בתלוש אף כל וכו' כדפרשינן התם דדריש מדלא כתיב לא תדוש בחסימה וכתיב לא תחסום שור בדישו שור דכתב רחמנא למה לי לאקושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם מה נחסם שהוא שור אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה אף חוסם שהוא אדם אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה ומה חוסם אוכל במחובר בשעת גמר מלאכה אף נחסם וילפינן עוד מדיש מה דיש מיוחד שהוא דבר מגידולי קרקע ולא נגמרה מלאכתו למעשר ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל וכו' יצא המנכש בשום ובבצלים שמסיר הקטנים שאינם גדילים עוד לעולם מבין האחרים להרחיב מקום להגדולים וכן המסמך בגפנים בקנים והעודר שהוא חופר תחת הזיתים שכל אלו אינם גמר מלאכה ויצא החולב וכו' שאינן גידולי קרקע ויצא הבודל בתמרים וכו' שהן מחוברין יחד ובודלן ומפרידן זה מזה והיין וכו' שכל אלו כבר נגמר מלאכתן למעשר:

דיש מה דיש מיוחד שלא בא לזיקת המעשרות. ועוד ילפינן מדיש שמיוחד שלא בא לזיקת מעשרות כלומר לשום זיקה שהוא קרוי בשם תרומה ומעשר והיינו חלה דקרויה תרומה אף כל וכו' יצא הלש וכו' שכבר באו לזיקה של תרומה שנגמר מלאכתן לחלה:

כתיב כי תבוא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך יכול כו' ת"ל וחרמש לא תניף על קמת רעך את שיש לו רשות להניף. כגון פועל שיש לו רשות להניף בשביל הבעל הבית ובו הכתוב מדבר דצוותה התורה שלא יניף לצורך עצמו בשעה שהוא מניף לצורך בעה"ב שלא יבטל ממלאכת הבעל הבית אלא אחר שגמר הקצירה בשביל הבעה"ב אז הוא אוכל וזהו ששנינו שם וכולן לא אמרו אלא בשעת גמר מלאכה כלומר מן התורה לאחר

שיגמר עבודתו יכול הוא לישב ולאכול אבל משום השב אבידה לבעלים שלא יפסיק ממלאכתו וישב לאכול אמרו פועלין אוכלין בהליכתן מאומן לאומן:

איסי בן עקביא אומר. דהכתוב כמשמעו ובשאר כל אדם הוא מדבר וחרמש לא תניף בא ללמד שאין לו רשות לכל אדם לאכול מקמת חבירו אלא בשעת הנפת מגל וה"ק קרא לא תניף אתה החרמש לקצור מקודם שמניפין המגל שהוא החרמש לצורך הבעל הקמה:

עד היכן דיקדקה התורה בגזל שצריכה לדון בין אדם לחבירו בתוך כן עד כדי הנפת המגל שלא חרב דור המבול אלא עד מפני הגזל גדולה מלאכה שפועל עושה במלאכתו ואוכל ופטור מן הגזל. כך נראה שצ"ל בברייתא כסדר הזה ונתחלפו מקצת תיבות בדפוס. ומ"מ היינו הך אף כמו שהוא לפנינו. בא וראה עד היכן דקדקה התורה בגזל שצריך לדון בין אדם לחבירו שהקפידה התורה שלא לאכול מדבר של חבירו עד כדי שעת הנפת המגל. בתוך כך גדולה מלאכה. כלומר דמתוך כך אתה למד ג"כ כמה גדולה מלאכה וחוזר עוד למה שהתחיל לדרוש דאתה רואה שלא חרב דור המבול ולא נחתם גזר דינם על שאר עבירות אלא עד מפני הגזל:

ופועל וכו'. זהו סיום למה שאמר גדולה מלאכה כלומר שהרי אתה רואה דעם כל זה התירה התורה לפועל לאכול ופטור מן הגזל מפני שהוא עושה במלאכתו וא"כ כמה גדולה מלאכה:

כתיב לא תחסום שור בדישו. וזהו דבר תלוש ובאדם מצינו כתוב בהדיא במחובר כי תבא בכרם רעך וגו' כי תבא בקמת רעך וגו' אין לי אלא שור בתלוש ואדם במחובר דהכי כתיב:

אדם מהו שיאכל בתלוש. וקאמר ק"ו מה אם השור שאינו אוכל במחובר כלומר דלא מצינו כתוב בהדיא דאוכל במחובר הרי הוא אוכל בתלוש וכו':

ת"ל לא תחסום שור בדישו. כלומר מה ת"ל שור דוקא הרי אדם ג"כ אוכל הוא בתלוש מק"ו אלא ללמד שור עובר הוא עליו בלא תחסום ואין עובר על אדם בלא תחסום אם מונע הבעה"ב את הפועל מלאכול אינו עובר בלאו:

שור מהו שיאכל במחובר. וקאמר ק"ו מה אדם וכו' דלא מצינו כתיב בהדיא דאוכל בתלוש אלא מק"ו הוא דנפקא לן שור דמצינו בהדיא שאוכל בתלוש אינו דין וכו':

או מה כאן. בתלוש עובר בלא תחסום אף כאן במחובר בלא תחסום ת"ל וכו' מדישו קדריש דמכיון דילפינן דגם שור אוכל במחובר בדישו למה לי אלא למעוטי במחובר לקרקע דאינו עובר בלא תחסום:

מכאן אמרו וכו'. דהואיל ופועל אוכל מן התורה יכול הוא לקצוץ ולהתנות עם הבעל הבית ליטול דמים ולא יאכל ודוקא בשביל עצמו ובשביל בניו ועבדיו הגדולים ואשתו דיש בהן דעת וידעי ומחלי אבל אינו קוצץ וכו' מפני שאין בהן דעת ופועל מדזכתה לו התורה הוא אוכל ולית ליה למרייהו זכיה באכילתן:

לא צריכא האוכל מן התורה יהא חייב. אמתני' קא מהדר דתני האוכל מן התורה פטור ופריך דאדרבה דלא צריכה אלא שיהא חייב במעשר דמכיון דאכילתו מן התורה הוי קביעות למעשר אמר ר' יונה דלא היא לפי שהתורה זיכתה לו לאכול ופטרה אותו מן המעשר:

גמ' **תמן תנינן**. בפ' השוכר את הפועלים היה עושה וכו' ותני עלה דאפי' אם היה עושה ביחור זה לא יאכל ביחור אחר ותנינן היה עושה בלבסים וכו' ודייקא עלה דמי נימא דתנא דמתני' דידן לא ס"ל כהאי תנא דברייתא דקס"ד דלבסים ובנות שבע מסתמא לאו בייחור אחד הן גדלין ואי דס"ל דאפי' מייחור זה לא יאכל בייחור אחר מאי איריא לבסים ובנות שבע תיפוק לי' דמייחור לייחור הוא:

לא כן צריכה. כלומר דמשני דלעולם אית לי' לתנא דידן להאי דתני בברייתא ולא צריכה אלא לכן דאפי' בשתיהן בייחור אחד הן דלפעמים משכחת לה שאף בייחור אחד גדלין רעות ויפות וקמ"ל דאפי' כן הואיל ושני מינים הן אם עושה בזה לא יאכל במין האחר:

ת"ל ואל כליך לא תתן. דמשמע אבל אתה נותן לכליו של חבירך ואיזה זה הפועל שהוא נותן לכליו של בעה"ב:

אלא מכאן שאם הי' עושה בתאנים כו'. לפיכך כתיב ענבים יתירא למידרש דאם עושה בענבים לא יאכל בתאנים וכן איפכא:

כנפשך. משמע כחפצך כל דבר שהיצר תאב לאכול כל כך דבר אחר כנפשך קאי על הבעה"ב שהוא פטור מן המעשרות לפי שלא נגמר מלאכתן שאתה אוכל מהן כמו שאת רוצה ולהקיש לו פועל דבו הכתוב מדבר מה את אוכל הדבר שהוא פטור כנפשך אף פועל לעולם אוכל ופטור מן המעשרות:

כנפשך. דריש עוד כפי שכרך מכאן וכו':

שבעך. ולא יותר מדאי שלא יהא אוכל ומקיא:

שבעך. דריש נמי שלא יקלף בתאנים שיאכל מהן הרבה ולא יהא מוצץ את הענבים:

רשאין הפועלים לטבל עמו בציר. הדבר שאוכלין עם הבעה"ב מותרין לטבל אותו בציר בשביל שיאכלו ענבים הרבה דלא אסרה התורה אלא שלא ישנה הענבים בעצמן בשביל כך וכן הבעה"ב רשאי להשקותן יין שלא יאכלו ענבים הרבה:

רשאי בעל הפרה. המשכירה לבעה"ב לדוש בה למחר ויכול להרעיבה וכו' והבעה"ב רשאי להאכילה פקיעי עמיר קודם שידוש בשביל וכו':

התריגו לבהמין. תריגי מלשון הטרגיס והטיסני בפ"ו דמכשירין וכן בפ' כיצד מברכין דף ל"ז אלו הן מעשה קדירה החילקא הטרגיס וכו' ומפרש במ"ק החילקא חיטה כתושה לשנים טרגיס חדא לתלת וכו' וזה כשמאכילין אותו לבהמות אינה יכולה לאכול אח"כ הרבה:

מייכלון דבילה. היה מאכילן דבילה שלא תאכל הרבה מן הדישה:

ר' מנא. מאכילן אסטפניני והן פירות ממין בנות שקמה ולעיל פ"ב דדמאי בהלכה א' והאיסטפניני לעולם וכדפרישית שם שהן ממין המוסטפות השנוי ברישׁ פ"ק דדמאי:

אוכל פועל אשכול ראשון. כלומר אם אין שם אלא שני אשכלות אוכל הוא הראשון והשני מניחו ליתן לכליו של בעה"ב:

תני אידך אשכול אחרון. כלומר אף האשכול אחרון שאע"פ שלא ישתייר ליתן לכליו של בעה"ב אוכל הוא דהתורה זכתה לו ואין בכך כלום והכי גריס נמי בפ' הפועלים בהלכה ד' זאת אומרת שיאכל פועל אשכול ראשון ואשכול אחרון:

נתנו. להאשכול האחד לסל לאכלו אח"כ אסור דלאו שעת מלאכה הוא:

לא כן צריכה. לא נצרכה אלא בשהיה הוא בוצר האשכול לתוך הסל ואחר מוליך ממקום למקום אבל אם היה הוא הבוצר והוא המוליך אוכל הוא לעולם לשניהן לפי שבתחלה אוכל משום הלכות מדינה דלא יהא אלא שומר הפירות ותנן בפ' הפועלים שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה דאף שהוא שלא מן התורה כבר נהגו כן וזה ג"כ כשנותן להסל שומר הוא ולבסוף כשהוא מוליך אוכל ג"כ משום הפועלים אוכלין בהליכתן מאומן לאומן וכו' כדתנן התם ולא יהא זה אלא כהולך מאומן לאומן:

להיות אוכלין תשע וקוצין אחת. קוצין מלשון קוצצין כלומר שישיירו לו לקצוץ בשביל בעה"ב אחת אם יש כאן עשר ורשאי הבעה"ב להיות מערים על כך ולהסתיר מהן אחת. ואית תניי תני איפכא שיהא מערים עליהן שישיירו התשע ואין אוכלין אלא אחת ופריך ניחא להאי דתני אוכלין תשע וקוצין אחת דקמ"ל דאף דמן הדין יש להן לאכול כולן דכנפשך שבעך כתיב מ"מ רשאי להערים עליהן להיות משיירין אחת אלא למאן דתני קוצין תשע ואוכלין אחת בתמי' ועוד דנהי דאמרת דבהערמה מותר וכדלעיל רשאי בעה"ב להשקותן יין וכו' מ"מ קשיא מאי קמ"ל בהא דתני קוצין תשע ואוכלין אחת ולא ה"ל למיתני אלא מערים אדם על פועלין שלא יהו אוכלין אלא אחת:

אמר ר' אבין הא קמ"ל שלא תאמר דמאחר דבתחילה קוצצין התשע לבעה"ב א"כ יעשה אותו האחת שאוכלין כלאחר גמר מלאכה ויהא חייב במעשרות א"נ שיהא חייב עליה כלומר שלא יאכל אותה דלא זכתה לו התורה אלא בשעת המלאכה לפיכך אשמועינן דאוכלין הן האחת דמיהת במלאכת הבעה"ב הן עוסקין:

ניחא לאכול חייב. אמתני' קא מהדר דניחא המחליף לאכול חייב דהוי לאחר גמר מלאכה והמקח קובע אלא לקצות חייב בתמיה הא לא נגמר מלאכתן:

דר"מ היא. דס"ל המקח טובל למעשר אף בפירות שלא נגמר מלאכתן:

שניהן אמרו דבר אחד. כלומר דדין התרומה ודין המקח שוין הן וכמה דר"א אמר לעיל בהלכה ד' דתרומה קובעת בדבר שלא נגמר מלאכתו ה"נ ס"ל לר"מ דמקח קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו וכן ר"א ס"ל נמי כר"מ במקח ור"מ כר"א בתרומה:

הדרן עלך היה עובר בשוק

פרק ג

הלכה א

מתני' **המעביר תאנים בחצרו לקצות**. שהעבירן דרך חצירו להוליכן למקום שעושין הקציעות ובכה"ג אין החצר קובעת למעשר דאינה קובעת אלא בדבר שנגמר מלאכתו:

בניו ובני ביתו אוכלין ופטורין. שלא הוקבעו למעשר והוא עצמו פליגי ביה בגמרא דאיכא למ"ד דאסור לאכול לפי שאין אוכלין על המוקצה אלא במקומו במקום שעושין הקציעות ששם הוא ניכר שלא נגמר מלאכתו ואיכא למ"ד דגם הוא מותר לאכול דס"ל אוכלין על המוקצה בין על מקומו בין שלא על מקומו וקי"ל להלכה כהאי מ"ד דאף הוא מותר לאכול עראי דהא לא עדיף חצר מבית ופירות שהכניסן לבית קודם שנגמר מלאכתן אין הבית קובען למעשר ומותר לאכול מהן אכילת עראי כדאמרינן לעיל בפ"ק בהלכה ה':

והפועלין שעמו. לא ששכרן להוליכן עד המקום שעושין הקציעות דא"כ היו אוכלין מן התורה שהרי זה בתלוש הוא וקי"ל דפועל אוכל מן התורה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמר מלאכתו כדתנן בפ' הפועלים והובא בפ' דלעיל בהלכה ו' אלא דה"ק הפועלין שעמו בשדה כגון ששכרן לעשות מלאכה אחרת בחרישה ובקצירה וכיוצא בהן דהשתא אין אוכלין מן התורה והדין עם הפועלין כך הוא. בזמן שאין להן עליו מזונות. שלא פסק עמהם לתת להן מזונות אוכלין ופטורין מן המעשר אם נתן להם הבעה"ב מהן לפי שלא נגמר מלאכתן. ואם יש להן עליו מזונות שפסק

עמהן ליתן להם מזונות הרי אלו לא יאכלו. לאו מטעם דכמקח הוי דהא ליתא שהרי אין המקח קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו וכר' יהודה דסוף פ' דלעיל דהלכתא כוותיה אלא הכא טעמא אחרינא איכא משום דהחוב על בעה"ב ליתן להם מזונות וכשנותן להם מאלו התאנים שלא נגמרו מלאכתן ואינם מעושרין הוי לי' כפורע חובו מן הטבל וקי"ל דאין פורעין חוב מן הטבל משום דהוי כמכירה ואסור למכור את הטבל כדתנן לעיל בפ"ה דדמאי:

מתני' **המוציא פועליו בשדה**. לעשות לו איזו מלאכה בשדה כגון חרישה וכיוצא בה ולא ללקט פירות דהשתא אין אוכלין מן התורה:

בזמן שאין להם עליו מזונות. שלא פסק עמהם ליתן להם מזונות אוכלין מן הפירות שבשדה שלא נגמר מלאכתן ופטורין מלעשר:

אבל אם יש להן עליו מזונות. שפסק עמהם ליתן מזונות ואז אם יאכלו הוי כפורע חובו מן הטבל ואסור הלכך אוכלין אחת אחת מן התאינה וכיוצא בה דאין זה כפריעת חוב וקביעות אכילה אבל לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה זהו כרי של תאנים דכל כה"ג קביעות אכילה הוא:

מתני' **השוכר את הפועל לעשות עמו בזיתים**. מפרש בגמ' ששכרו לנכש בזיתים וזהו לכסח ולעקור השרשים תחתיהן דאין זה אוכל מן התורה אלא מפני התנאי שאמר לו והתנה הפועל שיאכל בזיתים וכל שאינו אוכל אלא מפני התנאי הוי כמקח לפיכך אוכל אחת אחת מן האילן מן הזיתים שנגמר מלאכתן ואם צירף חייב וכן לנכש בבצלים והתנה הפועל עמו על מנת לאכול ירק:

מקרטם. מלשון מכרסם חותך עלה עלה ואוכל:

ואם צירף חייב. דהוי כמקח וקובע בדבר שנגמר מלאכתו:

גמ' **הוא עצמו**. דלא תנינן במתני' מהו שיאכל עד שלא עישר:

רב כר' מאיר. ר"מ דתוספתא הוא דתני התם בפ"ב הלוקח גרוגרות מן המוקצה לא יאכל עד שיעשר:

רב כר"מ. מוקמית לי' ופריך אי כר"מ אפי' בניו ובני ביתו יהו אסורין דהא ר"מ סתמא קאמר לא יאכל עד שיעשר:

אלא רב כרבי. דלקמיה:

אין אוכלין על המוקצ' אלא על מקומו. ששם הוא ניכר שלא נגמר מלאכתו למעשר:

דברי חכמים. כלומר אבל דברי חכמים פליגי כדאמר ר' יעקב בשם ריב"ל דסבירא להו אוכלין על המוקצה בין במקומו בין שלא במקומו:

והתנינן. לקמן בפרקין החרובין עד שלא כינסן לראש הגג כדי לייבשן מוריד מהן לבהמה ופטור והרי מאכילה שלא במקום מוקצה שלהן וקתני פטור:

לא תתיביני חרובין. לא תשיבני מדין דחרובין דטעמא משום דחרובין מאכל בהמה הן ואין בני אדם אוכלין אותן אלא ע"י הדחק והקילו חכמים במאכל בהמה:

על דעתיה דרב. דהוא אסור לאכול הואיל שלא במקום מוקצה הוא ומה בין הוא ומה בין בניו וקאמר דהיינו טעמא לפי שהוא ע"י שהוא תלוי במוקצה כלומר בדעתו הוא תלוי דיכול הוא לימלך שלא להוליכן לעשות מהן קציעות לפיכך אסור אבל בניו ע"י שאין הדבר תלוי בדעתן בענין המוקצה אוכלין אף שלא במקום המוקצה:

ניחא בניו. השתא פריך אמתני' דהא מיהת כפורע חובו מן הטבל הוא וניחא בניו שאוכלין דאין חובה מוטלת עליו לזונן:

ובני ביתו. בתמיה דאשתו בכלל וכי אין לה עליו מזונות נמצא כפורע חובו מן הטבל הוא:

כמאן דאמר אין מזונות לאשה. על בעלה דבר תורה אלא מדבריהם והקילו לאכול עמו עראי בדבר שלא נגמר מלאכתו:

כהדא דתני. בתוספתא דשביעית סוף פ"ה:

אין ב"ד פוסקין מזונות לאשה מדמי שביעית. ובתוספתא גריס פירות שביעית והיינו הך וכגון שהלך בעלה למדה"י דב"ד פוסקין לה מזונות מנכסיו א"נ אלמנה שב"ד פוסקין לה מזונות מנכסי יתומים:

אבל ניזונת היא אצל בעלה שביעית. דהואיל שאין חוב מן התורה עליו לזונה לא הויא כפורע חובו מדמי שביעית וה"נ כן:

ויעשו אותה כפועל שאינו יפה שוה פרוטה. כלומר שאין מלאכתו יפה שוה פרוטה דאינו ממון ולא שייך פריעת חוב לגביה והכא נמי גבי אשה ולמה לך לאהדורי אטעמא אחרינא דאגב בעלה היא אוכלת עמו וקאמר הש"ס הדא אמרה וכו' כדמסיק דהא אפי' כמאן דאמר אין לה עליו מזונות וכי אין לה עליו בית דירה בתמיה וא"כ הואיל דבית דירה שלה היא היתה קובעת למעשר אי לאו דטעמא דאוכלת היא עמו כדתנינן גבי שביעית:

כהדא דתני. בתוספתא דעירובין פ"ו אנשים ששיתפו שלא מדעת הנשים כצ"ל וכך הוא שם שיתופן שיתוף ונשים ששיתפו וכו' שמעינן מיהת דיש לה בית דירה דהא אין משתתפין עליו במבוי אא"כ יש לו שם בית דירה:

וכולן שנכנסו משדה לעיר. כולן דשנינו דפטורין מלעשר הואיל ולא נגמר מלאכתן בשדה אם נכנסו לעיר נטבלו אע"פ שלא נגמרו מלאכת כולן:
מתניתא. הך ברייתא דרבי הוא דתני בתוספתא הביא תאנים מן השדה לאוכלן בחצירו שאינה משתמרת והיא פטורה מן המעשרות:
ושכח והכניסן לתוך ביתו. וביתו קובעת למעשר או שהכניסום התינוקות ה"ז מחזירן למקומן ששם ניכר הוא שלא נגמר מלאכתן ואוכל מהן עראי כדין פירות שלא נגמר מלאכתן:
לא אמרו אלא שוגג. הרי דלא אמרו אלא שכח בשוגג והכניסן לביתו דאז אינה קובעת הא מזיד לא ואסור וכהאי ברייתא דלעיל:
מאן תניתה. להא דדוקא בשכח והכניסן לתוך ביתו דאז אין הבית קובע אבל אם הכניס במזיד למקום הקובע אע"פ שאינו אלא בדרך העברה ודעתו לאכלן במקום הפטור אפ"ה אסור לאכול עד שיעשר:
רבי היא. דשמעינן לי' דס"ל הכי דתני בתוספת' שס ונישנית בנסחא אחרת. ולפי נסחא זו דגריס הכא אתייא שפיר להא דקאמר מאן תניתה להא דלעיל רבי:
הביא תאנים מן השדה והעבירן לחצרו לאוכלן בראש גגו. שדעתו הי' בתחילה לאכלן בראש גגו ומקום פטור הוא כדתנן לקמן בפרקין הגגות פטורין אע"פ שהן של חצר חייבת אלא שהעבירן דרך חצירו רבי מחייב לעשר דמכיון שהעבירן דרך חצירו והוא מקום חיוב דחצר קובעת למעשר אע"פ שדעתו לאכלן במקום פטור נקבעו למעשר דלא התירו בהאי ברייתא דלעיל אלא דוקא בשכח והכניסן לתוך ביתו:
ר' יוסי בר' יהודה פוטר. דס"ל דאין העברה דרך מקום חיוב קובעת ועולה לראש גגו ואוכל:
הוי מאן תנא המעביר תאנים וכו'. כלומר ש"מ השתא דמאי דתני במתני' המעביר תאנים בחצרו לקצות בדוקא קתני דאם העבירן דרך חצרו על דעת להוליכן למקום שיעשו קציעות בהא הוא דאמרינן דאין העברה דרך חצרו קובעת הא לא לקצות אלא שהעבירן לאכלן במקום אחר חייב ואפי' המקום אחר מקום פטור הוא דהעברה דרך מקום חיוב קובעת למעשר וכרבי:
ר' עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר. היה מספר זו המעשה דרבי ור' יוסי בר' יהודה היו נוהגין להכניס את הכלכלה של פירותיהן לאחורי הגגות של הבתים ודרך שם היו מכניסין לבתים כדי לפוטרן ממעשרות לפי שאין הבית קובע עד שיכניס דרך השער וראה אותן ר' יהודה בי רבי אילעאי ואמר להן וכו':

מה לי לאחורי הגגות. ולמה להן להכניסם דרך אחורי הגגות הלא אפי' הכניסם בחצרו דרך השער ודעתו לאכלם בראש גגו גם כן אין העברה דרך החצר קובעת דכי לא ר' יוסי בר' יהודה הוא שעשה כן והא איהו ס"ל דאפי' בכה"ג פטור ומשני בגין רבי דהוה עמיה ורבי ס"ל דהעברה דרך חצירו מחייבת ולפיכך הכניסו דרך אחורי הגגות ולבסוף חמתון חד סבא והיה מנסה אותם ואמר להם תתנו לי' אתם מעט מהפירות ואמרו הן ואמר לון לאביכם שבשמים אין אתם נותנין שכוונתכם לפוטרן מן המעשרות ולי אתם נותנים:

ר' יוחנן כר'. פלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל לעיל בפ"ב בהלכה ג' בפירות שלקטן שלא לצורך השבת ר' יוחנן אמר השבת טובלת ורשב"ל אמר אין השבת טובלת והשתא לימא דפליגי בפלוגתא דרבי ור' יוסי בר' יהודה דר' יוחנן סבירא ליה כרבי דקאמר דהחצר קובעת אף על פי שלא היה בדעתו לאכלן בחצר כ"א דרך העברה בעלמא הכניסן וכדי לאכלן במקום פטור וה"ה בשבת דאע"פ שלא לקטן בתחילה לצורך השבת אפילו הכי כשהגיע שבת קובעת ורשב"ל כר' יוסי בר' יהודה ס"ל:

ר' יוחנן כרבי. כלומר דדחי לה הש"ס דהא דקאמרת ר' יוחנן כרבי לא היא דאפי' אם יסבור כר' יוסי בר' יהודה גבי חצר שאני שבת דחמירא שכן מצינו דאפי' פירות שנשרו מאליהן קודם השבת כשהגיע שבת אסורין לאכול דהשבת קובעת וכן הא דקאמרת דרשב"ל כר' יוסי בר' יהודה לא היא דאפי' יסבור כר' גבי חצר שאני הוא דחומר הוא בחצר בית שמירה לענין קביעת מעשר יותר משבת:

דאמר ר' יוחנן וכו'. כדאשכחן דפליגי בה ר' יוחנן ור"ל לעיל בפ"ב בהלכה ה' דר' יוחנן ס"ל דהמקח והחצר והשבת אינן תורה דאין קובעין אלא מד"ס ורשב"ל ס"ל דהמחוור שבכולן חצר בית שמירה שקובעת אף מן התורה כמו הבית שקובע:

היו לו. מי שהיו לו ב' חצירות אחת במגדלא. בהמגדול ואותה חצר אינה משתמרת ואחת בטבריא עצמה וחצר המשתמרת היא:

מכיון שהעבירן דרך היתר. באותה שבמגדול מותר לאכול מהן עראי אפי' בחצר שבטבריא:

כר' יוסי בר' יהודה. דלעיל ורובא ועדיפא הוא מן דר' יוסי בר' יהודה דאלו מה דאמר ר' יוסי בר' יהודה בעומד עכשיו בשעת אכילה במקום פטור שלא התיר לאכול אלא בראש גגו אחר שהעבירן מהחצר ואלו מה דאמר ר"ש בן יוחי. כצ"ל אפי' עומד עכשיו במקום חיוב בחצר שבטבריא מכיון שהעבירן בתחלה במגדול דרך היתר מותר באכילת עראי לעולם:

ור' **אליעזר רובה מן דתריהון**. דידיה עדיפא הוא מן תרווייהו האי דר"א בתוספת אהוא והבאתי בפ' דלעיל בהלכה ד' גבי פלוגתא דר"א וחכמים בתורם פירות עד שלא נגמר מלאכתן דקתני התם ומודה ר"א לחכמים בתורם שבלין ועתיד לעשותן גורן ענבים ועתיד לעשותן יין זיתים ועתיד לעשותן שמן שיאכל מהן עראי אלמא דס"ל מכיון שהתחיל בהן דרך היתר וכלומר דמכ"ש לא עשה בהן מעשה כ"א שהעבירן דרך החצר והוא מקום היתר אלא אפי' שהתחיל המעשה הגורם לקובען רק שהוא דרך היתר כגון בשבלים וכיוצא בהן דאכתי לא נגמר מלאכת עצמן בהן מותר לאכול מהן עראי ובהא עדיפא דר"א מדתרווייהו. והא דנקט ר"א אע"ג דלחכמים פשיטא דמותר משום דאליבא דחכמים אין כאן מעשה כלל לקביעות דהא לדידהו לעולם אין התרומה קובעת בדבר שלא נגמר מלאכתו ולא דמיא כלל להההיא דהעברה דרך החצר ולר"א שפיר הוא דקאמר דאף דס"ל דהתרומה מעשה הויא לקביעות מ"מ אם התחיל המעשה בהן דרך היתר מותר:

גמ' **ניחא לא מן הסל ולא מן הקופה**. מפני שכשאוכלין מן אלו שמכונסין בכלים כקביעות הויא:

ולא מן המוקצה. בתמיה ואמאי לא יהא כמה דתימר תמן במתני' דלקמן מלקט אחת אחת וכו' ואמור אוף הכא כן דמיהת אחת אחת יאכלו:

מוקצה עשו אותה כמצורף. דהואיל וכנסן בכרי הוי כמצורף וכל מה שיאכלו ממנה כצירוף הויא:

גמ' **תני דבית רבי**. ופליגא אמתני' וס"ל אוכל כדרכו ופטור מלעשר:

מה אנן קיימין. במתני' ובמאי פליגא ברייתא דבית רבי:

אם בששכרו לעשות עמו בזיתים. שילקט עמו הזיתים כ"ע מודים שהוא אוכל כדרכו ופטור שהרי זה אוכל מן התורה מן המחובר בשעת גמר מלאכה וכל שאוכל מן התורה פטור ממעשר ואפי' התנה עמו כדאמרינן בפ' דלעיל בהלכה ו':

ואם ששכרו לעשות עמו בגופן של זיתים. כלומר בגוף האילנות של זיתים לתקן אותם בזה כ"ע מודים דדוקא אוכל אחת אחת וכו' שאין זה אוכל מן התורה לדברי הכל דבמחובר הוא ואינו גמר מלאכה:

אלא כי אנן קיימין בששכרו לנכש וכו' מן דבתרה וכו'. כלומר כדשמעינן מן דאיירי בסיפא לנכש בבצלים וה"נ ברישא לנכש בזיתים ובהא פליגי דלתנא דמתני' כעושה במחובר בשעה שאינו גמר מלאכה הוא דהויא ואינו אוכל מן התורה מן הזיתים שנגמר מלאכתן אלא מפני התנאי והוי כמקח וכדפרישית במתני' ולתנא דבית רבי לא חשיב

ליה כעושה במחובר הואיל ואינו עושה בגופן של אילני הזיתים אלא כעושה בתלוש עד שלא נגמר מלאכתו ולדידיה אוכל מן התורה הוא:

מהו אהן פטור דתנינן הכא. מאיזה טעם הוא האי ופטור דתנינן הכא במתני' באוכל אחת אחת והשיבו לו משום אוכל עראי בשדה שהוא פטור:

וכה אתינן מיתני משום אוכל עראי. והכא אתא לאשמעינן להא וכי עד כאן לא שמענו זה דאוכל עראי בשדה ופטור עד שהוא מגיע לביתו כדתנן בפ"ק:

אלא משום הבקר. היינו טעמא הכא דהבע"ב מסתמא הוא מפקיר להדבר מועט כזה ואינו מקפיד על כך ושכן אפי' אם הכניסו לבית אח"כ פטור דהפקר פטור ממעשר:

דתני. בתוספתא פ"ב מצא כלכלה מחופה בעלין אסורה משום גזל וכו' כדמפרש טעמא:

אסורה משום גזל משום דבר שיש בו סימן. דאין הבעלים מתייאשין ממנה שהרי יכולין ליתן סימן להמוצאה שהוא מחופה בעלין:

וחייבת במעשרות. לפי שעד עכשיו דעת בעלים עליה שאינו מפקיר אותה שהוא אומר יש לי ליתן סימן להמוצא אותה:

עד היכן עד כדי שיכול לתרום מן המובקר. בתמיה כלו' דמתמה עלה דאי אמרת אסורה משום גזל ומאי האי דקאמר וחייבת במעשרות הרי אינו רשאי לאכול הימנה ועד היכן הוא ממתין להתחייב בה בתרומה ומעשרות וכי עד שיודע לו שהפקירוה הבעלי' ומותר לאכול ממנה ויכול הוא להפריש תרומ' מן המופקר הא אם הפקירה א"כ פטורה מתרומה ומעשרות והרי לא יכול לתרום מן המופקר:

לא היה וכו'. כלומר דכך הוא עושה דהואיל אם ימתין אין כאן תרומה ומעשרות בלאו הכי. ואם יאכל אחר שיפריש הרי אסורה משום גזל אלא כיצד הוא עושה אם רוצה לאכול ממנה:

עושה אותה דמים ואוכלה. מפריש הדמים מה שהיא שוה שאם יבואו הבעלים ויתנו סימן ישלם להם הדמים ועכשיו יכול הוא לתקן התרומה ומעשרות ואוכלה ובתוספתא מסיים בהדיא כיצד הוא עושה עושה אותה דמים ומייתי לה לראיה להא דלעיל דשמעינן מיהת דאף אם הכניסם לבית אם הוא דבר הפקר אין כאן מעשרות:

דמים מהו שיטבלו במקח. הא דקי"ל מקח קובע למעשר אם דווקא שמשך את הפירות דאז נקנה המקח בכל מקום או בנתינת דמים בלבד נקנה לענין קביעות מעשר או דנימא מאחר שהבעלים מוציאין אותן הדמים קודם שימשוך הלוקח לא נטבלו הפירות למעשרות ועד שימשוך אותן:

ר' מנא בעי. על זה דמספקא ליה אם הדמים קובעין למעשר או עד שימשוך כל הפירות דהגע עצמך שנטל אחת מהן והיתה נתונה בפיו לטעום מהן אם טובים הן וכי לא כמאוס הוא יכול הוא להחזירה מפיו בתמיה הלא ודאי אוכלה ואם אומר את כן דכל זמן שלא משך את כולן לא נקנו לו והרי אותה האחת שאוכלה משך אותה והיא מתחייבת במעשר ועכשיו אינו יכול לתקנה שהשאר לא נקנו לו וא"כ לא נמצא זה אוכל טבל למפרעו דאי אפשר לתקן אותה אלא ודאי הדא אמרה דמים כמקח הן לענין קביעות למעשר אע"פ שלא משך את כולן וממילא אפי' נתן לאחת מהן בפיו יכול הוא להפריש אח"כ עליה כלומר דאם מתקן את השאר לא אכל טבל למפרע:

מצא כלכלה מלאה פירות. וספק אם הן מעושרין או לאו ולהאי ברייתא דלעיל דקתני אסורה משום גזל מיירי הכא שאין בה סימן אבל ספק הוא אם נודע להבעלים ונתיאשו או לא:

במקום שהרוב מכניסין פירותיהן למכור בשוק אסור לאכול ממנה עראי דחיישינן שמא הכניסן בתחילה להבית והוקבעו למעשר וכדאמרינן בריש פרק דלעיל ואחר שהביאן למכור בשוק נאבדו ממנו ולפיכך נמי אין מתקנה אלא דמאי דספק אם עישרן הבעה"ב או לאו:

במקום שרוב מכניסין לבתים. תלינן דעד שלא הכניסה לבית נאבדה ולא הוקבעו למעשר לפיכך מותר לאכול ממנה עראי ומתקנה ודאי דמסתמא אינם מעושרין:

מחצה על מחצה. ספק הוא אם הוא מאותן המכניסין לשוק או מאותן המכניסין לבתים לפיכך מתקנה דמאי ואין לו לאכול ממנה עראי עד שיתקן דמאי:

מכניסה לבית מתקנה וודאי. קס"ד דה"ק אחר שתיקן אותה דמאי בשדה מכניסה לבית ומתקנה ודאי מפני שעכשיו הוקבעו בבית והיינו דבעי ר' יונה דמאי מהו שיטבול לודאי כלומר אי אמרינן דאחר שתיקנה דמאי נטבלו וצריך לחזור ולתקן ודאי וקאמר הש"ס דלא היא דאם אומר את כן לא נמצאת מקדים המעשר ראשון לתרומה גדולה שהרי דין דמאי אין מפרישין ממנה תרומה גדולה אלא מעשר ראשון כדי להפריש תרומת מעשר וליתן לכהן ודין ודאי צריך להפריש גם התרומה גדולה ואם אתה אומר שלאחר שתיקן דמאי יכניסה לביתו ויתקן ודאי נמצאת מקדים ואסור לכתחילה להקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה אלא דה"ק אם מכניסה לבית בתחילה מתקנה ודאי:

ר' יוסי בר' בון וכו'. אריבא קאי במקום שהרוב מכניסין לשוק מתקנה דמאי וקאמר דצריך להתנות ולומר אם הוא מאותן שמכניסין לשוק מה שעשיתי עשוי ואם לאו לא עשיתי כלום שלא תהא וכו' כלומר משום דס"ל דחיישינן למיעוטא ואפשר שהוא

מאותן שמכניסין לבתים ומן הדין הוא שצריך לתקן ודאי ולהפריש גם התרומה גדולה ועכשיו שאין מתקנה אלא דמאי ותרומת מעשר בלבד הוא שמפריש ליתן להכהן נמצאת תרומת מעשר טבולה לתרומה גדולה שלא הופרש ממנה התרומה גדולה א"נ י"ל דר' יוסי בר' בון נמי אסיפא קאי מחצה על מחצה וכו' ובא לתרץ הקושיא לא נמצאת מקדים משום דמפרש דבשדה הוא מתקנה דמאי ומכניסה לבית ומתקנה ודאי כדמסיק וה"ק הא דפרכת לא נמצאת מקדים לאו קושיא היא דהא בלאו הכי ע"כ צריך הוא להתנות כשמתקנה דמאי ולומר אם מאותן שמכניסין לשוק הוא וכו' דאי לא תימא הכי חיישינן שלא תהא מאותן שמכניסין לבתים והדין הוא שצריך לתקן ודאי ועכשיו כשמתקן דמאי נמצאת תרומת מעשר טבולה לתרומה גדולה לפיכך צריך הוא להתנות כדאמרן וה"ק מחצה על מחצה בשדה הוא מתקנה דמאי ומכניסה לבית ומתקנה ודאי וא"כ לא מקדים הוא המעשר ראשון לתרומה גדולה שהרי הוא אומר ואם לאו לא עשיתי כלוס ולפי פי' זה צריך להגיה בהקושיא וחש לומר וכו' וכצ"ל וחש לומר שמא מאותן שמכניסין לשוק הוא ונמצאת תרומה גדולה טבולה לתרומת מעשר. כלומר דהשתא פריך איפכא דהיאך אתה אומר דכשמתקנה דמאי על תנאי הוא דמתקן ולפיכך מכניסה לבית ומתקנה ודאי ומה שתיקן דמאי בתחילה לאו כלום הוא הא נמי איכא למיחש איפכא דשמא מאותן שמכניסין לשוק הוא והדין בזה שצריך לתקן דמאי ומפריש תרומת מעשר מכולה ליתן להכהן וכשמתקן עכשיו ודאי ומפריש בתחילה התרומה גדולה והרי יש בה החלק מתרומת מעשר שהי' צריך להפריש מהכל ומאותה תרומה גדולה אינו מפריש ונמצאת תרומה גדולה טבולה היא לתרומת מעשר שיש בה:

א"ר מתנייה בקורא שם על מעשרותיו. כלומר הא לאו קושיא היא דבקורא שם לכל המעשרות מיורי דהא אין כאן חשש אלא לקריאת שם של התרומת מעשר שבה שהרי בלאו הכי נותן התרומה גדולה להכהן וא"כ קורא הוא שם גם לתרומת מעשר שבחלק התרומה גדולה דשמא הוא מאותן שמכניסין לשוק כדקאמרת ונותנה לכהן:

עד כדון דבר שאין לו גורן. כלומר והא דאמרינן כשמתקנה ודאי צריך להפריש גם התרומה גדולה לא אמרן אלא בדבר שאין לו גורן שאין עושין ממנו גורן ואיכא חששא דאפשר שלא הופרש ממנה התרומה גדולה וצריך לתקן הכל אבל דבר שיש לו גורן לא חיישינן לתרומה גדולה כדמייתי להאי ברייתא שא"א לגורן שתיעקר אא"כ נתרמה ממנו תרומה גדולה דמסתמא הכל מקדימין להפריש תרומה גדולה בעוד שהתבואה בגורן ובחזקת שהופרש ממנה תרומה גדולה היא וא"צ להפריש מה שניתן להכהן אלא תרומת מעשר בלבד:

כהדא דתני. בתוספתא שם:
ממורחין. דכשהן מכונסין מסתמא הבעה"ב הניחן שם לדעת ואסורין משום גזל וכשהן מפוזרין אינו מקפיד עליהן ומותרות משום גזל:
בין כך ובין כך חייבין במעשרות. דלא תלינן להמפוזרין שהפקירם ובמכונסין עושה אותן דמים כדלעיל:
מעשרות מהיכן ניטלות. משום דתני גבי תרומה א"א לגורן שתיעקר אלא א"כ נתרמה והלכך בעי ומצות המעשרות מהיכן ניטלות הן לכתחילה מן הבית או אף מן השדה אם הפרישן אחר שנתרמה תרומה גדולה ואינו ממתין עד שיכניסן להבית:
נישמעינה מן הדא. ברייתא חבר שהוא נאמן על המעשרות שמת והניח מגורה וכו' הרי אלו בחזקת מתוקנים דחזקה שאין החבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ומדקתני מגורה והוא אוצר וסתם אוצר בתוך הבית עושין אותו ש"מ דמצות מעשרות מן הבית הן:
ואיפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת. על הברייתא פריך דקתני אפי' בו ביום וניחוש שמא נטרפה דעתו קודם שמת ולא תיקנה ומשני ר' בון תיפתר שמת מתוך יישוב הדעת:
שמע לה מן הכא. דמצות הפרש מעשרות מן הבית דתנינן לקמן בפ"ה דמעשר שני גבי מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה אמר ר"ג עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע וכו' ואם המצוה לכתחלה להפריש המעשרות בשדה לא היה ר"ג מעכב מלתקנן בתחילה הדא אמרה מן הבית עיקר מצות הפרשת שאר מעשרות:
שמע לה מן הכא. דמצותן מן הבית ממה דתנינן לעיל בפ"ד דתרומות מי שהיו פירותיו במגורה וכו' ומגורה בבית הוא:
ר' אבא מרי שמע לה מן הכא. דמצות הפרשתן גם מן השדה דהא תנינן בפ"ה דמעשר שני גבי ווידוי מעשר בערתי הקודש מן הבית זה מעשר שני וכו' כלומר הקדש קאי על מעשר שני ונטע רבעי שנקראו קדש נתתיו ללוי וכו' מן הבית זו חלה דהיא ניטלת מן העיסה בתוך הבית הדא אמרה דהפרשת שאר המעשרות מצותן מן השדה:

הלכה ב

מתני' **מצא קציצות בדרך**. כך הוא ג"כ נוסחת המשניות ונ"א קציעות והיינו הך מפני שקוצצין אותם באיזמל ושוטחין אותן לייבש ואותן נקראו קציעות:
אפי' בצד שדה קציצות. משום גזל נקט לה דאע"פ שמצא בצד שדה קציעות ומוכחא מילתא דמאותה שדה הן אפ"ה מותרות משום גזל:

ופטורין מן המעשרות. קציעות פטורין הואיל ולא נגמר מלאכתן א"נ דהאי רבותא אפי' בצד שדה קציעות קאי ג"כ אפטורין מן המעשרות דאף דאותן שבשדה י"ל דכבר יבשו ונגמר מלאכתן אפ"ה אותן שמצא בצדה פטורין:

וכן תאנה שהיא נוטה על הדרך ומצא תחתיה תאנים. ודרכן של תאנים כשהן נופלות נמאסות ונשתנות ואינו ידוע אם מאילן זה או לא מותרות משום גזל דשמא מעוברי דרכים נפלו ומספק פטורות מן המעשרות:

בזיתים ובחרובין חייבין. במעשרות לפי שמראיתן מוכיח עליהן וחזקתן שמאילן זה נפלו:

מצא גרוגרות אם דרסו רוב בני אדם. להגרוגרות שלהן וכגון במקום שדורסין הגרוגרות בשדה כדמוקי לה בגמרא:

חייב. מפני שחזקתן מדבר שנגמר מלאכתן הן ואם לאו פטור מלעשר:

מצא פלחי דבילה. אחר שדורסין הגרוגרות בעיגול מחלקין העיגול לכמה פלחין וחתיכות ובכל פלח יש הרבה דבילות דבוקות זו בזו חייב שבידוע הוא שהן מדבר הגמור:

והחרובין עד שלא כנסן לראש הגג. בחרובין שנגמר מלאכתן בשדה מיירי וכגון שעשה מהן ערימה בשדה וכדאמרינן בפ"ק בהלכה ו' ודרך החרובין שכונסין אותן לראש הגג כדי לייבשן ביותר ועד שלא כנסן הכל לראש הגג מוריד מהן לבהמה ופטור ודווקא לבהמה לפי שזהו הכלל אכילת בהמה בקבע לעולם כדין עראי לאדם נחשבת וכל היכא דמותר לאדם אכילת עראי מותר לבהמה אפי' אכילת קבע כגון בפירות שלא נגמר מלאכתן וכאן דנגמר מלאכתן מיירי ואסור לאדם אפי' אכילת עראי הלכך אינו מותר לבהמה כ"א אכילת עראי בדוקא והיינו דקתני מפני שהוא מחזיר את המותר וזה מוכיח שאינו מאכילה אלא אכילת עראי:

גמ' **לא אמרו אלא לדרך**. דוקא בתאנה שהוא נוטה על הדרך מותרין משום גזל דאימור מעוברי דרכים נפלו ומכיון שהתאינה בנפילתה נמאסת נתייאשו הבעלים מהן אבל בינו לבין חבירו לא דשמא משל חבירו הן:

והוא שמצא זיתים וכו'. הא דקתני בזיתים ובחרובין חייבין דוקא שמצא כל א' וא' תחת מין האילן שלו אבל אם מצא זיתים תחת החרוב או איפכא לא בדא אמרו חייבין וקמשמע לן דאפילו יש שם אילני זיתים וחרובין זה בצד זה אפ"ה תחת אותו מין האילן בדוקא אמרו:

ולא בבתים הן נדרסות. דסתם גרוגרות מביאין אותן מן השדה ודורסין בעיגול בבית ואמאי תלינן אם דרסו וכו' הלא בשדה מצאן:

תיפתר. במקום שרוב דורסין בשדות:

ר' (יונה) [זעירא] בעי. אהא דתנינן אם דרסו וכו' וכי אין ניכרת אם כבר דרוסה היא או אינה דרוסה ולמה לנו לילך אחר הרוב ומשני ר' שאול לפי שפעמים שהיא פוקעת ונשמטת מתחת הגלגל והוא העיגול והיא דרוסה ואינה ניכרת והיא נראית כמו שאינה דרוסה וכן להיפך פעמים שהרגל דורסתה והיא אינה דרוסה בעיגול ונראית כמו שהיא דרוסה והלכך אמרו כאן דאם דרסו רוב בני אדם תלינן שגם אלו נדרסו:

א"ר אלעזר הדא דתימר במקום שאין רוב דורסין בשדות. ר' אלעזר פליג על הא דר' שאול דקאמר דטעמא הויא מפני שלפעמים אינה ניכרת אם דרוסה היא או לאו ולפיכך אמרו בה שהולכין אחר רוב בני אדם ומשמע הא אם בידוע הוא שהיא אינה דרוסה כגון שניכרת שלא נשמטה מתחת העיגול וכיוצא בו לא מהני רוב הדורסין ולעולם פטורה היא דלא נגמרה מלאכתה ועלה קאמר ר' אלעזר דלא היא אלא הדא דתימר בניכרת שאינה דרוסה פטורה היא וכדדייקינן מדבריך זהו שייך לומר דוקא במקום שאין רוב דורסין בשדות דהואיל ואין כאן רוב בני אדם שדרסו וזו ניכרת שאינה דרוסה הוא פטורה אבל במקום שרוב דורסין בשדות כדאיירי במתני' דאוקימנא דהא דקתני אם דרסו רוב בני אדם חייב במקום שרוב דורסין בשדות הוא בכה"ג אמרינן דאע"פ שניכרת היא שאינה דרוסה חייב מפני שאותן שדרסו כבר והן הרוב א"כ יש כאן רוב הגרוגרות שנדרסו מרוב בני אדם שדרסו לפיכך אותן המיעוט שעתידין הן לדרוס מצטרפין לחיוב דהרוב גורר את המיעוט לחיובא:

איתּ תניי תני וכו'. האי מילתא דמוכחא היא שבטעות נדפסה כאן לזה דלא שייכא כלל להמתני' דאין לפרש דטעמא קאמר על הא דקתני והחרובין עד שלא כנסן לראש הגג מוריד מהן לבהמה ופטור ולא קתני לאדם משום שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק דהא ליתא דכי בשוק איירינן הכא הא לא קאמר אלא מוריד מהן לבהמה וכל היכא שאוכלת היא פטור ואי איתא דאף לאדם פטור הוא מן הדין אמאי נקט לבהמה ולמה לא יהא מוריד אף לאדם ויאכל בחצר שאינה משתמרת או בכיוצא בזה במקום שאינו קובע למעשר א"נ יאכל בראש הגג בעצמו וא"צ שיוריד למטה דראש הגג ג"כ מקום הפטור הוא כדתנן לקמן וראש הגג לאו שוק הוא לענין דנאמר דגנאי הוא לת"ח לאכול שם ועוד דבלאו הכי לא איירינן הכא כלל בענין המקום שמקפיד לאכול שם או לא אלא לענין אם יכול לאכול מאותו דבר ואם נקבע או לא נקבע ואם אלו החרובין לא נגמר מלאכתן יקח

מהן ויאכל בבית אכילת עראי שהרי אין הבית קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו והנכון דהאי אית תניא תני בהלכה דלקמן הוא דשייכא על הא דקתני במתני' ר' נחמיה אומר כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה ועלה הוא דאתא לפרש לפי שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק ובחצר דכה"ג שהוא בוש לאכול בתוכה מפני שנראה שאוכל בשוק אינה קובעת למעשר והרבה יש כיוצא בזה בהש"ס הזה שנשמט ממקומו והועתק ונדפס למעלה או למטה בסמוך לו:

חמתיה. ראה אותו ר"מ וגער בו וא"ל בשוק את אוכל:

ובטל גרמיה. הפסיק עצמו ולא אכל עוד שם:

הלכה ג

מתני' **ואיזהו חצר שהיא חייבת במעשרות**. שהיא קובעת למעשרות להפירות שנכנסו בתוכה כמו הבית ובדבר שנגמרה מלאכתו:

חצר הצורית. לפי שבצור היו מושיבין שומר בפתח החצר:

כל שאחד פותח ואחד נועל. כגון חצר של שני שותפים או של שני דיורין שאחד מהן פותח ואחד נועל פטורה כך הוא שנוי בתוספתא אליבא דר"ע ובגמרא גריס להא בגי' אחרת:

כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה. שאינו נראה בה כאוכל בשוק חייבת:

ואין אומרים לו מה אתה מבקש פטורה. אבל אומרים לו מה אתה מבקש אז אפי' אדם בוש לאכול בתוכה חייבת:

הפנימית חייבת. שאין להחיצונה דריסת הרגל עליה והחיצונה פטורה לפי שיש להפנימית דריסת הרגל עליה. והלכה כדברי כולן להחמיר:

מתני' **הגגות פטורין אע"פ שהן של חצר חייבת**. וכשמעלן לראש הגג מעביר אותן דרך החצר אפ"ה אין הגגות קובעין למעשר ובגמרא מוקי לה דאתייא כב"ש ואפי' לר' דקאמר לעיל בהלכה א' אם העביר הפירות דרך חצרו לאכלן בראש גגו החצר קובעת הכא במאי עסקינן שהעבירן לחצרו על מנת לעשותן אח"כ קציעות ונמלך עליהן לאכלן והלכך אין החצר קובעת לפי שבתחילה דעתו היה לעשותן קציעות ואין החצר קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו ומסיק בגמרא דדוקא בשיש בהגג ארבע אמות על ארבע אמות אבל בפחות מכאן בטל הוא לגבי בית:

בית שער. שלפני החצר ואכסדרה שהיא מקורה מלמעלה בת שלש מחיצות והרביעית פתוחה ומרפסת הוא המקום שלפני העליה ויורדים מן העליה למרפסת ומן המרפסת

לחצר הרי אלו דינם כאותה חצר אם חייבת חייבין וקובעין אף שלא העבירן דרך החצר ואם אותה החצר פטורה אף הן אינן קובעין:

הצריפין. הן שאין להם גג אלא עשוים מקנים ורחבין הן מלמטה ועולות ונוגעות זו בזו והבורגנין הן העשויות בשדה שאוצרין בהן הפירות והשומר יושב בהן והאליקטיות הן בתי הקיץ נעשים מארבעה עמודים ותקרה על גביהן כל אלו אינן לקבע ופטורין:

סוכת גנוסר. מקום שבארץ ישראל שהפירות הן מתוקים וטובים ועושים שם סוכות ודרים שם כל זמן הפירות אע"פ שיש שם רחיים ותרנגולין לא הוי קבע ופטורין:

סוכת היוצרים. שהן עשוין זו לפנים מזו ובפנימית הוא דר שם ובחיצונה עושה מלאכתו ומוכר קדרותיו לפיכך הפנימית חייבת והחיצונה שאינה לדירה פטורה:

ר' יוסי אומר. אף הפנימית פטורה שאינה דירת החמה ודירת הגשמים שאינו יושב שם כ"א בימות החמה ואין הלכה כר' יוסי:

סוכת החג בחג ר' יהודה מחייב. לטעמיה אזיל דקסבר סוכה דירת קבע בעינן ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **תני ר' ישמעאל כל שהשומר וכו'**. האי תנא דברייתא מפרש להא דר' ישמעאל להא דקאמר חצר הצורית לפי שבצור היו נוהגין כך להיות השומר יושב על פתחה ומשמר את הכלים:

כולהון. הני תנאי דמתני' מן הבית למדו שהבית טובל למעשר דבר תורה שהתורה אמרה ביערתי הקודש מן הבית ומר סבר דהאי חצר דמיא לבית ומר ס"ל דהאי נמי דמיא לבית:

שמעון קומי ר' יוחנן. שמעו ששאלו לפני ר' יוחנן הלכה כדברי מי ואמר לון הלכה כדברי כולן להחמיר:

ולמה לא אמרין ליה משמיה. מאי שנא דאמרו בהאי לישנא שמעין קומי ר' יוחנן ולמה לא אמרו בהדיא הכי משמיה ומשני משום דליתא מילתא דר' יוחנן פליגא על מילתא שלא יהיו דברי ר' יוחנן פליגי על מילתיה גופיה דאמר לקמן הלכה כרשב"א אליבא דר"ע לפיכך לא אמרו בהדיא משמיה דקבע כדברי כולן להלכה להחמיר מפני שיש אומרים שכך שמעו ממנו ויש אומרים כך:

תני. בתוספתא פ"ב רשב"א וכו' והתם גריס כגון שני שותפים שני דיורין ולמאי דמסיק לא פליגי הני ברייתות דרשב"א אהדדי:

לא בשני דיורין. ופריך מאי שנא בין שתוף ובין דיור הרי כשם שהשותף ממחה בחבירו וכשזה פותח זה הוא נועל כך הדיור ממחה בחבירו וא"כ לאו חצר המיוחדת היא ומשני ר' יונה דהאי ברייתא מיירי בבעל הבית ודיורו שהשכיר לו בית אחד בחצרו לדור עמו

והרי הבעה"ב יכול הוא למחות בהדיור שלא לפתוח החצר בלתי רשותו אבל אין הדיור ממחה ע"י בעה"ב ולפיכך בכה"ג מודה ר"ע שהיא חייבת:

עליה שמעון קומי ר' יוחנן וכו'. השתא מסיק האי טעמא דקאמר לעיל למה לא אמרו משמיה דר' יוחנן בהדיא דקאמר הלכה כדברי כולן להחמיר משום דאיכא דשמעין עליה דהאי מילתא דאמר הלכה כרשב"א משמיה דר"ע:

זעירא ור' אימי תריהון. אמרי בשם ר' יוחנן הלכה וכו' ור' איסי קאמר דהורי ר' יוחנן לאילין דבי ר' אימי הלכה וכו':

מה בא ר' יהודה להוסיף על דברי ר"ע רבו. הלא אם החיצונה נועלת פתחה הפנימית פותחה שיש לה דריסת רגל עליה והויא החיצונה כאחד פותח ואחד נועל והיינו דר"ע ומה בא ר' יהודה להוסיף על דבריו:

אמר לו לא כלום. כלומר דבאמת לענין פטורא דהחיצונה לא הוסיף לו כלום ור' יהודה כך היה גורם בשם ר"ע רבו והיינו הך:

גמ' **לגג מבוצר לאויר חצר היא מתני'**. שהוא מבוצר ופתוח לאויר החצר מיירי ודרך החצר עולין לו ואפ"ה אינו קובע ופריך הא מכיון שהעבירן דרך חצר לא נטבלו בתמיה וכי אין החצר טובלת למעשר תיפתר אי כר' יוסי בר' יהודה לעיל בהלכה א' דס"ל העבירן לחצירו כדי לאכול בראש גגו פטור אי נמי דאפי' כרבי אתייא וכגון כשהיה בדעתו לעשותן מוקצה וכו' כדפרישית במתני':

והוא שהיה בגג ארבע על ארבע אמות. דאז אינו בטל לגבי בית דמה הבית אינו טובל עד שיהא בו ארבע על ארבע כך לענין פטורא דגג צריך שיהא בו ארבע על ארבע למהוי מקום בפני עצמו:

דתני. בברייתא והובאה בפ' משוח מלחמה בהל' ד':

פטור מן המזוזה ומן המעקה. דבית כתיב בהו והאי לאו בית מיקרי:

ומן העירוב. אין צריך ליתן פת לעירובי חצירות כדרך שאר הבתים הפתוחין לחצר:

ואין טובל למעשרות. דאין חובת הטבל חלה עד שיראה פני הבית שנאמר בערתי הקודש מן הבית והאי לאו בית הוא:

ואין עושין אותו חיבור לעיר. בענין תחומי העיר דהבית העומד תוך שבעים אמה ושיריים לעיר מתחברת עמה ומודדין תחומי העיר מן הבית ולהלן אלפים אמה כדאמרינן בפ"ה דעירובין ובית קטן כזה אין עושין אותו חיבור לעיר דלאו בית מיקרי:

והנודר. מליכנס לבית או מלישב בו מותר בבית קטן זה דלא הוי בכלל:

ואין נותנין לו ארבע אמות לפני פתחו. כגון בחולק נכסיו על פיו ונתן לאחד מבניו בית עם שני פתחים ולאחד עם פתח אחד דקי"ל שנותנים לכל פתח ופתח ד' אמות כנגדן חלק בחצר והשאר חולקין בשוה ובית קטן זה אין לפתחו ארבע אמות:

ואין צמית ביובל. כלומר שאינו נחלט כדין בתי ערי חומה הנוהג בזמן היובל אלא שפודהו לעולם ואם לא גאלו יוצא ביובל כדין שדה מקנה:

ואין הבעלים חוזרין עליו מעורכי המלחמה. אם בנה בית חדש ואין בו ארבע על ארבע אינו חוזר:

מהו שיטבלו לבעל הבורגנין. הא דקתני במתני' הבורגנין פטורין שאינן טובלין למעשרות מהו שיטבלו לבעל הבורגנין בעצמו או שאין טובלין כלל ואפי' לבעל הבורגנין ופשיט לה מן מה דתני בתוספתא פ"ב בית ספר ובית תלמוד טובלין לספר ולמשנה אבל לא לאחרים. כצ"ל לזה הסופר ולהמשנה ומלמד טובלין שהן כביתו אבל לא לאחרים שהעבירו פירותיהן בתוכן א"כ הדה אמרה שהבורגנין ג"כ טובלין לבעל הבורגנין שהיא יושב בו ומשמר דמידי דהוי אבית הסופר ובית התלמוד:

רבי אומר וכו'. אסוכת החג בחג דקתני במתני' קאי דאגב מייתי פלוגתא דתנאי בסוכה דרבי ס"ל דאם יש בה ד' אמות אע"פ שאין שם ד' דפנות אלא שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח כשירה ור"ש ס"ל דארבע דפנות צריך ואע"פ שאין שם ד' אמות כשרה ור' יהודה ס"ל ד' אמות וד' דפנות דדירת קבע בעי:

וכן היה ר' יהודה מחייב במזוזה. לסוכת החג בחג דדירת קבע הוא וקאמר הש"ס מסתברא הוא דר' יהודה מודה הוא לאילין רבנן דאם יש בה או ד' אמות או ד' דפנות כשרה היא בדיעבד אלא דלכתחילה הוא דבעי ד' אמות וד' דפנות אבל אילין רבנן לא יודו להא דר' יודה לענין חיוב מזוזה ולענין טובל למעשר אלא אע"פ שיש שם ד' דפנות וד' אמות פטור הוא מן המזוזה דאינה עשויה אלא לדירת עראי וכן אינו טובל למעשרות דאינו עשוי לדירת בית:

הלכה ד

מתני' **תאנה שהיא עומדת בחצר**. והאדם עומד בקרקע ומלקט ממנה אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב דהוי קביעות:

ר"ש אומר. מותר לו ליקח אחת בימינו ואחת בשמאלו ואחת בפיו וכה"ג לא הוי צירוף ואין הלכה כר"ש:

עלה לראשה וכו'. דדוקא אם עומד בקרקע חייב בצירוף אבל אם עלה לראש התאנה ממלא חיקו ואוכל דלא הוי אלא כאויר החצר ואין אויר החצר קובע למעשר:

מתני' **גפן שהיא נטועה בחצר נוטל את כל האשכול וכו'**. דס"ל הואיל והתחיל בהיתר יכול הוא לגמור את כל האשכול ולא צריך לגרגר אחת אחת וכן ברמון א"צ לפרטו ובאבטיח א"צ לספותו חתיכות חתיכות ור"ע אומר צריך לגרגר אחת אחת וכן ברמון לא יטול את כל הרמון אלא פורט את הרימון באילן פרד פרד משם וכן באבטיח סופתו כשהוא בקרקע לחתיכות חתיכות ואוכל והלכה כר"ע:

כוסבר. הוא זרע גד קוליינדרו בלע"ז:

מקרטם מחתך עלה עלה ואוכל:

סיאה. פולי' בלע"ז:

והאזוב. איזוו':

והקורנית. שדריא"ה בלע"ז אם היו נשמרים בחצר חייבין:

מתני' **תאנה שהיא עומדת בחצר ונוטה לגינה אוכל כדרכו בגינה**. ופטור דהויא כאלו נטועה בגינה:

ונוטה לחצר. הויא כנטועה בחצר ואינו אוכל אלא אחת אחת ואם צירף חייב:

עומדת בארץ וכו' הכל הולך אחר העיקר. דאם העיקר בארץ חייבת במעשרות ואם העיקר בח"ל פטורה דבזה אמרו שדינן נופו בתר עיקרו וכן בדין בתי ערי חומה שאם לא גאל בתוך השנה שמכר נחלט היא לצמיתות ואם האילן עומד בפנים מן החומה ונופו נוטה חוץ לחומה הכל הולך אחר העיקר ונחלט גם הנוף כאלו הוא ג"כ לפנים מן החומה:

בערי מקלט. דקי"ל כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט והכל הולך אחר הנוף והיינו אף אחר הנוף והכי מסיק בבבלי בפ"ב דמכות דאם האילן עומד חוץ לתחום ונופו נוטה לתוך התחום אמרינן שדינן עיקרו בתר נופו וכשיגיע הרוצח לעיקרו נקלט ואם האילן עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום אמרינן שדינן נופו בתר עיקרו וכשיגיע להנוף נקלט:

ובירושלים הכל הולך אחר הנוף. הכא נמי אף אחר הנוף קאמר ולהחמיר שאם האילן עומד לפנים מחומת ירושלים ונופו נוטה חוץ להחומה משנכנס מעשר שני תחת הנוף הוי כאלו נכנס לירושלים לענין פדייה שאין פודין מעשר שני טהור בירושלים דלענין זה אמרינן שדינן נופו בתר עקרו אבל לענין אכילה אסור לו לאכול תחת הנוף שאין אוכלין מעשר שני אלא לפנים מן החומה ולא שדינן נופו בתר עיקרו לקולא לענין אכילה:

גמ' **תני**. בברייתא לפרש הא דקתני אוכל אחת אחת שנותנין לו שהות לפצוע פעם אחת וכו' כלומר שלכל אחת ואחת פוצע הוא אותה בפני עצמה ואוכלה וכן לשניה ולשלישית

ולאפוקי שלא יניחנה בידו עד שילקוט ויפצע להשניה דא"כ הוי צירוף וכדמפרש ר' זעירא שאם ליקט את השניה בתוך כדי שהות הראשונה כצ"ל כלומר שעד שלא אכל להראשונה ושהה בה ליקט להשניה נטבלו שתיהן דשתים הוי צירוף:

זרק את הראשונה למעלה מאויר עשרה. דלאו כחצר הוא ולא הספיקה לירד למטה עד שליקט את השניה אם נטבלו שתיהן מי אמרינן דהואיל ולא אכל את הראשונה הוי עכשיו כצירוף או דילמא מכיון שליקט השניה קודם שירדה הראשונה למטה מאויר עשרה לא מיקרי צירוף ולא אפשיטא:

ר"א בר"ש אומר. דמותר ג' בימינו וכו' וקאמר הש"ס דעל ידי שהיה אכלן שהיתה כריסו רחבה כדלקמן שיער בנפשיה כן:

הוה מזיג ליה ושתי. בפעם אחת וכן עשה עוד א"ל חמיו ולא שמעת מאביך מהדרך ארץ כמה אדם צריך לגמות בכוס ולא לשתותו בפעם אחת א"ל כך שמעתי אם כמות שהוא ואינו מזוג בפעם אחת ואם מזוג הוא בצונן בשתים ואם מזוג בחמין בשלש אבל לא שיערו חכמים לא ביינך שהוא נאה ומתוק ולא בכוסך שהוא קטן ולא בכרסי שהוא רחבה:

והוה ר' יהושע בן קרחה צווח ליה. ענין אחר הוא ועל שהיה תופס הגנבים ומוסרן למלכות כדאמרי' בפ' הפועלים היה קורא אותו חלא בר חמרא חומץ בן יין:

עד דערקת. יש לך לילך לברוח ללודקיא ולא תעשה כן וא"ל וכי לא קוצץ קוצים קצצתי והשיב לו יש לך לילך עד סוף העולם ולא תעשה כן אלא הנח לבעל הגינה והוא הקב"ה והוא שיקוץ את הרשעים הקוצים:

נתגלגלה מאליה מהו מחזרתה. אמתני' מהדר דקתני אחת אחת פטור ואם צירף חייב ובעי אם כשנטל האחת נתגלגלה מאליה מידו ונטל אחרת מהו שיהא מותר לו להחזירה לזו שנתגלגלה ולאכלה עם השניה דהא בראשונה בהיתר באת לידו או דילמא מכיון דמעכשיו השניה בידו הוי צירוף:

כמה דתימר תמן. לעיל בהלכה א' בהאי ברייתא הביא תאנים מן השדה לאכלן בחצרו שאינה משתמרת ושכח והכניסן לתוך ביתו ה"ז מחזירן למקומן ואוכל דאלמא אע"פ שהיו במקום החיוב לא נקבעו הואיל ובדעתו היה בתחילה לאכלן במקום הפטור ואוף הכא כן דבתחילה היה בדעתו לאכול להראשונה בפטור שלא היתה אלא אחת בלבד ודחי לה הש"ס דלא דמי דתמן במחזירן במקום פטור דהרי כשמחזירן למקומן שהיה בדעתו בתחילה לאכלן למקום פטור הוא מחזירן לחצר שאינה משתמרת ברם הכא במחזירן למקום חיוב דכשמחזיר את הראשונה נמצא בידו שתים והוי צירוף וחייב:

מה דמי לה היה עומד בראש התאנה. כלומר ואי איכא לדמויי להא דלעיל בכה"ג הוא דדמי לה דאם היה עומד בראש התאנה שהוא מקום פטור ונתגלגלה אחת מידו למטה שהוא מקום החיוב בצירף וכשמחזירה לאכלה בראש התאנה למקום פטור הוא מחזירה דשם ממלא חיקו ואוכל ובהא ודאי לא הוה מבעי' לן דבראש התאנה לא מהני צירוף לחייבו:

מה את עביד לה בעומד בעיר בעומד בשדה. כלומר וכי קא מבעיא לן אם יכול לאכול לאותה שנתגלגלה למטה בהחצר בצירוף עוד אחת או לא דמה את עביד לה אי מדמית לה לדין שכחה בעומד בעיר או דדמיא לדין שכחה בעומד בשדה כדמסיים ואזיל דייבא בעיא זו כהדא דתני בברייתא והובאה לעיל בפ"ה דפאה בהלכה ו':

היה עומד בעיר. הבעל הבית ואמר יודע אני שהפועלין בשדה שכחו זה העומר שבמקום פלוני ושכחוהו לזה העומר אינה שכחה דהבעל הבית בעיר הוא ואין שכחת בעה"ב ולא של פועלים כלום אבל אם היה עומד בשדה ואמר וכו' הוי שכחה דכתיב בשדה ושכחת וכו' והשתא שפיר הוא דמבעיא לן הכא אם יכול לאכול לזו שנתגלגלה כשהיה עומד בראש התאנה בצירוף האחרת כשהוא עומד עכשיו למטה בהחצר דמי מדמינן לה לעומד בעיר דהתם דלא מהני מה ששכחו אח"כ הואיל דבתחילה כשאמר יודע אני וכו' עומד בעיר היה דלאו מקום חיוב בשכחה הוא וה"נ מכיון דבשעה שנתגלגלה עומד בראש התאנה היה דלאו מקום חיוב הוא ויכול לאכלה עכשיו אפי' בצירוף או דלמא כיון דעכשיו במקום חיוב הוא עומד הוי כעומד בשדה דהתם דחל עליו דין שכחה אע"פ שאמר בתחילה יודע אני וזכר הוא ולא שכח מ"מ כששכחוהו אח"כ הוי שכחה הואיל ועומד בשדה וה"נ כן הואיל ועכשיו עומד בחצר שהוא מקום חיוב אינו יכול לאכול לזו שנתגלגלה בצירוף ואע"פ שבתחילה לא היה עליה דין צירוף ולא אפשיטא:

גמ' **תמן תנינן**. לעיל בפ"ח דתרומות הלכה ד' וגרסינן נמי להא שם:

או דר' טרפון. דמתני' כר"א דהתם דטעמא הויא משום שהתחיל בהיתר או דטעמא דר' טרפון משום דעבד עוקצת האוכל כתחלתו. כלומר מה שנשאר לבסוף מן האוכל כתחלתו הוא ובתרומות לא גריס בדברי ר"ז ור' חייא בלישנא דספיקא אליבא דר' טרפון אלא אומר ר' טרפון עושה קציעות האוכל כתחלתו ונראה דשם ט"ס הוא וצ"ל או דר"ט כר"א או דר"ט עושה וכו' כדהכא:

ר' אילא וכו'. דהכי הוא דמספקא לי' לר' יוחנן או דר"ט כר"א או דטעמי' דר"ט משום דעושה אכילה שיש בה שתים ושלש אכילות כלומר שיכול הוא לחלק אותה לאכילות הרבה ואע"פ כן כאכילה אחת נחשבת היא ולפיכך אינו צריך לחלקה:

מ"ט דר"א. דהתם:
אמר ר' נתן. בתוספתא דתרומות פ"ז גריס לה דר' נתן אליבא דר"א לא ס"ל דטעמא משום שהתחיל בהיתר דא"כ היה מותר לגמור אף בחצר וכן בחשיכה לילי שבת דקאמר התם ר"א יגמור היה מותר אף בשבת ולא שמעינן ליה הכי אלא שר"א לא התיר כ"א שימתין עד מוצאי שבת ויגמור וכן שיצא חוץ לחצר ויגמור בגינה:
גמ' **תני**. בתוספתא פ"ב ר' נחמיה אומר חצר הנעדרת הרי היא כגנה ואוכל בה עראי דמכיון שעדר וחפר בה כדרך שעודרין להשדות או בשביל האילנות בטלה מתורת חצר והרי היא כגנה ואינה קובעת למעשר ולקמן מסיק דעד שיעדר רובה:
תני. בברייתא אחריתא זרע רובה חייב נטע רובה פטורה וטעמא דמילתא דמכיון שזרע בה אגלאי מילתא דמה שעידרה בתחילה בשביל שדעתו היה לזרוע בה כדקאמר לקמן דהא דקתני זרע רובה חייבת והוא שתהא נעדרת כלומר דעכשיו נראה מה שהיא נעדרת בתחילה בשביל שרצה לזרוע בה ומפני שאין מדרך לזרוע בחצר ואף לא לנטוע בה אמרינן דאין דעתו לקיים לא להזרעים ולא להאילנות ועתיד הוא לעקור אותן ולפיכך בדין הוא שלא בטלה מתורת חצר לא מחמת הזרעים ולא מחמת האילנות ובשתיהן חייבת ואין אוכלין בה עראי אלא שזה הוא ההפרש שבין זרעים לבין האילנות דבזרעים שאינם עשוין לנוי החצר לעולם חייבת היא דמסתמא יעקור אותן ולא יניחן בחצר אבל באילנות שלפעמים נוטעין בה שייהיו לנוי החצר אמרינן שדעתו לקיימן וכדמפרש רב חסדא והוא שנטען לנויה של חצר ועתיד לקיימן שיהיו לנוי בכה"ג הוא דאמרינן נטע רובה פטורה דבטלה מתורת חצר אבל אם אינם לנוי עתיד הוא לעקור אותן ואף בנטע רובה חייבת:
הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא. כלומר דקאמר הש"ס דהני ברייתות חדא נלמדת מחבירתה דהדא ברייתא ילפא מברייתא דר' נחמיה דבחצר הנעדרת מיירי וכל זמן שלא זרע בה פטורה כדר' נחמיה ואם זרע רובה חייבת והוא שתהא נעדרת כדפרישית דאיגלאי מילתא דבשביל שדעתו לזרוע בה הוא שעידרה בתחילה ולפיכך לא בטלה עכשיו מתורת חצר לפי שעתיד הוא לעוקרן:
וההיא. ברייתא דר' נחמיה דפטר בעודרה ילפא מן הדא ברייתא דהא דקאמר שאם היתה נעדרת שהיא כשדה היינו דוקא והוא שעודר רובה של חצר דבהא אמרינן דכל זמן שלא זרע בה פטורה משום שאפשר שעידרה על מנת ליטע בה אילנות לנויה של חצר ועתיד הוא לקיימן ובטלה מתורת חצר והרי היא כגינה וכשדה של אילנות:

הדא דתימר. אמתני' קמהדר דהא דקתני בנוטה לגינה אוכל כדרכו ופטור בעומד האדם בגנה ואוכל וההן דאת אמר בעומדת בגנה ונוטה לחצר אוכל אחת אחת בדוקא בעומד האדם בחצר הוא וברישא קמ"ל דאע"פ שהתאנה עומדת בחצר מ"מ כשהאדם עומד בגנה אוכל כדרכו מהנוטה לגנה ופטור ובסיפא קמ"ל דאע"פ שהתאנה עומדת בגנה מ"מ כשהאדם עומד בחצר ואוכל מהנוטה לחצר אינו אוכל אלא אחת אחת ופטור אבל אם צירף חייב:

ר' ירמיה בעי קומי ר' זעירא היתה ניטלת בדוקני. כמו בדי קני כלומר שהיו שני תאנים בעוקץ אחד וניטלות השתים כאחת מהו אם זה נקרא כצירוף הואיל ושתים הן או דילמא מכיון דבעוקץ אחד הן וניטלות בבת אחת לאו כצירוף דמיא ואוכל ופטור:

דלמא. מעשה בר' זעירא וכו' ואותו מעשה היה בשעה שבא ר' ירמיה ושאל אותה הבעי' מר' זעירא כדא"ל לקמן:

והוה ר' זעירא מקנתר לאילין. שדורשין באגדה והיה קורא להן סיפרי קיסמין משום שאינם מכוונים להאמת בפירוש הפסוקים וא"ל ר' בא למה את מקנתר לון שאל מהם איזה פירוש על מקרא אחד ותראה שהן משיבין לך וא"ל מהו הדין פירושא דכתוב הזה כי חמת אדם תודך וגו' מה זה הכפל ומהו החימה ומהו השארית:

א"ל כי חמת אדם תודך בעולם הזה. מה שהקב"ה מביא חמה על האדם לענשו בעולם הזה על עונותיו גורם הוא שמודה ומצדיק עליו את הדין ואין בעל הרחמים נפרע ממנו את הכל בעולם הזה אלא ושארית חמות תחגור לעוה"ב תעכב אותן מליפרע ממנו עד לעולם הבא. תחגור מלשון תחגור את הצפורן וא"ל ר' זעירא מנין הוא לך לפרש כך דאדרבה או דנימר איפכא כי חמת אדם תודך בעולם הבא שעיקר החימה והעונש ממתין להפרע ממנו בעוה"ב וע"י כן גורס ששם מודים לו וכדדרשו חז"ל בפ"ב דעירובין עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו גם ברכות יעטה מורה שהרשעים בגיהנם מברכים ומודים ומצדיקים עליהם את הדין ואומרים יפה דנת יפה חייבת וכו' ושארית חמות תחגור הוא בעוה"ז שאינו נפרע ממנו אלא מעט מעט בעולם הזה ולפי פירוש זה תחגור מלשון זירוז הוא כדכתיב חגור חרבך וגו':

א"ר לוי. כך הוא פי' הכתוב כשתעורר חמתך על הרשעים וכו' ורישא דקרא על הרשעים קאי ותודך על הצדיקים הוא אומר שע"י כך הצדיקים הן מודים לשמך ולפי פי' זה שארית חמות תחגור נוכל לפרש או על העוה"ב כדר' בא או על העה"ז שהוא נפרע מהן בתחילה מעט מעט:

אמר ר' ועירא היא הפכה והיא מהפכה. תהפוך בהכתוב כמו שתרצה ואע"פ כן לא שמעינן מינה כלום לפירוש האמיתי אלא ירמיה בני כלך לך מדרש אגדה ואזיל וצור צור דוקניתך ומלשון צור תעודה הוא כלומר תסיים דבריך והחזק עצמך בשאלה זו ששאלת היתה ניטלת בדוקני מהו שזה הוא דבר הלכה ובו נעסוק והוא טבא מדבר אגדה שהוא מן כלום:

תמן תנינן. בפ"ט דערכין ועל דאיירי במתני' בבתי ערי חומה מייתי לה הכא:

כל שהוא לפנים מן החומה. כגון בתי הבדים וכו' כדחשיב לקמן הרי הוא כבתי ערי חומה שאם לא נגאלו תוך י"ב חודש נחלטו:

וקם הבית כתיב אין לי אלא בית מנין לרבות וכו' תלמוד לומר אשר בעיר. והכי דריש לה בתורת כהנים פרשת בהר ולר"מ אשר בעיר לרבות אף השדות שבפנים:

אשר לו חומה פרט להבית הבנוי בחומה. דאין לו חומה מוקף:

רש"א כותל החיצון. שלו הוא חומתו ונידון כבתי ערי חומה ומפרש במאי פליגי דכתיב לא חומה באל"ף וקרינן לו חומה ר' יהודה דורש המקרא לו חומה דוקא ור"ש דורש הכתיב לא חומה כלומר למעוטי את שאין לו חומה כלל אבל זה כותל החיצון הוא חומתו:

א"ר חיננא והוא שעלה דרך הנוף. הא דתנינן במתני' ובערי המקלט הכל הולך אחר הנוף מפרש לה דה"ק שאף על פי שהאילן עומד בתוך התחום ונופו הוא נוטה חוץ לתחום והרוצח הוא על הנוף אינו נקלט ולא מהני מה שהאילן עצמו הוא בתוך התחום דלא שדינן נופו בתר עיקרו ועלה קאמר דוקא כשעלה דרך הנוף ולא היה בתחילה במקום העיקר אבל אם עלה דרך העיקר והלך לו להנוף כבר קלטו העיקר בתחילה ואע"פ שעכשיו הוא על הנוף שהוא בחוץ נקלט מכבר:

מתניתא. דקתני ובירושלים הכל הולך אחר הנוף ומפרש לה דבאילן העומד בחוץ לתומת ירושלים ונופו נוטה לפנים דהכל הולך אחר הנוף ואין פודין מעשר שני אפי' הוא תחת האילן מבחוץ ואתייא כב"ש דלקמן בפ"ג דמעשר שני בתי הבדים שפתחיהן לפנים וחללן לחוץ או שפתחיהן לחוץ וחללן לפנים ב"ש אומרים הכל כלפנים ואין פודין שם מעשר שני וה"נ במתני' דאלו כב"ה הא אמרי שם מכנגד החומה ולפנים כלפנים ומכנגד החומה ולחוץ כלחוץ ובמתני' דתני הכל הולך אחר הנוף הנוטה לפנים לא אתייא כוותייהו:

תני. בתוספתא דמעשר שני פ"ב והכי תנינן לה שם אילן שעומד בפנים ונופו נוטה לחוץ יש למעשר שני שלו פדיון החזיר נופו לפנים אין למע"ש שלו פדיון ובסיפא גריס התם

פלוגתא דב"ש וב"ה בבתי בדים והיינו דקאמר עלה ואית בהן תנייא קדמייא כבית שמאי כלומר יש צד אחד בזה הת"ק שסובר כב"ש דאע"ג דהרישא לאו כב"ש הוא דסברי לעולם הכל כלפנים לחומרא מ"מ הסיפא בהחזיר את הנוף בפנים כולו כלפנים ואין פודין מעשר שני שם אע"פ שתחלת נטייתו לחוץ אזלינן לחומרא וזהו כסברת בית שמאי:
הדרן עלך המעביר תאנים

פרק ד

הלכה א

מתני' **הכובש השולק המולח בשדה**. הכובש ירקות או זיתים במי מלח או ששלקן או שמלח אותן בעצמן וזהו ככובש קובעין הן למעשרות ואפי' בשדה אם הוא דבר שנגמר מלאכתו ובגמרא חשיב ששה דברים שהן טובלין למעשרות תרתי דמתני' דהכובש והמולח חדא הוא דהמלת טובל והשולק זהו בישול באור שהוא טובל ועוד ארבעה שהן טובלין המקת והתרומה ושבת וחצר:
המכמר באדמה. ובנסחת המשניות המכמן והיינו הך שמטמין את הפירות באדמה כדי שיתבשלו פטור דאין זה קביעות למעשר והמכמר מלשון כומר של ענבים על שם שגרגרי הענבים טמונים זה תחת זה:
המטבל בשדה. שלא מלחן כדרך שמולחין הזיתים וכיוצא בהן אלא שמטבל אחת אחת במלח ואוכל פטור דאין זה קביעות:
הפוצע זיתים. כדי שיצא מהן שרף המרירות פטור:
הסוחט זיתים על בשרו. לסוך את גופו פטור ואם סחט ונתן לתוך ידו חייב שזהו כנותן לתוך בור קטן שיורד השמן לתוכו:
המקפה לתבשיל. שמקפה את היין ונותנו לתוך התבשיל ואע"ג דתנן בפ"ק היין משיקפה נגמר מלאכתו למעשר זה שמקפה לתוך התבשיל שבקערה דבר מועט ועראי הוא פטור ודוקא לתוך תבשיל צונן אבל אם הוא רותח נקבע למעשר מחמת הבישול שמתבשל היין בתוכו:
ולקדירה. אם קפה את היין ונתנו לתוך התבשיל שבקדירה אע"פ שהיא צוננת חייב מפני שהוא כבור קטן:
גמ' **אור טובל וכו'**. הרי הן ששה דברים שטובלין למעשר:
דאמר ר' יוחנן. כלומר כולן שוין הן דאין טובלין אלא מדבריהם כדאמר ר' יוחנן בפרק דלעיל בהלכה א' דמקח וחצר ושבת אין קובעין מן התורה וה"ה לאינך:

המחוור שבכולן וכו'. ר"ל קסבר חצר בית שמירה קובעת מן התורה כבית כדאמר בהדיא לקמן:
הכובש וכו'. בעיא היא הכובש והשולק שאמרו שהן קובעין אם עד שיכבוש וישלוק כל צרכן דוקא או לא:
נשמעינה מן הדא דתני. בתוספתא ריש פ"ג המהבהב שבולין באור נטבלו למעשר וכי בלא כך אינן מחוסרין מלאכה ע"י האור כלומר הרי בהבהוב כל שהוא אכתי מחוסרין מלאכה ע"י האור כל צרכן הן ואפ"ה נטבלו וה"ה בכובש ושולק דלא בעינן כל צרכן:
שנייא היא שהוא גמר מלאכתו. דניכר הוא שאינו רוצה יותר כי אם בהבהוב כל שהוא וזהו גמר מלאכתו אבל בכובש ושולק אימא לך עד שיכבוש וישלוק כל צרכן:
ויידא אמרה. ומאיזה הוא שנוכל לפשוט הבעיא דא דתני בתוספתא שם המקטף שיבלין והכניסן לאוכלן מלילות נטבלו כצ"ל ולעשותן עיסה לא נטבלו אלמא דבהכנסה למלילות כבר נקבעו למעשר וה"ה בכובש ושולק דא"צ כל צרכן אלא מכיון שדעתו לאכלן כך מיד הן נקבעין למעשר. כבש ושלק. פירות חבירו שלא מדעתו תפלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל דפליגי בפ' דלקמן בממרח כריו של חבירו שלא מדעתו ולר' יוחנן נטבל וה"ה בכבש ושלק:
א"ר יודן. דלא דמי דתמן כלומר בכבש ושלק אפשר הוא שזה לא יכבוש ולא ישלוק אותן ולא מהני בלא דעת חבירו אבל הממרח כרי לא צריך דעת חבירו דמסתמא ניחא ליה בכך:
שלקו ברשות הקדש. שהקדיש הירק או כיוצא בו ובעודו ברשות הקדש שלקו ואח"כ פדאו והכניסו לחצר בית שמירה מהו מי הוי השליקה ברשות הקדש כגמר מלאכה וא"כ פטור ממעשר כדתנן לעיל בפ"ד דפאה הקדישן עד שלא נגמרו וגמרו ביד הגזבר ואחר כך פדאן פטורין שבשעת חובתן היו פטורין או דילמא מאחר שהכניסו לחצר בית שמירה אחר שכבר פדאו החצר היא שקובעת למעשר ואין השליקה בעודו ברשות הקדש עושה כלום וקאמר הש"ס דעל דעתי' דרשב"ל דקאמר לעיל המחוור שבכולן זו חצר בית שמירה נטבל הוא כאן למעשר לפי שזו תורה החצר בית שמירה מן התורה היא קובעת וכשהכניסו כבר יצא מרשות הקדש וזו השליקה אינה קובעת מן התורה אלא מדבריהם והלכך השליקה בעודו ברשות הקדש אינה פוטרת ממעשר דלאו כלום היא לגבי קביעות של חצר שנעשה אחר שכבר יצא מרשות הקדש:
הכניסו לחצר בית שמירה. בעודו ברשות הקדש ואח"כ פדאו ושלקו מהו. דקס"ד דהשתא אליבא דר"ל הקביעות של חצר שהיא מן התורה והיא היתה בעודו ברשות

הקדש פוטרת ממעשר לפי שהיא עיקר והוי כגמרו ביד הגזבר ואין השליקה שלאחר שיצא מרשות הקדש כלום וקאמר הש"ס דלא היא אלא לדברי הכל נטבל כאן דלא מיקרי גמרו ביד הגזבר דכי מה עשה מעשה ברשות הקדש הרי הכניסה להחצר לאו מעשה בגופו הוא והשליקה שהוא לאחר שיצא מרשות הקדש מעשה בגופו הוא והלכך אף לר"ל נטבל למעשר ויש לפרש דהני ג"כ בעיות הן אליבא דר"ל ובדרך את"ל הן כהאי בעי' דלקמיה:

הקדישו ושלקו הכניסו לחצר בית שמירה פדייו ושלקו מהו דברי הכל נטבל פדייו וצמקו מהו. הך בעי' כחדא מגו חדא היא ובדרך את"ל מיתפרשא דלמאי דאמרת דהכניסה לחצר בעודו ברשות הקדש לאו כלום הוא לגבי שליקה שלאחר שיצא מרשות הקדש ומשום דהשליקה מעשה בגופו הוא וא"כ הכא דחזר ושלקו פעם אחרת לאחר שיצא מרשות הקדש מי אמרינן דאותה שליקה קובעת היא למעשר ולדברי הכל נטבל ואע"ג ששלקו וגם הכניסו לחצר בעודו ברשות הקדש אפ"ה אינה פוטרת דאתי מעשה שלאחר כן ומבטל מעשה הקודם או דילמא מכיון שהמעשה בגופו נעשה גם בעודו ברשות הקדש והכניסה לחצר ג"כ עמה שוב אין מעשה של אח"כ מוציא מהן ולא נטבל למעשר שהרי גמרו ביד הגזבר הוי:

פדייו וצימקו מהו. ה"ז בעי' אחרת ואת"ל קאמר דאת"ל דאין השליקה שלאח"כ כלום מכיון שכבר שלקו בעודו ברשות הקדש אכתי איכא למבעי אם לאחר שפדאו שלקו הרבה עד שצימקו מי אמרינן דאותה שליקה שעשאו מצטמק הרבה מוציאה מיד שלוקה הראשונה או לא:

אין תימר האור טובל האור פוטר וכו'. כלומר דהדר פשט הש"ס לכל הני בעיות דודאי פוטר היא דהרי אם תאמר דאין האור קובע למעשר בעלמא אז אין האור שברשות הקדש פוטרו ממעשר אבל מכיון דאמרינן דהאור קובע הוא למעשר א"כ הכא ששלקו בעודו ברשות הקדש בדין הוא שהוא פוטר אותו ממעשר שהרי גמרו ביד הגזבר הוא ואין המעשה שלאחר מכאן כלום לא הכניסה לחצר ולא השליקה ולא הצימוק:

טיגנו בשדה מהו. ומתמה הש"ס מאי קא מיבעי' לי' וכי בלא כך אין האור טובל והלא אין טיגון בלא אור:

אילו אפשר דלא מיתן גביה משח בעי הוה. משח הוא מלשון עצים דמשחן בפ' לולב הגזול והן עצי שמן שמדליקין העץ להאיר בו וכלומר אילו אפשר בלא אור אלא ליתן גביה עץ משח שפיר בעי הוה ר' ירמיה אם עשה איזה טיגון דכה"ג אי קובע למעשר או לא אבל מכיון דאי אפשר לטגן בלא אש א"כ מאי קא מבעי' ליה:

עשה היסב בשדה. שאכל בהיסיבה טובל למעשר דהוי קביעות:
איזו הוא היסב שהוא טובל. כלומר ובאיזו היסיבה אמרו כל היסב שיש בו יין שאם היסב לשתות יין קובע הוא למעשר דלאו שתיית עראי הויא:
קצב להיסב. בעיא הוא אם קצב כך וכך יביאו לו לשתות בהיסיבה ולא היסב אח"כ אם קובע הוא או לא ולא נפשטה:
תני. בתוספתא פ"ג:
נטבלו. דהוי קביעות:
עד כדון. לא שמענו אלא בשום של טבל ששחקו בשמן של חולין שכן דרכו לשחקו בשמן ונקבע השום של טבל למעשר איפכא מאי אם שחק שום של חולין בשמן של טבל אם נקבע השמן למעשר ולא איפשיטא:
אשכול שסחטו. ממנו היין לכוס נטבל למעשר לפי שהוא כבור קטן אבל לא לתמחוי שאין מדרך לסחוט להתמחוי:
בלא כך אין האור טובל. אמתני' פריך דקתני המקפה לתבשיל פטור וכי אין האור טובל למעשר:
תפתר בתבשיל צונן. וכן הא דקאמר לתמחוי פטור אפילו יש בו תבשיל רק שהוא צונן:
לקדירה חייב. ובעי ר' אלעזר לפרושי דלקדירה ריקנית היא מתני' וקאמר הש"ס דמתני' לא אמרה כן אלא המקפה לתבשיל וכו' וא"כ טעמא הויא מפני שהוא כבור קטן ואף לקדירה שיש בה תבשיל צונן מיירי דלעולם קדירה כבור קטן מחשבינן ונקבע למעשר:

הלכה ב

מתני' **תינוקות שטמנו תאנים לשבת**. בתאנים שנגמרה מלאכתן איירי ובהן השבת קובעת דאם שכחו לעשרם קודם השבת ועבר עליהן השבת לא יאכלו למ"ש עד שיעשר ותינוקות דנקט לאשמועינן דיש להן מעשה מוכיח על מחשבתן כדקאמר בגמרא:
כלכלת שבת. בגמרא מוקי לה שלקט אותן מאילן שפירותיו מיוחדין לשבת והלכך ב"ה מחייבין לעשר אפי' עדיין לא הגיע שבת דכיון שהן מיוחדין לשבת הוקבעו:
אף הלוקט כלכלה. פירות לשלוח לחבירו לא יאכל עד שיעשר לפי שהוא מקפיד עליה כמו בכלכלת שבת ולפיכך הוקבעה למעשר ואין הלכה כר' יהודה:
מתני' **הנוטל זיתים מן המעטן**. מעטן הוא מקום שעוטנין וצוברין אותן כדי שיתעכבו ויהיו ראוין להוציא שמן:
טובל אחד אחד במלח ואוכל. שאין זה אלא אכילת עראי ואם מלח ונתן לפניו לאכלן אח"כ הוי קביעות וחייב לעשר:

ר' אליעזר אומר מן המעטן הטהור חייב ומן הטמא פטור. בבבלי סוף פ"ד דביצה מוקי לה כגון שאדם הנוטלן טמא והלכך אם נטל הזיתים מהמעטן הטהור אינו יכול להחזיר את המותר שלא יטמאו אלו הזיתים שבידו את הזיתים שבמעטן דמה שנטל בתחילה לא טימא אלא מקום מגעו ויכול לסלקן משם אבל אלו שבידו שנטמאו אי אפשר לו להחזירן והרי אין אכילתו אכילת עראי וחייב אבל אם גם המעטן טמא יכול הוא להחזיר את המותר וכל היכא דמותרו חוזר לא קבע ואין הלכה כר"א:

מתני' **שותין על הגת בין על החמין**. בין שהיין שבגת חמין הוא כגון שבשלו או שמוזגו בחמין בין הוא צונן משום דשתיה שעל הגת לאו קביעות הוא:

ר' אליעזר בר' צדוק מחייב. דגזר שמא יוציא היין חוץ להגת וישתה:

וחכמים אומרים על החמין חייב. מפני שהוא קביעות דבישול באור הוא אחד מהששה דברים הקובעין למעשר ועל הצונן פטור והלכה כחכמים:

גמ' **תינוק שחיפה כלכלה לשוק נטבלה**. כדתנן לעיל בפ"ק כלכלה משיחפה ובמוליך לשוק מיירי כדמסיים התם וקמ"ל רב המנונא דאפי' התינוק שעשה כן וחיפה את הכלכלה על מנת להוליך לשוק נטבלה למעשר ודוקא משחיפה וכדמפרש ואזיל:

מקום שמחשבתו של גדול מתקיימת. כלומר שבגדול הולכין אחר מחשבתו שם מעשיו של קטן מתקיימין הולכין בקטן אחר מעשה שלו כדתנן בפ' י"ז דכלים האלון והאגוז שחקקום התינוקות למוד בהם את העפר או שהתקינום לכף מאזנים טמאים שיש להן מעשה ואין להם מחשבה ואע"ג דבגדול נמי משיחפה הוא שהוקבעה למעשר מ"מ הא תנינן שם אם אינו מחפה משימלא את הכלי ואם אינו ממלא את הכלי משילקט כל צרכו אלמא דאפי' במחשבה גרידתא שהוא מחשב ללקט כל צרכו הוקבע למעשר אבל בקטן בעינן עד שיחפה דאז מעשיו מוכיחין על מחשבתו:

כלום מחשבתו של גדול מתקיימת. שיוקבע למעשר אם הוא במחשבה בעלמא:

עד שיפתח לשוק. כלומר שאנו רואין שהוא פותח למכור מהן לשוק דאי לאו הכי שמא דעתו להוליכן לביתו ולא הוקבעו עד שיכניסם לבית כדאמרינן לעיל שם וא"כ ודכוותה נמי אין מעשיו של קטן מתקיימין עד שיפתח לשוק דבגדול אם חיפה את הכלכלה איכא למימר דלא בעינן עד שיפתח למכור מהן לשוק דמסתמא הואיל וחיפה אותה דעתו להוליכה לשוק אבל בקטן דאמרת דהמעשה שלו כמחשבה דגדול הויא א"כ הכי איבעי ליה לרב המנונא למימר עד שיפתח לשוק כמו במתשבה גרידתא גבי הגדול:

מתניתא פליגא על רב המנונא. דקאמר בקטן בעינן עד שיחפה דאז מעשיו מוכיחין על מחשבתו שדעתו להוליכה לשוק והא אנן תנן תינוקות שטמנו תאנים לשבת וכו' והכא

מאי מעשיו מוכיחין על מחשבתו הוא דאיכא דנימא שטמנו בשביל שבת ומשני רבי זירא בשמיה דרב המנונא גופי' דתיפתר שלקטום עם דמדומי חמה בערב שבת והוכיח מעשה שלהן על מחשבתן שבשביל שבת הוא שלקטום:

לית הדא פליגא על דר' יוחנן. וכי לא קשיא ממתני' על הא דאמר ר' יוחנן בפרק דלעיל בהלכה ג' פירות שלקטן שלא לצורך השבת אע"פ כן השבת טובלת אותן למעשר והא הכא אמרינן אליבא דאוקימתא דרב המנונא דטעמא הויא מפני שהמעשה מוכיח שלקטום לשבת הא אם לקטום שלא לשבת לא וא"כ פליגא על דר' יוחנן:

אפי' לקטום לשבת אוכל מהן עראי לערב שבת. כלומר דלר' יוחנן ל"ק דאיכא למימר דלעולם אפי' לא לקטום לשבת כשיגיע השבת טובלת היא למעשר והא דקתני לשבת הא קמ"ל דאפי' לקטום לשבת לא הוקבעו עד שיגיע שבת ומותר לאכול מהן עראי בערב שבת:

אפי' על דר"ש בן לקיש לית הוא פליגא. דקאמר לעיל דבפירות שלקטום שלא לצורך השבת אין השבת טובלת ומתני' לא פליגא עליה וקס"ד דלר"ל לא מוקמינן כהאי אוקמתא דרב המנונא דלעיל אלא דטעמא הויא דמסתמא לקטום לשבת והלכך השבת טובלת הא לאו הכי לא כדר"ל והיינו דפריך עלה ולא תינוקות אינון ואפי' לקטום לשבת כמי שלקטום שלא לשבת הוא דהויא שהרי מחשבתם אינה כלום ואפ"ה קתני למוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר וקשיא לר"ל ומשני ר' יוסי בשם ר' הילא דלר"ל נמי תיפתר שלקטום עם דמדומי חמה וכו' כדאוקי רב המנונא דיש כאן מעשה מוכיח על מחשבתם שלקטום לצורך השבת והלכך השבת טובלת והשתא מתני' ככ"ע אתיא דלר"ל טעמא הויא דיש כאן מעשה מוכיח שהוא לצורך השבת ולר' יוחנן הא שנינן דלדידיה הא קמ"ל דאע"פ שלקטום לשבת אם היה יכול לאכול מהן קודם השבת כגון שיש עדיין שהות אוכל מהן עראי בערב שבת:

בכלכלה של תאנים היא מתניתא. הא דקתני כלכלת שבת בית הלל מחייבין דוקא אם נתנן לתוך הכלכלה דנראה שמקיימן לצורך השבת והלכך מחייבין ב"ה במעשר ואפילו עדיין לא הגיע שבת משום שמיוחדין הן לשבת:

דבי ר' ינאי אמרי אפי' נצרה. כלומר לאו דוקא נקט כלכלה שדרך ליתן בה שיהו הפירות מתקיימין אלא אפי' לקטן לתוך סל של נצרה והיא ערבה קלופה כדתנן לקמן בפ"ג בסלי נצרים של ערבה קלופה נקבעו הפירות למעשר כדר' לעזר בן אנטיגנוס דתיפתר בתאנה המיוחדת לשבת שאילן הזה מיוחד הוא לאכול ממנו בשבת ולפיכך נקבעו למעשר ואע"פ שעדיין לא הגיע שבת:

דילמא. מעשה בר' חייא וכו' דהוון יתבין ועבר חד דהוה טעין כלכלה דתאנים ואמרו לו ליזבון היא והשיב להם אין כלכלת שבת מזדבנה ומייתי להאי עובדא דשמעינן מינה מדקרי ליה האי כלכלת שבת ואע"פ שמסתמא לא היה סמוך לשבת מדשאלו לו אם לזבון היא אלא דהתאנה היתה מיוחדת לשבת ולפיכך השיב להם כך:

לא אמר ר' יהודה. במתני' אף הלוקט כלכלה לשלוח וכו' אלא בכלכלת שבת ובא להוסיף על דברי בית הלל דלאו דוקא אם לקטה לצרכו לשבת אלא אף הלוקט לשלוח לחבירו לשבת ודחי לה הש"ס דלא היא או דה"ק ר' יהודה אף בלוקט כלכלה לשלוח לחבירו דין כלכלת שבת יש לה לפי שהוא מקפיד עליה להיות משומרת כדי לשלוח לחבירו כדרך שמקפידין בכלכלת שבת:

גמ' **לית הדא פליגא על רב**. קס"ד דבזיתים שהכניסן לביתו מיירי כדי לסחטן וקתני דאוכל מהן אכילת עראי וא"כ פליגא על רב דאמר ריש פרק דלעיל המעביר תאנים בחצרו כדי לקצות בניו ובני ביתו אוכלין ופטורין והוא עצמו אסור לאכול ומשני דרב פתר לה להמתני' בעושה מעטן בשדה ולא דמיא להא דלעיל דהעביר בחצרו ומכיון שיש בידו לימלך ולא לעשותן קציעות חצרו קובע אותן למעשר כדאמר התם אליבא דרב:

וקשיא. על הא דקתני במתני' אם מלח ונתן לפניו חייב אם מלח טובלת א"כ למה לי צירוף אפי' אוכלן אח"כ אחת אחת חייב דכבר נקבעו ע"י מלח ואם החיוב הוא אח"כ מחמת שמצרף ואוכל א"כ למה לי מלח תיפוק ליה דלעולם צירוף הוי קביעות:

אלא ע"י זה וע"י זה. כלומר דבאמת לא צריכי תרווייהו אלא או ע"י מלח או ע"י צירוף הוי קביעות ומתני' הכי קתני אם מלח ולא אכל אחת אחת אלא נתן לפניו לאכלן אח"כ חייב אפי' באוכל אחת אחת דהמלח קבע אותן:

מה אנן קיימין. האי פלוגתא דר"א אם בשיש שני מעטנין אחד טהור ואחד טמא בזה לדברי הכל אסור להחזיר להטהור אם האדם הנוטל טמא ואם בשאין לו אלא מעטן אחד והוא טמא ד"ה מותר כלומר פטור שהרי אפשר לו להחזיר:

אלא כי אנן קיימין בשיש לו מעטן טהור וכו' אמר ר"א וכו'. כלומר ובהא פליגי דר"א סבר אדם יכול להחזיר למעטן חבירו וא"כ פטור הוא לפי שמחזיר את המותר ורבנן סברי דאין אדם מחזיר למעטנו של חבירו ולהמעטן הטהור שלו אין יכול להחזיר שלא יטמא את הזיתים שבמעטן הלכך אם מלח ונתן לפניו לעולם חייב:

גמ' **אמר ר' יוחנן על החמין חייב שהוא קבע**. כדפרישית במתניתין שהאור קובע למעשר ועל הצונן פטור לפי שהוא עראי:

יכול הוא מחזרתיה. כלומר ועוד שעל הצונן יכול הוא להחזיר את המותר להגת כדאמר ר' יוסי וכו' אף מה שבלגין שבידו לא נטבל מפני שהוא עתיד להחזירו והוי כבדבר שלא נגמר מלאכתו והכי אמר לעיל בפרק קמא בהלכה ו':

הלכה ג

מתני' **המקלף בשעורים**. שמסיר את קליפתן מקלף אחת אחת ואוכל דאין זה אלא אכילת עראי אבל אם קילף ונתן לתוך ידו חייב דהוי קביעות:

המולל מלילות של חטים. שמהבהב השבלין באש וממעכן בידו להסיר מהם הפסולת מנפה מיד ליד ואוכל ואם ניפה ונתן לתוך חיקו חייב דאין זה עראי:

גמ' **יכיל אנא מקלף תרתי תרתי**. כלו' לדידי סבירא לי דאף בשתים שתים מותר ואין זה קביעות ותני בתוספתא פ"ג כן בשעורין שנים פטור וכו' ור"ז כתנא דהתוספתא ס"ל וכדלקמן:

אמר ר' יונה אין כולהן בר אימי ההן בר רב אימי. כלומר דר' יונה מהדר אהא דגריס רב תחליפא בר אימי היה אחד מהיושבין לפני ר' אלעזר וקאמר דאם כולהו רב תחליפא דגרסינן בשאר מקומות בר אימי נקראין זה רב תחליפא שהיה שם בר רב אימי היה:

אין כולהן בר רב אימי. כלומר או אם כך הוא דכל רב תחליפא הנזכר גם במקום אחר כולהון בר רב אימי הוא:

והוויין ליה עד קשרי אצבעותיו. והיו שעורין ביד ר' אלעזר בכפו מלאה עד קשרי אצבעותיו:

והוון סבין מיניה. והיו נוטלין ממנו אחת אחת ומקלפין ואוכלין ולבסוף הפך ר"א אפיה לכותלא וקלף את כולן והראה להן מלא שיעלון מלשון המקרא ביחזקאל י"ג הוא בשעלי שעורים. כלומר שהיה מלא אגרוף שעורין קלופין:

ותני כן. אהא דתנינן מנפה מיד וכו' ובלבד שלא ינפה לא בקנון וכו' דזה קביעות הוא:

ולענין שבת. שיעורו עד כגרוגרת לחייבו בהוצאה:

הכא את אמר בשעורים שתים וכו'. השתא מהדר לרמויי מתני' אהא דתוספתא דהא הכא במתני' את אמר הכין דדוקא אחת אחת מותר א"ל שנייא הכא בברייתא דטעמא הויא מפני שהוא מחזיר את המותר ותני בברייתא כן דבזמן שהוא סמוך לגורן אפילו יותר מכאן מותר מהאי טעמא:

הלכה ד

מתני' **כוסבר**. קולינדר"ו שזרעה לזרע שלא כיון אלא בשביל הזרע לפיכך ירקה פטור ממעשרות דלא אחשביה ליה ואם זרעה לירק חייב לעשר מן הזרע ומן הירק:

השבת. אניט"ו:
וזירים. הן הזמורות ארוכות שלה וס"ל לר"א אפי' זרעה סתם מתעשרת זרע וירק וזירין:
וחכמים אומרים אינו מתעשר זרע וירק. כשזרע לזרע אין לך שמתעשר גם הירק אלא השחליים קריש"ן בלע"ז והגרגר אירוג"א בלע"ז אלו בלבד מתעשרין כך לפי שסתמן ג"כ לירק הוא והלכה כחכמים:
מתני' **רבן גמליאל אומר**. ובנוסח' המשניות רשב"ג:
תמרות וכו'. והוא הנראה כמין פרי על הגבעול של אלו המינים כשמתחילין לצמוח ונקרא תמרה כעין דאמרי' גבי הדס נקטם ראשו ועלתה בו תמרה וס"ל לר"ג דחשיבי אוכל והלכך אפי' זרען לזרע חייבין במעשר ואין הלכה כר"ג:
הצלף. קאפיר"י בלעז ויש לאילן זה תמרות והוא הפרח ואביונות שהוא עיקר הפרי וקפרס הוא הקליפה ושומר הפרי ולר"א כולן מתעשרין ור"ע ס"ל דאין מתעשר אלא האביונות בלבד שהן עיקר הפרי והלכה כר"ע:
גמ' חזקיה אמר כיון שליקט ממנה שתים שלש מודיות כמו מורביות והן הגידולין שמתגדל בתחלת צמיחתו ובתוספתא דשביעית פ"ב גריס מורביות גבי דינים האלו וכלומר שאף אם זרעה בתחלה לזרע וליקט ממנה שתים ושלש פעמים והניחה להתגדל עוד באה היא במחשבת ירק דגלי דעתיה דניחא ליה לירקה ומתעשרת ג"כ לירק:
אף לענין הזרע כן. כלומר וכן איפכא שאם בתחילה זרעה לירק ומנע ולא ליקט ממנה שתים ושלש מודיות באלו הזמנים שרגילין ללקוט לא לקט הוא גלי דעתיה דלא בשביל הירק בלבד זרעה בתחילה אלא עד כדי שיתגדל הזרע בתוכה לפיכך באה היא למחשבת הזרע ואף על גב דבלאו הכי אם זרעה לירק מתעשרת זרע וירק כדקתני במתני' מכל מקום הנ"מ היא דמתעשרת מזרעה על ירקה ומירקה על זרעה כדלקמן:
זרעה לזרע מתעשרת לשעבר. לפי השנה שעברה אם שנת מעשר שני או מעשר עני היא וכן דוקא מאותה שנה שעברה מעשרין עליה והיא מתעשרת עליהן שלא יהא מן החדש על הישן או מן הישן על החדש:
זרעה לירק מתעשרת לבא. לפי שנת הבאה שהיא שנת לקיטתה כדין הירק שבזה הולכין אחר מחשבתו שבתחילה:
זרעה לזרע ולירק. בתחילה או שזרעה מתחילה לזרע ואחר כך חישב עליה לירק וכגון שמנע ולא ליקט ממנה שתים ושלש מודיות דין אחד להזרע ולהירק ומעשר מזה על זה:

ושלקט ממנה לפני ראש השנה. של שנה העומד בה אבל אם לקט ממנה אחר ראש השנה אין דין זרע וירק כאחד אלא הזרע מתעשרת לפי שנה שעברה שבאותה השנה נתגדל' הזרע והירק מתעשר לשנה זו שלקטה שהירק שעת לקיטתו עישורו:

ובשהביא שליש לפני ראש השנה. אז חלוק דין הזרע מדין הירק אבל אם לא הביא שליש עד לאחר ראש השנה חזר הזרע לדין הירק ובין זרעה ובין ירקה מתעשר לפי אותה שנה הבאה וכך שנוי היא בתוספתא בשביעית שם:

תני. בתוספתא שם וקצת בנוסחא אחרת ונוסחא דהכא עיקר:

ותנינן. כלומר והא תנינן לדברי חכמים במתני' אין לך מתעשר זרע וירק וכו' והכא קתני זרע לירק מתעשרת זרע וירק ומשני כיני מתני' הכי קתני אין לך דבר שזרעו לזרע ומתעשר זרע וירק אלא השחליים וכו' אבל אם זרע לירק דין השבת גם כן שמתעשרת זרע וירק:

גמ' **מה פליגין**. חכמים על ר"ג דמתני' בשזרען לזרע אבל אם זרען לירק אף רבנן מודים שהתמרות שלהן ג"כ חייבות במעשר:

ותני. בתוספתא פ"ג כן כלומר דאע"ג דבמתני' לא הוזכר אם לזרע או לירק ואי רבנן פליגי או לא מהברייתא דתוספתא למדנו כן דהכי גריס התם חרדל שזרעו לירק ותשב עליו לזרע מתעשר זרע וירק נהגו בירקות היתר דברי ר' אליעזר. וכאן שהעתיק נהגין בבית ניין לא נמצא שם ואפשר שם איזה מקום הוא. שמעינן מיהת דלא אמר נהגו בירקו היתר אלא לדברי ר"א דהוא סובר כן אבל לדברי הכל חייב בזרעו לירק:

תני. והתניא ברייתא אחריתא הפול והשעורין והתלתן שזרע לירק בטלה דעתו וכו' אלמא דאין דרך לזרוע התלתן לירק ומשני ר' ירמיה עוד היא דר' אליעזר דגם ברייתא זו אתיא כר"א דהתוספתא אבל לרבנן מתחייב בזרע לירק:

שמואל אמר קפרס אסור. בערלה משום קליפין ותני כן דהתורה רבתה מדכתיב וערלתם ערלתו וגו' להביא דבר שהוא עורל כלומר שמכסה את פריו והוא הקליפה:

רב מפקד לאילין דבי רב. בבית המדרש שלו ואתי רב הונא וקאמר דרב המנונא היה מצוה כן לכל חברייא תיהוון מצווין לנשיכון כד אינון כבשין הדא קפריסא לפי שמדרך לכבוש אותו שאינו ראוי כל כך לאכילה כל זמן שאינו גדל כל צרכו ולפיכך כובשין אותו ואמר להן שיצוו אותן שירימו מהן אילין ביטיתא והן האביונות הקטנים הנמצאין בהם משום ערלה ובקפריסין ס"ל דאין בהן משום ערלה ופליג אדשמואל:

אסברי לי ר' זעירא. טעמא לפי שכל הקליפות גדילות עם הפרי אבל זה הפרי מלמעלן והקליפין מלמטן כלומר שהן נופלות מן הפרי ולפיכך אינו שייך להפרי וכשהתורה רבתה להקליפה בשאר הפירות הוא דרבתה:

הקפרס והתמרות מין א' הן. ולר' אליעזר מעשר מקפרס וכו' אבל לא מהן על האביונות וכו' דממין על שאינו מינו הוא:

וליידא מילה. ולאיזה. דבר נותנין עליהן גם חומרי זרעום שאם היתה שנת שנייה נכנסת לשלישית ובאילן הלך אחר החנטה ולא הי' צריך להפריש כ"א מעשר שני אלא שנותנין עליו ג"כ חומרי זרעים ולא שיתן מהן עצמן כשאר מעשר עני בלא פדיון כדין זרעים של שנת השלישית דהא מיהת אילן הוא אלא שמפריש המעשר עני ופודהו ונותן אותו לעני ואוכל הדמים בתורת מעשר שני שיהא ניכר דחומרי זרעים בעלמא הן:

הצלף וכו'. תוספתא היא בפרק ג' דכלאים והובאה לעיל בסוף פ"ה דכלאים:

תני וכו' את שהוא עולה מן גזעו. שהעלין והנופים עולין מן הגזע ולא מן השרשים שבקרקע ה"ז מין אילן ואינו כלאים בכרם:

התיבון והרי הכרוב. יש שהוא עולה מגזעו ולכ"ע מין ירק הוא:

כאן בודאי כאן בספק. כלומר הכלל שאמרו בדבר שבוודאי ולעולם כך הוא אבל הכרוב ספק הוא שאע"פ שתמצא לפעמים שנראה כעולה מן הגזע על הרוב הוא עולה מן השרשים ולענין כלאים מטעם דספק הוא אם יעלה מן הגזע או משרשיו ואסור הוא דספק איסורא לחומרא ואת שהוא לעולם עולה מגזעו בזה אמרו מין אילן הוא ואינו כלאים בכרם:

הדרן עלך הכובש

פרק ה

הלכה א

מתני' **העוקר שתלים מתוך שלו**. דרך לעקור שתילי נטיעות וליטע אותן במקום אחר כדי שיתגדלו ויתעבו ביותר וקמ"ל הכא שאע"פ שיש כאן פירות באותן שתלים אינו כזורע טבל במה שנוטען במקום אחר ופטורין אותן הפירות ממעשר וטעמא מפרש בגמרא מפני שאותן השתלים לא נגמרה מלאכתן הן והוא לא ליקט את הפירות מהן אלא נטען במקום אחר עם הפירות שבהן לפיכך פטור מלעשר:

לקח פירות מחבירו. בעודן מחובר לקרקע פטור שאין המקח קובע למעשר אלא בתלוש אבל לא במחובר כדתנן לעיל בפ"ב בהלכה ה':

לקט לשלוח לחבירו. על כרחך האי לקט שקנה הפירות בתלוש ולקט אותן כדי לשלוח לחבירו וכדאשכחן לשון לקט בתלוש בלשון הכתוב וכן בלשון המשנה ולפיכך הוא פטור ואוכל מהן עראי דאי בשלקט פירות משלו לשלוח לחבירו אמאי הוא פטור הא נגמר מלאכתו ונקבע למעשר אלא בשקנה אותן בתלוש מיירי ואם היה קונה לצורך עצמו מתחייב במעשר דהמקח טובל למעשר אבל לצורך חבירו פטור הוא דלא נקבע לו ואוכל מהן עראי:

אם יש כיוצא בהן. מאותן הפירות נמכרין בשוק הרי אלו חייבין דכיון דשכיחי לקנות מהן בשוק מסתמא נגמר מלאכתן וחייב זה שנשתלחו לו לעשרן וכדמפרש בגמרא טעמיה דר"א בן עזריה שכן דרך בני אדם משלחין טבלים לחביריהן בדברים כאלו ואין הלכה כרבי אלעזר בן טזריה:

מתני' **העוקר לפת וצנונות וכו' לזרע חייב**. כלומר עד שיתגדל בהן הזרע וזהו אחר שיתקשו חיוב לעשר מפני שהוא גורנן כשעקרן ואין להן גורן אחר והרי נטבלו למעשר והוי כזורע טבל ודוקא לזרע אבל אם נטען להוסיף בגופן הרי דינן כשתלים ופטור:

בצלים שהשרישו בעליה. אפי' בהשרישו בקרקע עליה. טהרו מלטמא אם היו טמאין ומשהשרישו נפסדין הן וטהרו וה"ה שפטורין מן המעשרות אם השרישו זה בצד זה דהוי כטומן אגודה של לפת וצנונות דתנן בסוף פ"ק דכלאים דפטור מן המעשרות:

נפלה עליהן מפולת והן מגולין. שנגלו אח"כ הרי אלו כנטועין בשדה וחייבין במעשרות:

גמ' **ר' עקיבא היא**. מתני' דקתני העוקר שתלים ליטע אותן במקום אחר פטור כדר"ע אתיא דתנינן תמן בפ"ק דפאה בהלכה ה' דקסבר ר"ע דמותר ליטול מן הגורן ולזרוע ופטור מן המעשרות אף מדבריהם:

ר' חייה בשם ר' יוחנן. קאמר דלא היא דהכא ד"ה הוא דמודים חכמים לר"ע בשתלים כדמפרש טעמא מה בין חטים וכו' מפני שחטים גמר מלאכה כלומר שהחטים בעצמן כבר נגמר מלאכה שלהן שחצרן ואע"פ שעדיין לא נקבעו למעשר עד שימרח מ"מ מדרבנן אסור הוא לזרוע עד שיעשר אבל שתלים אינן גמר מלאכה בעצמן והוא לא לקט הפירות מהן ונטען והרי זה לא נגמר מלאכתן:

מודה ר"ע לחכמים בלפת וצנונות. שעקרן ונטען במקום אחר שיתגדל הזרע שלהן כדתנן במתני' דלקמן שהוא חייב לעשר מפני שהן בעצמן פסידין הן כשנוטען לזרע לפי שהן מתקשין עד שיגדל הזרע בהן:

וחיטין אינן פסידין. בתמיה וכי החטין שנזרעין בקרקע אינן נפסדין ואפ"ה פליג ר"ע ופוטר ומשני דשאני חטין דיש להן גורן אחרת שהוא המירוח הקובען למעשר ולפיכך

ס"ל לר"ע דנוטל וזורע קודם המירות אבל אילין לפת וצנונות אין להן גורן אחרת ועקירתן הוא גורנן ונגמר מלאכתן והלכך מודה ר"ע שחייב לעשרן:

רב אמר הוא אסור לוכל. הא דקתני פטור דוקא חבירו הוא דפטור אבל הוא עצמו אסור לאכול מהן עד שיעשר וכדמפרש רב שימי לקמיה:

מה דאמר רב בשהכניסו לחצר בית שמירה כר"מ. כלומר לא מצית לאוקמיה מילתיה דרב דאוסר לו לעצמו לאכול אלא היכא שהכניס את הפירות בחצר בית שמירה וכר"מ דס"ל אף בדבר שלא נגמר מלאכתו למעשר כשהכניסו בחצר החצר היא קובעת למעשר כדאמרינן לעיל בפ"ב בהלכה ה' גבי פלוגתא דר"מ ור' יהודה במתני' שם דכשם שהן חלוקין במקח כאן כך חלוקין בחצר בית שמירה דשוין הן וא"כ לר"מ דס"ל דהמקח קובע אף בדבר שלא נגמר מלאכתו כדאמר לעיל בסוף פ"ב ה"נ ס"ל דאף החצר קובעת בדבר שלא נגמר מלאכתו והלכך הכא אע"פ שלא הוקבע למעשר לחבירו לגבי דידיה הוקבעו כשהכניסן לחצר ואע"ג כמי שלא נגמר מלאכתן דהרי לא הכניסן לחצר שיאכל הוא מהן אלא כדי לשלוח לחבירו מ"מ אם רוצה הוא לאכול מהן אסור עד שיעשר דלר"מ החצר קובעת אף בכה"ג:

א"ר מנא מתניתא אמרה כן. מרישא דההיא שמעינן נמי דאליבא דר"מ הוא דאתיא דקתני לקח במחובר לקרקע פטור הא בתלוש חייב וכלומר דדייקינן הא בכיוצא בו בתלוש והיינו קודם שנגמר מלאכתו חייב הוא דהמקח קובע ומאן אית ליה דהמקח טובל למעשר אף בפירות שלא נגמר מלאכתן לא ר"מ הוא דאית ליה הכי כדאמר לעיל סוף פ"ב גבי המחליף עם חבירו זה לקצות וזה לקצות חייב ומוקי לה התם כר"מ:

ר' חייא בשם ר' יוחנן דר' יודא היא. מילתא באנפי נפשה היא ואדברי ר"א בן עזריה דמתני' קאי וכלומר דהא דקתני אליביה הרי אלו חייבין ומשמע לעשרן ודאי קאמר ההיא כר' יהודה דהתוספתא ואליבא דר"א בן עזריה:

ותני כן. בתוספתא פ"ג דגריס התם ר' יהודה אומר משם ר"א בן עזריה המשלח לחבירו שתלים ואטונין והוצני פשתן מעשרן ודאי מפני שנחשדו רוב אדם עליהן וחכמים אומרים הרי הן ככל הפירות ואין מעשרן אלא דמאי ושמעינן דר' יהודה וחכמים פליגי אליבא דראב"ע אם מעשרן ודאי או דמאי וא"כ הא דראב"ע דמתני' דקאמר סתם הרי אלו חייבין כר' יהודה דתוספתא אליביה הוא:

אפילו חבר ששילח לחבר צריך לעשר. זה שנשתלח לו ואינו סומך על החבר ששילח לו:

ניחא עם הארץ ששילח לחבר. שצריך החבר לעשר מפני שהעם הארץ חשוד הוא:

חבר חשוד. בתמיה וכי זה ישלח לו דבר שאינו מתוקן:

אמר ר' יוסי וכי ע"ה לגבי תרומה לאו כחבר הוא. דהא לא נחשדו עמי הארץ על התרומה גדולה ואפ"ה כשמשלח לו להחבר צריך החבר לתקן הכל ואף לתרומה גדולה דהא מעשרן ודאי קאמר:

אלא כיני. כלומר אלא דהכא היינו טעמא לפי שנהגו בני אדם להיות משלחין לחביריהן טבלים בדברים הללו ולפיכך לא מחלק בין ע"ה לחבר:

גמ' **ולא שנייא בין לזרע וכו'**. בתוספתא פ"ג תני הכי העוקר שתלים מתוך שלו ליטען בח"ל ולזרע ולהפקיר ולמכרן לגוי הרי זה חייב מפני שמוציאן מידי מעשרות והיינו דקאמר הכא דאין חילוק בין כל אלו ובכולן חייב במעשרות ומייתי לה כדי למירמי עלה ממתני' דפאה:

תמן תנינן. בפ"ק דפאה לעולם הוא נותן משום פאה וכו' ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח והכא את אמר הכין בתמיה דאם עקרן ליטען על מנת להפקיר חייב ומשני תמן הוא מפקיר על הכל כלומר את הכל הוא מפקיר ואין בו מהחיוב למעשרות אבל הכא שנוטען להפקיר את הגידולין שלאחר מכאן ולא הפקיר השתלים עצמן וא"כ יש בהן חיוב מעשרות ולפיכך חייב הוא מפני שמוציא אותן אח"כ מידי חיוב דלא ידיע כמה הוא מהחיוב וכמה הוא מהגידולין הפטורין:

והא תנינן. בהאי ברייתא חוץ לארץ וכי שנייא היא ח"ל בין לעיקר ובין לגידולין הרי אם נוטען בח"ל הכל פטור הוא דאף הפירות שגדלו בחיוב בא"י פטורין הן כשיצאו לח"ל כדתנן לקמן ריש פ"ב דחלה לר"ע. ואפ"ה קתני הכא בברייתא דחייב:

בה לא שנייא בין לעיקר בין לגידולין. כלומר אין הכי נמי דבח"ל לא שייך האי טעמא דאמרן דהרי אין חילוק בה בין העיקר ובין הגידולין שלאחר מכאן דאת הכל הוא מוציא מידי חיוב המעשרות וטעמא אחרינא איכא בח"ל דמשום קנסא הוא וכן בנוטען למוכרן לגוי וכי אמרינן לחלק בין היכא דאיכא צד חיובא משום העיקר או לא בהפקר הוא דאמרינן דלא שייך ביה טעמא דקנסא כי היכי דלא תיקשי על האי ברייתא ממתני' דפאה:

על דעתיה דר"ש בן לקיש דהוא אמר טבל בטל ברוב ניחא. פלוגתא דר' יוחנן ור"ללעיל בריש פ"ד דתרומות גבי כרי שמקצתו נתקן ומקצתו לא נתקן דר"ל בשם חזקיה קאמר התם דאותו הטבל בטל ברוב הוא דאע"ג דקיי"ל הטבל אוסר בכל שהוא היינו בטבל ברור שנפל למקום אחר אבל הכא מכיון שהטבל אינו ידוע ומעורב הוא בדבר המתוקן ס"ל דבטל ברוב הוא ור' יוחנן ס"ל דאפי' בטבל בכה"ג אינו בטל ברוב ומתקן את כל הכרי והשתא קאמר הכא דבשלמא לר"ל ניחא הוא דמחייבינן ליה בשנוטען להפקיר

הגידולין דמכיון דבתר הכי לא מצית למחייביה להפריש מן הפירות שגדלו בתחלה קודם שעקרן דהרי מעורבין יהיו עם הגידולין שהן פטורין ויבטלו ברוב וכיון שכן מוציא הוא מה שגדלו בהעיקר מידי חיוב מעשרות ולפיכך חייב הוא להפריש עכשיו מהן מקודם שיהא נוטע אותן אלא לר' יוחנן דהוא אמר אין הטבל אפי' דכה"ג בטל ברוב וצריך לתקנו א"כ ימתין עד שיגדיל ויעשר לפי כולו ואף הגידולין דאותו הטבל של העיקר אוסר את הכל וצריך לעשר על הכל כדהתם גבי כרי ואמאי מחייבת ליה להפריש עכשיו ממה שגדל בהעיקר:

או נימר מה פליגי וכו'. כלומר או דילמא דנימא דאף לר' יוחנן לק"מ דעד כאן לא פליג התם אלא בטבל שנטבל מד"ת דהרי נגמר מלאכתו ונתמרח בכרי אבל הכא הרי לא נגמר מלאכתו שעוקר את השתלים על מנת ליטען שיתגדלו ביותר ואין הטבל הזה אלא מדבריהם שגזרו חכמים עליו להפריש מהם הואיל ומוציאן ע"י כך מחיוב מעשרות ואיכא למימר דאף ר' יוחנן מודה שהטבל בטל ברוב הגידולין של פטור אם לא יפריש עכשיו ולפיכך חייבו אותו חכמים להפריש קודם שיטע אותן:

והא תנינן. לקמן בפ"ג דחלה כיוצא בו זיתי מסיק של הבעל הבית המלקט ואותן חייבות במעשרות שנתערבו עם זיתי ניקף והן של עניים שהן נוקפין אותן ומלשון כנוקף זית שנים ושלשה גרגרים ואותן פטורין מן המעשרות וכן ענבי בציר של הבעה"ב שנתערבו עם ענבי עוללות של עניים וקתני התם אם יש לו פרנסה. ממקום אחר שיש לו איזה טבל כדי להפריש עליהן מוציא הוא ממנו לפי חשבון שיש כאן להפריש מאותן שחייבין במעשרות ואם לאו רואין את המעורב כאלו כולו טבל ומוציא ממנו תרומה ותרומת מעשר על הכל וכי לא טבל שנטבל מדבריהן הוא דהא סתם זיתים להוציא מהן השמן הן עומדים וכן הענבים להוציא מהן היין ומתני' סתמא קתני דמשמע דאף בזיתים וענבים כגון אלו הדין כן והרי עדיין לא נגמר מלאכתן וא"כ אין הטבל אלא מדבריהן ואפ"ה קתני דרואין אותן כאלו כולן טבל:

א"ר מנא קיימתיה. להאי מתני' דבשמן זיתי מסיק שנתערב עם שמן זיתי ניקף מיירי וכן בענבים שנתערב היין של זה עם היין של זה וכבר נגמר מלאכתן והטבל נטבל מדבר תורה הוא:

לא שנו אלא לזרע. הא דקתני במתני' בעוקר לפת וצנונות ליטע במקום אחר לזרע חייב דוקא אם נתכוין לזרע הא אם נתכוין לאכול ממה שיוסיפו בהגידולין פטור מפני שזה כלא נגמר מלאכתן הויא:

לא שנייא. אין חילוק דבין נתכוין לאכול חייב דמפני שהוא גורנן קתני דעקירתן הוא גורנן ונגמר מלאכתן:

מפני שהוא מכניסן וכו'. כלומר דר' חנינה מוסיף עוד בטעמא ולפרש מפני שהוא גורנן דקתני שאם שנת השנייה ונכנסת לשלישית היא מפניסן הוא מן מע"ש למעשר עני ואם שלישית ונכנסת לרביעית מכניסן מן מעשר עני למעשר שני והואיל ועכשיו הגורן שלהן להתחייב במעשר שני או במעשר עני לפי אותה השנה חייב להפריש כפי החיוב של אותה שנה העומד בה:

ערימה. כרי או אגודה של בצלים שטמנה בארץ והשרישה התולש מהן בשבת פטור כדמפרש טעמא שאינו רוצה בהשרשתן והואיל דלא ניחא ליה אין השרשה זו עושה אותה כמחובר בארץ וזהו נלמד מהמתני' דקתני בצלים שהשרישו בעלייה וכו' ומדקתני בסיפא הרי אלו כנטועים בשדה אלמא דגבי השרישו בעליה לאו כנטועים בשדה נינהו ופטורין מן המעשרות אלא דלענין טומאה הוא דטהרו דבהשרשה בעלמא כמחובר הוא לענין טומאה אבל לענין מעשרות פטורין וטעמא מפני שאינו רוצה בהשרשתן ולפיכך מחמת מה שהוסיפו בהשרשה זו פטורין וה"ה לענין שבת דהתולש מהן פטור והיינו דאקשי ליה ר"ל לר' יוחנן:

מאי איכפלה שבת גבי מעשרות. וכי אתה למד חיוב שבת מענין חיוב מעשרות דנתלי ברוצה בהשרשתן או לא לענין שבת כמו דתלינן לענין מעשרות:

לא תנינן אלא אינו חושש וכו'. כלומר דאע"ג דמצינו בהאי מתני' דסוף פ"ק דכלאים גבי הטומן לפת וצנונות תחת הגפן וכו' דמשוה דין שבת לדין דמעשרות לא תני אלא הכי אינו חושש בטומן אותם לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות אם הוסיפו וכן ניטלין הן בשבת אבל אם השרישו לא מיירי התם במתני' כלל וא"כ איכא למימר דאע"ג דלענין מעשרות פטורין אפי' בשהשרישו משום שאינו רוצה בהשרשתן לגבי שבת (הוא) מיהת הוא חייב התולש מהן דהא השרישו בארץ ומאי איכפת לן לענין חיובא דשבת אם ניחא ליה בהשרשתן או לא:

חמי מה אמר. ראה לדקדק בדברי רשב"ל במאי דאמר שלא אמר אלא מאי איכפלה שבת גבי מעשרות דאין לנו ללמוד שבת דחמירא דאית בה חיוב מיתה ממעשרות ולהקל גם בשבת אם אינו רוצה בהשרשתן כמו דמקילינין גבי מעשרות וא"כ דוק מדבריו הא שביעית איכפלה כלומר לענין שביעית דתנינן נמי התם איכפלה היא לגבי דין דמעשרות דאיירינן כאן ושפיר למדין אנו שביעית ממעשרות ואע"ג דשביעית חמירא היא ממעשרות דהיא נוהגת גם במאכל בהמה משא"כ במעשרות מ"מ לענין זה למדין

אנו דגם בשביעית אם השרישו ורוצה הוא בהשרשתן אז מה שהוסיפו אסורין משום ספיחי שביעית אבל אם אינו רוצה בהשרשתן מותרין הן משום ספיחין דלא ניחא ליה בכך:

ודא הוא דרובה בתמיה. כלומר וכי זה רבותא היא ומאי איצטריך לך להשמיענו דבערימה אין חשש משום ספיחין דאלו תנא בצל יד יחידי יאות היה לך להשמיענו דבבצל מלא יד בלבד אפשר דניחא ליה ושפיר הוה איצטריך למימר דאפ"ה כל זמן שאין אנו יודעין בודאי דהוא רוצה בהשרשתן אין בהן משום ספיחין אבל מכיון דקאמר ערימה פשיטא דלא ניחא ליה בהשרשת כל הערימה ואין כאן משום ספיחין:

השרישו בקופה. תוספתא הוא בפ"ג ולדינא דמתני' מהדר דאם השרישו בקופה הרי הן בחזקתן לחיוב מעשרות ולשביעית ואם היו טמאין לא עלו מטומאתן דאין זו השרשה בקרקע:

השרישו בעליה. בזה יש חילוק דלענין מעשרות ושביעית הרי הן בחזקתן ולענין טומאה עלו הן מטומאתן ופריך בחזקתן ואת אמר עלו בתמיה כלומר מאי שנא דלענין מעשרות ושביעית בחזקתן הן ולא מחשבת להו כהשרישו בקרקע ולענין טומאה את אמר עלו דכהשרישו בקרקע הן ומשני ר' יוסי בשם ר' אילא דשאני לענין טומאה דמצינו דהתורה רבתה טהרה בזרעים ומ"ט כדכתיב כי יפול וגו' ומדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא למדין אנו דהתורה רבתה לטהר בזרעים ואפי' בכל דהו דאיכא למיתלי תלינן לטהרן:

תני. בתוספתא שם ואסור לתלוש מהן בשבת אם השרישו בקרקע עליה:

עבר ותלש אית תניי תני חייב ואית תניי תני מותר. ומתמה הש"ס מ"ד אסור מתיר ומ"ד חייב פטור ניחא כלומר דלהני תרוייהו קשיא דלמי שאומר דבדיעבד מותר קשיא מ"ד אסור מתיר בתמיה דאם אתה אומר לכתחילה אסור הוא לא שייך לישנא דמתיר על דיעבד. וכן למ"ד חייב פשיטא דקשיא דפטור מבעי ליה דכך הוא ניחא למיתני לא יתלוש לכתחילה ואם עבר ותלש פטור:

דלא צורכה דלא מותר. מסקנת הקושיא הוא כלומר דאלא כך היה צריך למיתני. אלא מותר וכלומר למי שסובר. דמותר לא הי' צריך לשנות אלא למילתא באנפי נפשיה מותר לתלוש מהן ואפי' לכתחילה כדקתני במתני' דכלאים וניטלין בשבת אבל השתא דתני על עבר ותלש לא שייך לישנא דמותר ובנסחת התוספתא אשר לפנינו כך היא שנויה בהסיפא ואסור לתלוש מהן בשבת ואם תלש פטור:

ר' שמעון בן לקיש אמר חייב. לטעמיה הוא דאזיל כדפריך לעיל לר' יוחנן מאי איכפלה שבת גבי מעשרות וס"ל דאם השרישו התולש מהן בשבת חייב:

הלכה ב

מתני' **לא ימכור אדם את פירותיו**. כלומר פירותיו שבשדה משבאו לעונת המעשרות כדתנן בפ"ק לא ימכור אותן למי שאינו נאמן על המעשרות לפי שזה לא יפריש המעשרות וכן אין מוכרין פירות שביעית שבאו לו בהיתר כגון מן ההפקר למי שחשוד על השביעית ולא יאכל אותן בקדושת שביעית:

ואם ביכרו. מקצתן והגיעו לעונת המעשרות נוטל את אלו הבכורות ומוכר את השאר שעדיין לא הגיעו לעונת המעשרות וקמ"ל שאע"פ שיש בהן מאותן שביכרו אינן אוסרים למכור הכל למי שאינו נאמן אלא נוטלן והשאר מותר לו למוכרן:

לא ימכור אדם את תבנו. להוציא ממנו התבואה שנשארת לפעמים בשבלים ואותה התבואה כשתלקט חייבת במעשר לפיכך לא ימכור אותו למי שאינו נאמן על המעשר וכן לא את גפתו והוא פסולת של זיתים ולא את זגין הפסולת של ענבים לא ימכור למי שאינו נאמן להוציא מהן משקין לפי שהן חייבין במעשרות כדקתני ואם הוציא מהן משקין וכן התבואה מן התבן חייב במעשרות. ופטור מן התרומה. אבל בתרומה פטור מאלו הנשארים בתבן וכן בגפת וזגים לפי שהתורם צריך שיהא בלבו לפטור אף הקוטעים והן השבלים שנקטעו ולא נדושו ועל מה שבצדדי הכרי ועל התבואה שנשארה בתוך התבן וכן התורם בית הבד צריך שיכוין גם על מה שבתוך הגפת והתורם את היין שבבור מכוין גם על מה שנשאר בזגים ואם לא נתכוין אע"פ כן נפטר הכל שתנאי ב"ד הוא שהתרומה הוא על הכל:

מתני' **הלוקח שדה ירק בסוריא**. הן הארצות שכיבש דוד והוזכר לעיל בפ"ו דדמאי ובכמה מקומות שבמקצת עשו אותה כא"י ובמקצת כח"ל ולענין תרומות ומעשרות ושביעית עשו אותה כא"י והכל מדבריהם ולפיכך נקט כאן שדה ירק להשמיענו שהכל הוא בסוריא כשדה ירק שאין חייב במעשרות אלא מדבריהם ואם קונה שדה בסוריא מהישראל לעולם הוא מתחייב במעשרות כמו דתנן בסוף חלה הקונה בסוריא כקונה בפרוור שבירושלים אלא שבסוריא החיוב מדבריהם הוא והכא מיירי שקנה מן הגוי בסוריא הלכך הדין הוא כך אם עד שלא באו הפירות לעונת המעשרות ביד הגוי חייב לפי שברשותו של ישראל בא החיוב המעשרות עליהן ולרשב"ג לקמן דוקא כשקנה הקרקע עם הפירות מחוברין ולת"ק החילוק הוא כך אם קנה עד שלא באו לעונת המעשרות אז הוא חייב ואם משבאו לעונת המעשרות ביד הגוי פטור והכל בשלא קנה הקרקע

אבל אם קנה הקרקע מיחייב הוא לעולם להת"ק ולהכי נמי נקט שדה ירק כלומר שלקח אותה כשהיא מלאה ירק אבל לא השדה עצמה:

ולוקט כדרכו והולך. פלוגתא דת"ק ור"י בשלא קנה קרקע כדאמרן דבהא הוא דמחלק הת"ק בין אם קנה משבאו לעונת המעשרות או לא ומשבאו הוא דפטור ובלבד שהוא יהי' לוקט כדרכו והולך אבל לא ישכור פועלים ללקט וטעמא דמילתא דבשלא קנה הקרקע אינו אלא כאריס בעלמא שאין לו בגוף הקרקע כלום וס"ל להת"ק כר"א דלקמן בפ"ד דחלה בחדא דתנינן התם ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא ר"א מחייב פירותיהן במעשרות ובשביעית ולר"א אין חילוק בין ירד לתוכה עד שלא באו הפירות לעונת המעשרות או לא דלעולם מחייב להאריס ישראל אבל להת"ק דהכא כשירד לתוכה עד שלא באו לעונת המעשרות אז הוא מחייב להאריס וכן בקנה הפירות ולא הקרקע דזה כאריס הוא ובהא הוא דס"ל כר"א דחייב אבל אם קנה אותן משבאו לעונת המעשרות ביד הגוי פטור והיינו טעמא נמי דדוקא הוא לוקט ולא ישכור פועלים דאם ישכור פועלים מחזי כבעה"ב ואתי לאחלופי למיעבד הכי בקנה גם הקרקע ולהת"ק בקנה הקרקע לעולם מיחייב הוא ואפי' אם קנה אחר שבאו הפירות לעונת המעשרות ור' יהודא סבר דלא גזרינן בלא קנה קרקע אטו קנה קרקע:

אמר רשב"ג בד"א בזמן שקנה קרקע. רשב"ג פליג וס"ל כר"ג דפ"ד דחלה דהאריס לגוי בסוריא לעולם פטור הוא והכי אמר בגמ' הלכך קאמר דבזמן שקנה קרקע הוא דשייך לחלק דאם עד שלא באו לעונת המעשרות חייב דמכיון שקנה הקרקע והפירות הגיעו לעונת המעשרות ברשותו חייב אבל אם לא קנה קרקע אינו אלא כאריס שאין לו בגוף הקרקע כלום ולעולם פטור הוא:

רבי אומר אף לפי חשבון. אריסא קאי הכי קאמר בגמרא וכלומר אמילתי' דת"ק ועל משבאו לעונת המעשרות הוא דפליג דלת"ק בשקנה הפירות מחוברין בלא הקרקע והן באו לעונת המעשרות ביד הגוי פטור מכלום ואפילו מהחלק שגדלו אח"כ משבאו לרשות ישראל ועלה קאמר רבי דאף בזה מתחייב הוא לפי חשבון וכגון שלקח התבואה אחר שהביאה שליש ביד הגוי דזהו בא לעונת המעשרות בתבואה כדתנן בפ"ק ונגמרה התבואה ביד הישראל השליש הראשון פטור הוא ומשני שלישים שנתוספין ברשותו מפריש מהן תרומות ומעשרות והלכה כרשב"ג בסוריא וכרבי בארץ ישראל:

גמ' **כיני מתני' לא ימכור אדם את שדהו**. כלומר כך הוא כוונת התנא שלא ימכור את שדהו והיינו הפירות אף על פי שהן עדיין בשדה אם באו לעונת המעשרות לא ימכור אותן למי שאינו נאמן:

ר"ש מתיר. למכור לשאינו נאמן לפי שהוא אומר להלוי הרי אני מכרתי את שלי צא אתה ותבע את שלך ממי שהפירות בידו:

עבר ומכר להתנא דמתני' אם הוא צריך לעשר עליהן וקאמר מעשר ואוכל כלומר מה שהוא אוכל מוטל עליו לעשר אבל אינו מעשר מה שהוא מוכר לפי שאין אנו אחראין לרמאין ואין לזה לחשוש אם יעשר הלוקח הזה או לא:

תני. בברייתא לא יתרום על מה שנשאר בתוך התבן ובגפת וזגין קאי שלא יתרום עליהן בפני עצמן:

עבר ותרם. מהו ופליגי בה דמר אמר יפה כחו דלא אמרו אלא פטור הוא מלתרום עליהן ואם תרם יפה כחו ומר אמר לא יפה כחו לפי שאותה התרומה שהוא מפריש עליהן בפני עצמן קודם שהוציא התבואה מן התבן והמשקין מהגפת והזגין טובל אותן למעשר כדין התרומה שהיא קובעת למעשרות וחיישינן שמא אח"כ לא יוציא מהן ונמצא התרומה גרמה שאלו יהיו טבל:

תרם אחד בששים. מן הכרי שהוא עין הרעה ומיהו תרומתו תרומה כדתנן לעיל בפ"ד דתרומות:

שהוא אחד משש ואחד על הקוטעין וכו'. כלומר ואם אנו משערין את התרומה על הכל ואף על הקוטעין והצדדין ומה שבתוך התבן לא תהיה התרומה כ"א אחד משש ואחד מהו בדין התרומה זו דהא תנינן שם עלה בידו אחד משש ואחד תרומה ויחזור ויתרום כמות שהוא למוד ואמר לו ר' יוסי ומאי תבעי לך ולא מתני' היא דקתני שהתורם בלבו וכו' וכלום צריכה למיתני הך אלא ביתר שאם תחשוב בין הכל עם הקוטעים והצדדין ומה שבתוך התבן יהי' יותר לפי החשבון שתרם אפ"ה פטור על הכל במה שתרם לפי חשבון הכרי עצמו דאם לא כן מאי קמ"ל שהוא פטור:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ג וגריס שם פלוגתא דר"ע וחכמים כעין פלוגתא דת"ק ורבי במתני' דתני שם הלוקח שדה ירק בסוריא עד שלא באו לעונת המעשרות פטור משבאו לעונת המעשרות חייב וזהו ט"ס ואיפכא צ"ל עד שלא באו לעונת המעשרות חייב משבאו לעונת המעשרות פטור מלקט כדרכו ופטור דברי ר"ע וחכמים אומרים אף משבאו לעונת המעשרות חייב לפי חשבון. ונסחת הברייתא דהכא היינו הך וכך הובאה לעיל בפ"ד דפאה בהלכה ה':

התוספת. שניתוסף ביד ישראל לר"ע פטור כת"ק דמתני' וחכמים כרבי ס"ל ומפריש לפי חשבון התוספת:

אף חכמים לא חייבו בתוספת אלא לשעבר. כלומר אף למאי דס"ל שחייב להפריש מהתוספת מ"מ בהא מודים דאחר שנה לשעבר שגדל השליש הראשון אנו הולכים ואם היה שנת מעשר שני או מעשר עני מפריש הוא מן התוספת כפי אותה שנה שעברה:

שהביאה שליש לפני ר"ה. של שביעית שכונסה אותה אף בשביעית:

ת"ל ואספת את תבואתה בשביעית. כלומר דדריש ואספת את תבואתה לקרא דבתריה והשביעית תשמטנה דלפעמים ואספת את תבואת השנה שעברה אף בשביעית ומדלא כתיב ושביעי' תשמטנה הוא דיליף:

כמה דר"ע אמר אחר שליש הראשון אתה מהלך. ולפיכך פוטר אף התוספת שברשות הישראל משום שהשליש הראשון הביאה ביד הגוי כן נמי ר' יונתן אומר כאן לענין שביעית שאחר שליש הראשון אתה מהלך כדפרישית:

ואינון פליגין הדא על הדא. דהא הכא אתון אמרין דאף למה שחייבו חכמים בהתוספת מ"מ לענין שנת החיוב הולכין אנו אחר שנה שעברה שגדל בה השליש הראשון וא"כ מאי האי דקאמרי אתון הכא דאתייא דר' יונתן כשיטת ר"ע רבו הרי אף להחכמים הולכין אנו לענין השנה אחר שליש הראשון והיינו נמי דר' יונתן דבענין השנה הוא דקאמר וזהו כחכמים דר"ע:

אי דאתייא ר' יונתן וכו'. כלומר ועוד אי דר' יונתן כר"ע רבו ס"ל א"כ היה לו להחמיר כאן בשביעית משום דהתוספת ספיחי שביעית הן ור"ע רבו ס"ל דספיחין בשביעית אסורין מן התורה הן כדקאמר בהדיא בת"כ והבאתי לעיל בפ"ה דשביעית בהלכה ג':

הביאה פחות משליש וכו'. מסקנא דמילתא דלעיל הוא דקאמר אם הביאה שליש וכו' ואיידי דדייק עלה דר' אבינא הפסיק בה והשתא הדר למילתיה דאם לא הביאה אלא פחות משליש לפני ר"ה של שביעית ונכנסה שביעית אסורה משום ספיחין וצריך להפקירה כדין ספיחין אבל לענין לאכלן בקדושת שביעית לא חלה עליהן קדושת שביעית כדמפרש טעמא לפי שכבר היו עשבים כלומר דמיהת עשבים היו קודם השביעית ואע"פ שלא גדלו שליש ולא חלה עליהן קדושת שביעית אף אח"כ ואם הביאה פחות משליש בשביעית לפני שמינית וכו' איפכא הויא דמשום ספיחין מותרין דהרי העיקר מה שגדל בשמינית הוא וחלה עליהן קדושת שביעית שכבר חלה עליהן בהיותן עשבים:

ר' יוחנן ור"ל תריהון אמרין וכו'. כר' אבינא דלעיל דלענין חיוב מעשרות של השנה הולכין אחר שנה שגדלה בה השליש הראשון ולפי סדרן של השנים אם היה שנת מעשר שני או מעשר עני:

הבקר והקדש בסוריא מחלוקת ר"ע וחכמים. כלומר כשם שנחלקו בשדה שהביאה שליש לפני הגוי ולקחה ממנו ישראל כך נחלקו בהפקיר או הקדיש והביאה שליש ואח"כ חזר וזכה מן ההפקר או פדאה מן ההקדש דלר"ע התוספת פטור מאחר שבשעה שהביאה שליש והגיע לעונת המעשרות היתה פטורה מהמעשרות התוספת ג"כ פטור שלאחר השליש הראשון אתה מהלך ולחכמים התוספת חייב:

אמר רשב"ל מודי ר"ע לחכמים בחנט והשרשה. כלומר לא לכל אמר ר"ע דהולכין אחר הגיע לעונת המעשרות ביד הפטור אלא דמודה הוא באלו דאמרו חכמים דהולכין אחר חנטה כגון באילן דאזלינן בתר חנטה למעשרות ויש דאזלו רבנן בתר השרשה כהאי דתנינן בפרק שני דשביעית האורז והדוחן וכו' דהולכין בהן אחר השרשה ומודה ר' עקיבא בזה דאע"ג דבשעת חנטה או השרשה היו ביד הפטור כגון ביד הגוי וכיוצא בו ושוב באו ביד החיוב דהתוספת חייב וטעמא דעיקר הגידולין ביד החיוב הוא שנתגדלו זרע בתורבה. משום דאמרינן לקמן בפ"ק דערלה אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה ופטור מן המעשרות דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה ואילן דנקט לאו דוקא וה"ה זרע תבואה בתוך הבית דפטור ממעשרות כדיליף מהאי קרא דהיוצא השדה כתיב וגבי תבואה הוא אומר אלא משום דקאמר חייב בערלה להכי נקט אילן והשתא קאמר דאם זרע במקום חורבה והביאה שליש ואח"כ סיכך על גבה והרי היא תחת הבית בזה איפכא הויא בענין פלוגתייהו דר"ע ורבנן דלר"ע התוס' חייב דהולכין אחר השליש הראשון שגדל בחיוב ולרבנן התוספת פטור דרובו גדל בפטור:

זרע בבית. והביאה שליש והעביר הסכך וסיכך על גביו. כלומר שאחר כך העביר אותו הסכך שסיכך על גביו בזה הוי כעין פלוגתייהו ממש דעל דעתיה דר' עקיבא התוספת פטור מכיון שהשליש הראשון גדל בפטור ולרבנן התוספת חייב:

ואף בחלה כן מחלוקת ר' עקיבא וחכמים. בעיא היא אם אמרינן דאף בחלה פליגי בכעין זה וזה לא מיתפרש על שעת הגידול דהא חיוב החלה משעת גלגול העיסה הוא אלא בכגון שבתחלת גלגולה היתה במקום הפטור שהיתה בחוצה לארץ ולא גמרה עד שהכניסה לארץ מהו מי נימא דאף כאן לר"ע פטורה מן החלה הואיל ובתחלת גלגולה במקום הפטור היתה ודמיא לתבואה שהביאה שליש ביד הגוי ולקחה ממנו ישראל ולרבנן חייבת או דילמא דשאני הכא בחלה מכיון שעכשיו עומדת במקום החיוב לכ"ע חייבת ולא דמיא לדהתם דהגידול עצמו מהשליש הראשון היה ביד הפטור והיינו דמתמה הש"ס על הבעיא זו:

מה את בעי מר"ע דר"ע אומר פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה. כלומר דהא כך שנינו לקמן בריש פ"ב דחלה פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה יצאו מכאן לשם ר"א מחייב ור"ע פוטר וש"מ דברישא דלא פליג ר"ע מודה בה וא"כ תו לא שייך למבעי כה"ג בחלה דהא לכ"ע אם נכנסה לארץ נתחייבה בחלה ואף שהיתה בתחילה במקום הפטור. א"נ דהך בעיא ואף בחלה כן כפשטא מיתפרשא ואגוונא דהאי פלוגתא גופה קאי דאם הביאה שליש ביד הגוי ולקחה ישראל ממנו ודקאמרת דלענין מעשר פליגי בתוספת שביד ישראל ומשום דגבי מעשר תבואת זרעך כתיב והלכך מכיון דהשליש הראשון גדל בפטור פליגי בה דלר"ע אחר השליש הראשון אתה הולך ופטור אף התוס' ולרבנן מיחייב התוספת אבל בחלה עריסותיכם כתיב וממעטינן עריסת הנכרי והכא מכיון שהעיסה נעשית ביד ישראל איכא למימר דמודה בה ר"ע דנהי דפטור התוספת ממעשרות בחלה מיהת חייבת או דילמא מכיון דלר"ע פטורה ממעשרות לפי שאחר השליש הראשון אתה מהלך גם בחלה פטורה ועל זה מתמה הש"ס מה את בעי מר"ע דהא שמעינן ליה דלא פליג ארישא דפ"ב דחלה וס"ל דאפילו פירות שגדלו כולן בפטור כמו פירות בח"ל ואפ"ה אם נכנסו לארץ חייבין בחלה ומכ"ש כאן שלא גדל אלא השליש בפטו' וכן לא מצית נמי למיבעי איפכא דאם גדלו בחיוב ונכנסו לפטור דאמרינן לעיל דאיפכא הויא אליבא דפלוגתייהו כמו זרע בחורבה והביאה שליש וכו' דלר"ע התוספת חייב ולרבנן פטור ומבעיא לך דאם אף בחלה כן והרי זה כמו פירות הארץ שיצאו לח"ל וא"כ הא נמי לא תבעי לך דהא שמעינן ליה לר"ע התם בסיפא דקתני יצאו מכאן לשם ר"ע פוטר מן החלה ואם אפי' גדלו כולן בחיוב פוטר ר"ע כשיצאו למקום פטור מכ"ש כאן אם לא הביאה אלא השליש בחיוב ואח"כ יצא למקום הפטור דפשיטא דפטור לר"ע מן החלה ואתי שפיר השתא למאי דמסיים וקאמר:

אין יסבור כר' אליעזר יאות את מקשי. כלומר דבשלמא אם היה ר"ע תופס סברת ר"א והוה ס"ל דיצא מארץ לח"ל חייבין בחלה שפיר הוא דמצית למבעי לר"ע בגוונא דאיירינן כאן דהוה מצינן למימר עד כאן לא מחייב ר"ע בחלה אלא בפירות שגדלו כולן בחיוב אבל הכא דלא גדל אלא השליש הראשון בחיוב אפשר דפוטר מן החלה מכיון שעכשיו הן ברשות הפטור אבל מכיון דר"ע פוטר ביצאו מכאן לשם מכ"ש דפוטר בגוונא דאיירינן לעיל ומאי תיבעי לך. וזה הוא העיקר:

זרע בעציץ שאינו נקוב. דפטור מן המעשרות והביאה שליש ואח"כ נקב מהו ופשט ליה דהא מיהת עכשיו נקב ונגמר בחיוב:

אתיא דרשב"ג בשיטת ר"ג זקנו דתנינן תמן. בפ"ד דחלה ישראל וכו' וה"נ כאריס הוא שאין לו בגוף הקרקע ולפיכך פוטר רשב"ג בשלא קנה קרקע:

על ראשה. הא דרבי אריסא קאי וכדפרישית במתני':

הלכה ג

מתני' **המתמד**. שנותן מים על גבי שמרים של יין שיקלטו טעם יין ואותן שמרים מיין הטבול למעשר הן:

ומצא כדי מדתו פטור. מפרש לה בבבלי פ' המוכר פירות דהאי כדי מדתו לאו דוקא דה"ה ביתר מכדי מדתו וכגון דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא נמי פטרי רבנן והא דקתני כדי מדתו להודיעך כחו דר' יהודה דאפי' בכדי מדתו מחייב וטעמיה דר' יהודה דס"ל דלא יצאו כל אלו השלשה מדות של מים שנתן עליהם אלא מדה אחת של מים נשאר בתוך השמרים וכיון שנתן עליהן שלשה ומצא שלשה נמצא שיש בהן מדה אחת של יין ושתים של מים והוי יין מעליא ולרבנן אפי' רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא לא כלום דאמרינן תלתא דמיא עול תלתא נפיק פש ליה פלגא דיין ופלגא דיין בשית פלגי דמיא ולא כלום הוא עד דרמא תלתא ואשכח ארבעה וזהו יתר מכדי מדתו דנקט הכא דבהא הוא דמחייבי רבנן והלכה כחכמים:

מוציא עליו ממקום אחר לפי חשבון. כלומר אם יש לו טבל ממקום אחר להפריש על זה היתר אז מפריש הוא לפי חשבון היתר ואם לאו מוציא כאן התרומת מעשר לכל דדמיא להההיא דתנינן בפ"ג דחלה זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקף וכו' דהרי כאן נמי יש כאן החיוב והוא היתר שנתערב עם השאר הפטור וכל כה"ג אינו יכול להפריש לפי חשבון של החיוב אלא דוקא אם יש לו ממקום אחר להפריש עליו ואם מפריש הוא מיניה וביה דינו כדהתם אלא דהתם קתני דאם אין לו להפריש ממקום אחר מוציא ממנו תרומה ותרומת מעשר לכל וכאן א"צ להפריש התרומה כדקאמר בגמ' שהתרומה שתרם על היין פוטרת את הכל:

מתני' **חוררי הנמלים**. החורין שלהם שנמצא בהן תבואה והן לנו בלילה בצד הערימה מחייבת שכבר הוקבעה היא למעשר כדתנן בפ"ק התבואה משימרח ואם אינו ממרח משיעמיד ערימה אבל עדיין לא הופרש ממנה וחייבת היא הרי אלו הנמצאין בתוך החורין חייבין במעשרות לפי שידוע שמדבר הגמור והיינו אותה ערימה חייבת ממנה היו גוררים כל הלילה:

מתני' **שום בעל בכי**. זו שום חריף מאוד ואינו ראוי לאכילה והאוכלו עיניו יורדות דמעות ולפיכך נקרא בעל בכי:

ובצל של רכפא. מפרש בגמרא כל שעוקצו נמעך לתוכו ונקרא של רכפא על שם מקומו:
וגריסין הקילקים. ממקום קילקי והן מרובעות:
אף הקורקס. מין ממיני הכרוב:
אף הקוטנים. מין ממיני הקטניות כל אלו פטורין מן המעשרות לפי שחזקתן מן ההפקר והלכך גם כן נלקחין מכל האדם בשביעית ואף מן החשודים למכור פירות שביעית:
זרע לוף העליון. כלומר זרע העליון של לוף ולוף הוא מין ממיני הבצלים:
שאף על פי שאביהן תרומה הרי אלו יאכלו. כלומר אלו זרעוני גינה שאינן נאכלין יש בהן עוד דין אחר בענין הגידולין דקי"ל גידולי תרומה תרומה אבל אלו שאינם ראוים לאכילה כגון זרע לפת וצנונות אף על פי שאביהן והן אותן לפת וצנונות תרומה הן מ"מ אם נטל הזרע מהן וזרע הרי אלו יאכלו הגידולים לזרים לפי שהזרעים האלו אינם ראוים לאכילה ובהן לא אמרו גידולי תרומה תרומה אלא הגידולין מהן חולין הן:
גמ' **אמר ר' אבוהו וכו'**. גרסינן להא לקמן בפ"ק דמעשר שני בהלכה ג':
והוא שהחמיץ. בהחמיץ התמד הוא דפליגי ובהא ר' יהודה מחייב אפי' מצא כדי מדתו ורבנן פטרי אפי' בהחמיץ:
תמן תנינן. בפ"ק דחולין וכן בפ"ק דמעשר שני בבא דרישא:
אינו ניקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה. דמיא בעלמא הוה:
מתני'. האי מתניתין דקתני בשהחמיץ תליא מילתא דר' יהודה הוא:
דתנינן תמן. היינו מתני' דהכא ואיידי דגריס התם דתנינן תמן נקט הכא גם כן בהאי לישנא וכך הוא דרך הש"ס הזה:
אמר ר' אבהו וכו'. כלומר ואמר ר' אבוהו. עלה דבהחמיץ הוא דפליגי וא"כ מתני' דמעשר שני ודחולין כר' יהודה הוא דאתיא דאלו לרבנן אפי' בשהחמיץ לאו כלום הוא עד שימצא יתר על כדי מדתו:
אמר ר' יוסי. דלא היא אלא מתני' דכסף מעשר ד"ה הוא דאפי' רבנן מודו דבשהחמיץ ניקח בכסף מעשר ואפי' בדרמא תלתא ואשכח פחות מארבעה דאין זה יתר על כדי מדתו השנוי במתני' דידן ואפ"ה מותר ליקח אותו בכסף מעשר שני דהוי כפרי:
שכן אפי' מי מלח ניקחין בכסף מעשר. כלומר דאע"ג דתנן בפ"ק דמעשר שני הלוקח מים ומלח לא קנה מעשר לפי שאינן גידולי קרקע מ"מ במי מלח המעורבין ס"ל דניקח בכסף מעשר וכגון שמעורבין עם שומן דגים וא"כ לא גרע התמד שהחמיץ מאותן מי מלח המעורבין:
מהו מוציא. אמתני' מהדר דאם מצא יותר על מדתו וכו' ומהו שהוא מוציא המעשרות שיש לו להפריש לפי חשבון אבל תרומה גדולה א"צ להפריש עליו לפי שהתורם בלבו

וכו' כדתנן לעיל בהלכה ג' והלכך כאן דכבר תרם על היין מיירי ואינו טבול אלא למעשר כדפרישית במתני' התרומה שתרם בתחלה פוטרת את הכל:

גמ' **הממרח כריו של חבירו שלא מדעתו וכו'**. הך פלוגתא הובאה לעיל ריש פרק ד' ולקמן בפרק קמא דחלה גרסינן כל הסוגיא על ההיא מתני' דנחתום דמייתי לקמיה:

מתיב רשב"ל לר' יוחנן. כצ"ל וכך הגירסא בכל הנוסחות הישנות ולקמן הוא דגרסי' מתיב ר' יוחנן לרשב"ל ונתחלף בספרי הדפוס:

והא תנינן. שם נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה. שיש בו כדי שיעור לחלה אלא שדעתו לחלק אותו ולמכור לכמה בני אדם לעשות ממנו עיסות ואין בכל חלק וחלק כשיעור אף על פי כן חייב בחלה כדמפרש טעמא לקמן ונשים שנתנו לנחתום לעשות להם שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה:

ואין בשל כולהון כשיעור. כך הוא הגי' לקמן בחלה כלומר בתמיה וכי אין בכולהון בכלל כשיעור ואפילו הכי קתני פטורה מן החלה וטעמא דאם לש הוא כולהון כאחת הרי זה שלא מדעתו ולפיכך אינו נטבל לחלה וקשיא לדידך דקאמרת דאפי' שלא מדעת חבירו נטבל:

א"ל. ר' יוחנן שאני הכא שדעתו אחר כך לחלק וליתן לכל אחת ואחת את שלה ושכן אף העושה עיסה על מנת לחלקה עיסה ובחלה גריס בצק והיינו הך כלומר שבעודה עיסה דעתו לחלק להבצק לכמה חלקים פטורה ולא מהני במה שהיתה בתחלה כשיעור והכי נמי גבי נשים טעמא משום הכי הוא דהויא:

והתנינן נחתום וכו'. ואי טעמא בסיפא גבי נשים כדקאמרת שדעתו לחלק אחר כך אם כן קשיא רישא מאי שנא גבי נחתום שעשה משלו השאור דחייב הא דעתו לחלק הוא וא"ל ר' יוחנן לא תשיבני מנחתום דאין הדבר תלוי בדעתו כלומר שהוא אינו עושה בשביל עצמו אלא בשביל הלקוחות שלוקחין ממנו השאור וה"ג בחלה שם. בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות והוא חוזר ועושה אותה עיסה. כלומר בתחילה הוא עושה שמא ימצא הלקוחות ליקח ממנו השאור ואם לא ימצא הוא חוזר ועושה אותה עיסה אחת לאפות והלכך חייבת בחלה דאין דעתו בתחלה לחלקה בדוקא אלא כשימצא הלקוחות ואם לאו הרי עושה עיסה ויש בה כשיעור. אי נמי שמא ימצא לקוחות על עיסה שלימה וחוזר מדעתו ועושה עיסה מן הכל למכרה והיינו הך כדגריס כאן:

הא בצד ערימה פטורה. כגון שבדעת בעל הכרי למרח ואז פטורה היא עד שימרח ואם כן מה שבחורין גם כן פטורין ואמאי נימא דמתי שימרח זה הכרי נתחייבו גם אלו מה

שבתוך החורין אע"פ שהן של מוצאן דהא את אמרת דהממרח את של חבירו שלא מדעתו נטבל:

משום ייאוש. שהבעלים נתייאשו מהן ואין דעתם עליהן כלל ומיהו בצד הערימה חייבת חייבין הן דשמא עדיין לא נתייאשו ולא הוי הפקר:

והן. ודוקא שגיררו ראשי שיבלין מה שחותכין בפיהם וכשימרח זה ויראה ראשי שיבלים קטועין מתייאש מהן:

מתיב ר' יוחנן לרשב"ל. צ"ל כאן. והתנינן לעיל בפ"ד דפאה ולקמן בפרק ג' דחלה הקדישן עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר ואחר כך פדאן פטורין מפני שבשעת מירוח הגזבר הקדש היו והרי הגזבר כאחר הוא ואפילו הכי את אמר מה שעשה עשוי אלמא דמירוח בפירות של אחר הוי מירוח והוא הדין לענין שקובע למעשר אם אינו של הקדש:

א"ל. רשב"ל תיפתר כמאן דאמר דגזבר בשל הקדש כבעלים הוא ודלא כר' יוסי דאמר הגיזבר כאחר הוא:

בעי. על הא דמדייק ר"ל לעיל וכי אין בכולהון כשיעור כשיצטרפו דש"מ דמהאי טעמא בדין הוא שתהא חייבת ואמאי הא אכתי לא עירב אותן ביחד ואם כן יעשה כמות שהוא כדבר שלא נגמרה מלאכתו ואם כן בלאו האי שינויא דר' יוחנן דלעיל נמי תהא פטורה וכהאי דאמר ר' יוסי לעיל בפרק ד' בהלכה ד' גבי שותין על הגת וכו' דאף מה שבלגין שנטלו מן הגת לא נטבל מפני שהוא עתיד לחזור את המותר להגת והוא לדבר שלא נגמרה מלאכתו ולפיכך אף מה שבלגין לא נטבל למעשר וה"נ כן:

גמ' **איזהו שום בעל בכי**. תוספתא הוא בסוף פרק ג' וגריס התם כל שאין לו אלא זור אחד ובתוספתא כתיבת יד אשר לפני דור אחד ומלשון דרי דרי כלומר שאין לו אלא שורה אחת סביב העמוד שהוא האמצעי אשר בתוכו. ודברי רשב"ג גריס התם אחר איזהו בצל של רכפא וכו':

תני. בתוספתא שם רשב"ג אומר אין מרובע משמת ימי בראשית אין לך בריה בעולם שנברא מרובע ממש ברבוע הישר וגרסינן להא בפרק שלישי דנדרים הלכה ב' ובפרק שלישי דשבועות הלכה ח':

והתנינן. בריש פרק ששי דנגעים:

כל גרמה אמרה. אדרבה מכל עצמה של משנה זו שמעינן דלית ליה מרובע מברייתו דאם כן למה לי למיתני מרובע אלא דלמא תנינן מרובע שירבע הוא וישער הנגע כמות הגריס במרובע שהוא ארכו כרחבו:

והא נגעה. ובנדרים גריס והא כנעה והוא שם שרץ ותולעת כדתנן בפרק תשיעי דפרה הדירה והכנה שבתבואה ומרובע הוא ומשני מלא קטרין כלומר שאינו חלק כמו שטח המרובע דמלא קשרים הוא:

והא אביבא דפילא. והא עניבא צ"ל וכן הוא בשבועות שם ענב של פרי אחד ומרובע הוא ומשני עגול הוא מלמטה ואית דבעי מימר דבלאו הכי לא קשיא מגריס הקילקי ומעינבא דפילא דלא אמר רשב"ג אלא בבריות לא מצינו אבל במיני אוכלין יש מרובע ותני נמי כן:

אלו הן עדשים וכו'. הכל בתוספתא שם:

כל שגלגליהן חדין. שצדי העגול שלהן יותר חדין הן משאר עדשים:

כל שאיך להן צרורות בזה הם ניכרין שאין בהם כל כך צרורות כמו בשארי עדשים ואפילו הכי בחזקת הפקר הן שאינם מצוים לזרוע מהן בגינה:

כל שעוקציהן מועטין. העוקצין הן קטנים ביותר והלקטיהן מה שנלקט מגוף הכרוב מרובין:

כגון איליין קוניתה. זהו הקונרס הנזכר בסוף פרק ה' דכלאים והן דומין להקריקס שהוזכר כאן:

כרכמין. הקיסמין שלהן מהו שיהא מותרין ליקח מכל אדם בשביעית ואין חוששין משום ספיחין:

והתנינן. בפרק רביעי דבכורות החשוד על השביעית וכו' ואפי' הוא סרוק שהוא מתוקן במסרק אין לוקחין ממנו דלא קפיד אהאי טירחא זוטא ואף דאי שמעי רבנן ומפסידי מיניה קתני מיהת פשתן ופשתן לאו קסמין הוא ואפילו הכי אין לוקחין ממנו:

מפני זרעה. לא אסרו פשתן אלא מפני הזרע שיש בהקסמין:

אם מפני זרעה. מאי האי דתנינן שם החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין וכו' וכי אית לך מימר מים ומלח מפני זרעו אלא ודאי דטעמא משום קנס אם כן אף הכא נמי משום קנס:

פשתן נלקחת מכל אדם בשביעית. כדמפרש ואזיל הדא דתימר בשאינו ידוע אם חשוד הוא אלא בסתם עם הארץ מיירי אבל אם דבר בריא שחשוד הוא וודאי אסור ליקח ממנו כדתנינן במתני' דבכורות וכה"ג מחלק לעיל בפ"ט דשביעית בהלכה ז':

ביקייא. מין ירק:

מתני' אמרה כן. בתמיה והאנן תנן זרע לוף העליון וכו' ותני עלה בתוספתא לפרש שאר זרעוני וכו' כגון זרע אסטיס וכו' ומשמע דוקא זרע ביקייא הא ביקייא עצמו אסור:

דלמא. כך הוא דלא איתאמרת דנלקחת מכל אדם אלא בסתם שאינו ידוע אם חשוד הוא או לא ובהכי אירי בדוקא:

כיני מתני'. כך הוא הא דקתני זרע לוף העליון בזרע של הסיליון דלוף הוא והוא הלוף השוטה סיליו בלשון יוני שוטה כך פי' הערוך בערך סיליון. ונראה דאם כך הוא ה"ל למימר זרע לוף הסיליון אלא דט"ס הוא וצ"ל העליון וכלומר דבמתני' קתני זרע לוף העליון ועלה קאמר כיני מתני' כן צריך לפרש זרע העליון של לוף וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה וז"ל אמרו בגמרא כי שיטת המאמר כן הזרע העליון של לוף:

חדא איתא. אשה אחת היו לה ירבוזין דתרומה אספרג"ו בלעז בתוך קופתה ונפלו לתוך הגינה וצמחו ושאלה לר' יוחנן אם יש בהן משום גידולי תרומה ושרא לה שהזרע אינו נאכל ואין הגידולין אסורין משום גידולי תרומה אלא בזרע הנאכל כגון חטים וכיוצא בהן:

ולא מתני' היא וכו'. ופשיטא דמותר וא"ל בבלייא לאחר שגליתי לך חספא ואשכחת את מרגניתא את אמר ולא מתני' הוא דאלו לא גליתי לך ההיתר מנא לך דלענין הגידולין קאמרה מתני' ומתוך דברי הוא שלמדת לפרש להמתני' כן:

הדרן עלך העוקר שתלים וסליקא לה מסכת מעשרות בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען: